Ion I. Lapedatu

Ultimele însemnări

Braşov, 2006

https://biblioteca-digitala.ro

Ion I. Lapedatu

Ultimele însemnări

Muzeul Județean de Istorie Braşov
Braşov, 2006

https://biblioteca-digitala.ro

Lapedatu, Ion. I
ULTIMELE ÎNSEMNĂRI
Braşov, Editura **C2 Design**, 2006
144 p., il.; 24 cm
ISBN-10 973-8424-43-7
ISBN-13 978-973-8424-43-2

Editura **C2 Design** Braşov, tel./fax: 0268-410612
Tipografia **Brastar Print**
Str. Dorobanţilor nr. 6, 500009 Braşov, tel./fax: 0268-475737
Comanda nr.: 1334 / 31.08.2006

https://biblioteca-digitala.ro

Ion I. Lapedatu

Ultimele însemnări

Ediție îngrijită, prefață şi note de Ioan Opriş

Muzeul Județean de Istorie Braşov
Braşov, 2006

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINS

Ioan Opriş

Ion I. Lapedatu. Ultimii ani de viaţă 11
Notă editorială 19

Ion I. Lapedatu

Ultimele însemnări 21
Un episod regal 21
Noiembrie sumbru 23
Schimbări dramatice 27
Sfârşitul unei lumi 64

Documente CNSAS 81

Imagini 105
Modelatori ai generaţiei lui Ion I. Lapedatu 106
Prieteni şi congeneri ai familiei Lapedatu 109
La reuniuni internaţionale 119
Neamurile 123
Drumeţii şi excursii 128
Mecenatul 133

Indice de persoane 141

https://biblioteca-digitala.ro

SUMMARY

Ioan Opriş

Ion I. Lapedatu. Last years of existence 11
Editorial Note 19

Ion I. Lapedatu

Last Notes..... 21
A Royal Episode 21
Somber November..... 23
Dramatic Changes 27
The End of a World 64

Summary..... 78

Documents from the National Council for the Investigation of the Romanian Intelligence Archives..... 81

Images..... 105
Models of Ion I. Lapedatu's Generation 106
Friends and Relatives of the Lapedatus' 109
During International Meetings 119
Relatives 123
Voyages and Trips 128
Mecaenate 133

Persons Index..... 141

https://biblioteca-digitala.ro

INHALTSVERZEICHNIS

Ioan Opriş

Ion I. Lapedatu. Die letzten Lebensjahre 11
Hinweis des Herausgebers 19

Ion I. Lapedatu

Die letzten Aufzeichnungen 21
Ein königlicher Zwischenfall 21
Düsterer November 23
Dramatische Wandlungen 27
Das Ende einer Welt 64

Zusammenfassung 79

Unterlagen des Nationalrates der Forschung des Staatssicherheitsarchivs 81

Bilder 105
Erzieher der Generation von Ion I. Lapedatu 106
Freunde und Verwandten der Familie Lapedatu 109
Auf internationalen Tagungen 119
Sippe 123
Wanderungen und Ausflüge 128
Mäzenatentum 133

Personenverzeichnis 141

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Ion I. Lapedatu. Ultimii ani de viaţă

În urmă cu 8 ani, ajutat de dna Veturia (Pica) Maior, am publicat **Memoriile lui Ion Lapedatu** (n. Săcele, 14 septembrie 1876 – m. Bucureşti, 24 martie 1951). L-am aşezat astfel, alături de fratele său geamăn Alexandru, istoricul şi fruntaşul liberal de bună aducere aminte[1]. Cele publicate atunci reprezentau numai atât cât descoperisem din puţinele documente salvate de familie în împrejurările dramatice ale schimbărilor postbelice. Acum adăugăm o ultimă descoperire, de mare importanţă pentru a restitui câteva momente cruciale din istoria veacului XX, la care Ion Lapedatu a fost deopotrivă martor şi agent activ. Pe aceasta am semnalat-o doar – în cele inspirat titrate *Amintiri de la distanţă despre 23 August 1944* – în prestigioasa revistă „Magazin Istoric" (an XXXIX, s.n., nr. 2 [455], februarie 2005, p. 5-8).

Că personajul a fost foarte important, ne-o arată şi felul în care l-a receptat SSI-ul, după evidenţele căruia ar fi provenit dintr-o „bogată familie românească" – ceea ce nu este adevărat! – consacrându-se „activităţii economice" în urma căreia a dobândit „reputaţia unuia dintre cei mai buni economişti ardeleni"[2]. După o fişă redactată în ruseşte şi datată 25 aprilie 1941, dovedind că serviciile de informaţii sovietice monitorizau elita românească, vecinii de la Răsărit ştiau că, după 1918 „familia Lapedatu a ocupat o situaţie înaltă în societatea românească"; Ion, care făcuse studii la Budapesta, a fost membru în Comisia pentru elaborarea „diferitelor tratate între România, Austria şi Ungaria în legătură cu trecerea Ardealului sub dominaţia statului român"[3].

În timp ce Alexandru a onorat domeniul culturii[4], Ion a ocupat scaunul de responsabil cu resortul Finanţelor în Consiliul Dirigent, ministru de Finanţe în Guvernul Averescu (1926)[5], apoi alte importante posturi în sistemul parlamentar şi financiar bancar, până la cele de administrator, viceguvernator şi guvernator al Băncii Naţionale.

---

[1] Vezi în *Prefaţă* la Ion I. Lapedatu, *Memorii şi amintiri,* Institutul European, Iaşi, 1998, p.7-20.

[2] Cf. dosarul SSI nr. 12188, reprodus în Arh. CNSAS, dosar 45499, f. 129. Recent, Vasile Dobrescu, *Ion I. Lapedatu şi reforma sistemului de credit românesc din Imperiul austro-ungar la începutul secolului XX*, în „Annales Universitatis Apulensis", Series Historica, 6/I, 2002, p. 169-175, justifică competent reputaţia economistului.

[3] *Ibidem.*

[4] Vezi Alexandru Lapedatu, *Amintiri,* Ed. Albastră, Cluj-Napoca, 1998, cu prefaţă, ediţie îngrijită, note şi comentarii de Ioan Opriş.

[5] Vezi Ion I. Lapedatu, *op. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro

Sovieticii ştiau, în 1941, că „Sprijinit de fratele său Alexandru Lapedatu, un liberal marcant şi de prietenii săi ţărănişti, Ion Lapedatu a fost ales guvernator al Băncii Naţionale a României, care post ocupă şi în prezent”[6].

Evoluând în importante poziţii în sistemul bancar românesc, Ion Lapedatu a fost mereu monitorizat de serviciile noastre de informaţii. Când, în vara lui 1944, a fost înlocuit de la conducerea Băncii Naţionale, prin pensionare forţată, decizia politică l-a nedreptăţit, afectându-l profund. De altfel, pensionarea sa a dat o lovitură serioasă chiar sistemului bancar. Asupra sensurilor şi dedesubturilor acesteia n-au întârziat reacţiile. În timp ce fostul demnitar s-a retras la Sibiu, presa a reflectat imediat poziţiile celor ce-i apreciaseră contribuţia calificată la stabilitatea financiară din România. O sursă de-a SSI-ului, „Spiridon”, a informat la 18 iulie 1944 că în sprijinul lui Ion Lapedatu a pledat Vasile Netea[7] printr-un articol care „a stârnit oarecare discuţie”[8], în care-i aducea elogii celui ce părăsise forţat Banca Naţională. Cel înlocuit inelegant şi inoportun pentru acel moment n-a întârziat să-şi spună părerea, foarte îndreptăţită, drept care, asupra opiniilor sale, cercurile politice n-au încetat să fie atente. Reabilitat la scurtă vreme, prin anularea decretului de pensionare şi renumirea sa ca guvernator al Băncii Naţionale, prin susţinerea deopotrivă a liberalilor şi a ţărăniştilor, Ion Lapedatu a dispus o serie de măsuri care au urmărit să stabilizeze piaţa şi finanţele ţării. Câtă dreptate avea şi ce se putea face în acele împrejurări ne este dificil să apreciem, dar notiţele sale zilnice ne ajută. În schimb, declaraţiile sale au stârnit multe discuţii şi au determinat anumite decizii. Iată ce spunea Siguranţei sursa „Zizi” la 7 octombrie 1944: „În cercurile financiare şi industriale au făcut multă vâlvă declaraţiile domnului Ion Lapedatu, Guvernatorul Băncii Naţionale, care a spus că *o sporire a circulaţiei financiare nu va putea fi evitată!* (subl. în text). Lumea s-a speriat şi a început să-şi asigure capitalul, spre a nu fi devalizat, cumpărând acţiuni, aşa că urcările de la Bursa de acţiuni şi efectele se explică numai (prin) pericolul inflaţiei, după declaraţiile dlui Ion Lapedatu. *Mărirea circulaţiei financiare a României nu trebuie să fie privită ca o scădere a leului, deoarece leul nostru are o acoperire în aur mult mai mare decât ar trebui să fie*”[9] (subl. în text). Reţinând calitatea şi corectitudinea opiniei specialistului, nu putem să trecem uşor cu vederea capacitatea economiei româneşti din acel moment: acoperirea în aur a monedei naţionale! După participarea la 3 ani de război! Acel început de an s-a dovedit deosebit de complicat, solicitările de sprijin financiar venind din nenumărate locuri: de pildă, V. V. Tillea a intervenit la 6 februarie 1945, prin prietenul său Ion Lapedatu, pentru a rezolva transferul unor sume importante cuvenite diplomaţilor români rămaşi în

[6] Vezi supra, fişa din 25 aprilie 1941.
[7] Vezi în „Universul”, nr. 195, iulie 1944.
[8] Cf. nota „Spiridon”, 18.VII.1944, dosar cit., supra, f. 128.
[9] Cf. nota „Zizi”, 7.X.1944, dosar cit., f. 130.

https://biblioteca-digitala.ro

timpul războiului în Anglia, care urmau să fie transferate întâi în Elveţia şi apoi de acolo la Londra[10].

Luna martie 1945, odată cu Guvernul Dr. Petru Groza, a însemnat şi sfârşitul carierei lui Ion Lapedatu. Informatorii nu întârzie să-şi spună părerea, colectată din mediile importante. Astfel, la 12 martie 1945, „Marin" a informat că „Înlocuirea d-lui Ion Lapedatu din postul de guvernator al Băncii Naţionale a României, deşi oarecum aşteptată, a produs totuşi o impresie nefavorabilă. Se argumentează că modul în care este îngrădit în puterile sale guvernul, permitea menţinerea dlui Ion Lapedatu în fruntea institutului de emisiune, *prezenţa lui fiind de natură a garanta liniştea pieţii şi încrederea în moneda ţării*"[11] (subl. n.). Frumoase aprecieri faţă de un mare specialist! Prin decizia şi întorsătura politică de la 6 martie 1945 România intra, şi-n plan bancar, pentru o lungă perioadă, în „zona roşie".

Îngrijorat de ce se petrecea cu sistemul bancar, la 31 octombrie 1946, Lapedatu i-a scris lui Ioan Lupaş referitor la Banca Prima Ardeleana. O spunea onest: „Ştii că la Prima Ardeleana s-a lucrat – cel puţin cât m-am interesat eu de Societate – cu cărţile deschise. Nu am avut nimic de tăinuit faţă de nimeni. Dacă lucrurile s-ar fi schimbat, aş fi foarte decepţionat. Continui însă să cred că se lucrează în totul pe faţă, aşa cum cer interesele Societăţii, şi de aceea rog pe dl Creţu să nu aibă nimic numai pentru sine în ce priveşte afacerile Primei Ardelene. Să iniţieze pe subalternii săi în toate, dar absolut în toate chestiunile"[12]. Transformările pe care încerca să le înţeleagă nu vor înceta, ci, dimpotrivă, se vor accentua, anunţând altele radicale: abolirea monarhiei şi naţionalizarea.

Pentru Ion Lapedatu au urmat câţiva ani – ultimii din viaţa sa – foarte grei, rareori mijind speranţe, care vor fi tăiate una după alta. Şi el şi Alexandru, ca toţi din generaţia lor, au suportat privaţiuni, nedreptăţi şi pedepse. Pensia sa de guvernator (34.000 lei) i s-a tăiat, la fel şi cea de profesor universitar (10.000 lei), drepturi cuvenite după ani de serviciu, sub motivul că avea alte venituri de pe urma proprietăţilor. Proprietăţi care, în curând, vor fi naţionalizate! În fosta lor casă din str. Mântuleasa nr. 42, rămăsese doar cu o cămăruţă, drept care, ginerele Ioan Maior i-a propus să se mute la ei, pentru a nu mai fi „înconjurat de figuri suspecte de care să te fereşti încontinuu"[13]. Fostul demnitar era şi atunci urmărit, descoperindu-se tot felul de date care constituiau grave culpe în ochii Securităţii. De pildă, el figura pe un tabel datat 28 noiembrie 1937 cu propuneri pentru Consiliul de Administraţie al Societăţii Balneare „Sovata", o „fostă întreprindere manistă". Iar la

[10] Informaţie preluată dintr-o scrisoare conţinând salutări familiilor Jovin şi Maior, în Arh. Naţionale, Arhiva Istorică Centrală, Fond Vasile Stoica, II/154, f. 33.
[11] Cf. nota „Marin", 12.III.1945, loc. cit., f. 129.
[12] Cf. scrisoare din Bucureşti, 31.X.1946, către I. Lupaş, Sibiu, în Arh. CNSAS, dosar I 1123, f. 120.
[13] Cf. nota informativă DGSP nr. 146, 4.I.1950, după sursa „Bucur 4", loc. cit., f. 134.

https://biblioteca-digitala.ro

măsura Primăriei Bucureştilor de a rechiziţiona imobile, apartamente şi locuri virane, spusele sale au fost reţinute: „Guvernul vrea cu orice preţ să ne sărăcească”[14]. Ceea ce era însă mai grav rezultă din dramele congenerilor, compătimindu-l, de pildă, pe Mihail Popovici, fostul său coleg de liceu de la Braşov, care, deşi surzise complet, era închis la Ocnele Mari. Doar speranţa mai rămăsese ca o firavă susţinere: „Dar las că anul 1950 va pune capăt unui regim de suferinţă şi-mi va fi dat şi mie să văd zorii unei politici noi, fără ură între clase şi oameni”[15]. Zadarnice iluzii!

În notele de informaţii apar acum numeroase confuzii cu fratele său Alexandru. Confuziile repetate ale serviciilor de informaţii, privindu-i pe cei doi gemeni, nu fac altceva decât să întărească ceea ce ştiam: erau atât de asemănători, încât până şi prietenii îi confundau!

Dar totuşi e inadmisibil ca *fişa personală* de la Direcţia Generală a Securităţii Statului – Regionala Bucureşti să conţină atâtea inadvertenţe, arătând câtă superficialitate dovedeau slujitorii instituţiei: astfel lui Ion i s-au atribuit studii în străinătate făcute între 1918 şi 1920! El care finalizase studiile la Budapesta, cu peste două decenii înainte! Era însă apreciat corect cu „originea socială burgheză”, ca membru al Partidului Naţional Român, iar între 1922 şi 1926 ca deputat, apoi trecut la Partidul Poporului al lui Averescu – prin care a fost desemnat ministru de Finanţe – şi, în fine, înscris la liberali[16].

Documentul menţionat ni-l prezintă a fi „suferit (sic!) şi nu se manifestă ostil regimului, drept care s-a propus să fie lăsat în libertate, întrucât susnumitul are o vârstă înaintată”[17].

Cu toate acestea, la 11 ianuarie 1950, Direcţiunea Generală a Securităţii Poporului s-a adresat Direcţiunii Securităţii Capitalei cerând să se dispună „măsuri de identificare şi ţinerea în supraveghere a numitului Lapedatu I. Ion”, care le fusese semnalat „că se manifestă ostil regimului democrat”[18]. Li s-a precizat subordonaţilor, de către col. G. Birtaş, că referitor la fostul demnitar „se va stabili eventuala activitate ce o desfăşoară pe linia acţiunii ilegale maniste”[19]. Aceştia au răspuns la câteva zile, că bătrânul se mutase „din cauza lipsei de combustive” la fiică şi ginere, în str. Maria Rosetti nr. 16A, unde „nu părăseşte domiciliul său şi nici nu este văzut că ia contact cu persoane străine”[20].

Totuşi, într-o notă informativă din 25 aprilie 1950, „Bucur 4” l-a prezentat drept „un duşman neîmpăcat al comunismului şi aşteaptă prăbuşirea regimului”[21]. Informatorul îl asociază fratelui său, Alexandru,

[14] Cf. nota unui informator, loc. cit., f. 138.
[15] *Ibidem.*
[16] Vezi fişa în dosar cit., f. 14.
[17] *Ibidem.*
[18] Cf. adresa DGSP nr. 113/104150, 11.I.1950, loc. cit., f. 137.
[19] *Ibidem,* f. 2.
[20] Cf. adresa Direcţiunii Securităţii Capitalei, nr. 11/3862, 14.I.1950, loc. cit., f. 1.
[21] Cf. nota nr. 143/25.IV.1950, loc. cit., f. 136.

https://biblioteca-digitala.ro

care şi el „se manifestă reacţionar împotriva regimului de democraţie populară", ca şi prof. dr. I. C. Ureche – fost prieten intim cu C. I. Parhon – şi el manifestându-se „reacţionar" sau cu Ioan Pelivan, tot „reacţionar", care mai spunea că „numai regimul imperialist îi mai poate salva neamul"[22].

De altfel, încă la 6 iulie 1948 autorităţile au făcut o percheziţie domiciliară fruntaşilor liberali Ion Nistor şi Alexandru Lapedatu. La primul au fost găsite manuscrise şi corespondenţă „care interesează siguranţa statului, având caracter antiguvernamental", aşa că toate materialele au fost preluate de către subdirectorul general dr. Simion Pop[23].

Inspectoratului de Siguranţă al Capitalei i s-a cerut de către Direcţia Generală a Siguranţei Statului – Serviciul I, Biroul 3/D, să raporteze asupra acelor materiale[24].

Foştii demnitari intraseră în vizorul Puterii, care pregătea evident anihilarea influenţelor şi autorităţii lor.

Chiar în acea primăvară şi ultimele speranţe i-au căzut, fostul ministru şi guvernator exprimându-se astfel: „acum câteva săptămâni mai credeam că în lunile de vară se va întâmpla o confruntare decisivă în conflictul dintre cele două lumi. Credeam că după conferinţa miniştrilor de externe de la Londra, apoi conferinţa celor 12 naţiuni din blocul <Atlantic> şi mai ales vizita lui Trigve Lie la Moscova, pe care o socoteam ca un avertisment pentru Stalin, America e gata să lovească în lumea comunistă, dar după toate acestea, nu se vede decât pregătiri şi iar pregătiri şi nimic pozitiv"[25].

Demnitarul trecut prin atâtea experienţe profesionale şi politice, marele proprietar – în ochii autorităţilor – de case la Bucureşti, Braşov, Sibiu şi Cluj, se plasa astfel „şi astăzi un duşman neîmpăcat al comunismului şi aşteaptă prăbuşirea regimului"[26].

În acel context, Regionala de la Sibiu a raportat centralei despre o descoperire senzaţională care-l privea pe Ion Lapedatu. Astfel, un tovarăş „Băluţă", responsabil de cadre de la Sovrom Asigurare – Sibiu (fosta *Prima Ardeleana*), a găsit într-un seif al şefului instituţiei, Sântu Ioan, un plic cu însemnări ale demnitarului. Acesta-l primise, la rândul său, de la I. Opriş, fost director la *Prima Ardeleana*, care trebuia să-l

[22] *Ibidem.* Toţi cei urmăriţi vor fi arestaţi în noaptea de 5/6 mai 1950 şi închişi în celebra închisoare de la Sighetu Marmaţiei.
[23] Cf. nota nr. 00282/023612, 6.VII.1948, în Arh. CNSAS, dosar 82521, vol. 1, f. 352. Documentul se găseşte în dosarul alcătuit pentru arheologul Ion Nestor, probabil dintr-o confuzie de nume.
[24] Cf. nota Direcţiunii Generale a Siguranţei Statului nr. 23612, ibidem, f.354.
[25] Cf. nota extras din dosarul 5571, vol. 13, f. 29, 5.IV.1950, reproducând conţinutul notei informative nr 143/26.V.1950, loc. cit., f. 4.
[26] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro

înmâneze lui I. Lapedatu. Or, acesta nu-l recuperase, din motive pe care nu le-am putut identifica[27].

Plicul conţine însemnări zilnice (6 mai 1932; 22 noiembrie – 26 noiembrie 1943; 12 august 1944 – 13 aprilie 1945) „referitoare la evenimentele politice la care Ion Lapedatu, în calitatea pe care a avut-o de membru în Consiliul de Administraţie, apoi guvernator al Băncii Naţionale a României, a întreţinut-o cu diferitele persoane care au jucat un rol însemnat în politica ţării din acea perioadă. Astfel, se vorbeşte în aceste însemnări despre relaţiile Mitropolitului Bălan din Sibiu cu Ion Antonescu, despre întrevederea pe care a avut-o Mitropolitul cu Killinger, precum şi aprecierile autorului acelor însemnări asupra Mitropolitului"[28]. Multe alte informaţii despre vremurile tulburi şi demersurile unui economist de a salva situaţia, se regăsesc în aceste pagini.

La fel, raporta lt. col. Gh. Crăciun, erau în însemnări relatări despre întrevederile pe care le-a avut I. Lapedatu cu Mitropolitul Bălan, de faţă fiind Silviu Dragomir, fost profesor universitar şi Ioan Lupaş şi comentariile pe care le-au făcut în legătură cu epurarea unora dintre profesorii de la Universitatea din Cluj.

Se mai vorbeşte despre intervenţia pe care I. Lapedatu a făcut-o pe lângă Primul Ministru Petru Groza, în favoarea unora dintre profesorii epuraţi sau epurabili. Sunt de asemenea relatate evenimentele politice din perioada de la 23 august 1944 până la 13 aprilie 1945, *„majoritatea însemnărilor privind probleme politice de culise duse de Banca Naţională a României"*[29] (subl. n.).

Interesul descoperirii însemnărilor s-a arătat ca deosebit, doar că acestea fiind scrise într-o „formă neglijentă şi greu de descifrat continuăm descifrarea lui (a caietului – n.n.), raportându-vă de urmare conţinutul"[30].

Acelaşi ofiţer a informat, două săptămâni mai târziu, că descifrarea continua, reuşind să transcrie 16 pagini, dar că pentru verificare „este necesară audierea numitului Ioan Lapedatu, în cazul că se ştie unde este acesta"[31].

Peste paginile transcrise, altele nu se regăsesc în arhivă: să fi fost atât de dificilă lectura sau ne întâlnim cu o sarcină parţial îndeplinită? Iată încă o dilemă pe care n-o putem deocamdată descifra.

Pentru a strânge informaţiile, au fost puse la lucru angrenajele informative. Astfel, la 12 martie Regionala clujeană a informat că Ion Lapedatu era cunoscut „ca un om bogat", având o casă cu două etaje la

---

[27] Cf. adresa Direcţiunii Regionale a Securităţii Poporului – Sibiu, nr. 116/25182, 3.XI.1950, loc. cit., f. 121.

[28] *Ibidem*. Alte detalii despre activitatea economistului la Cristian Păunescu, Marian Ştefan, *Legendele Bătrânei Doamne*, Oscar Print, ed. a II-a, Bucureşti, 2004, p. 50 şi urm.

[29] *Ibidem,* supra.

[30] *Ibidem.*

[31] Cf. adresa Direcţiunii Regionale Sibiu nr. 116/25182, 18.XI.1950, către DGSS, în loc. cit., f. 123.

https://biblioteca-digitala.ro

Cluj şi o fermă de 100 ha la Braşov[32]. Fostul guvernator, un „naţionalist" ce fusese după război „alături de Maniu", era prezentat de-a dreptul deformat, ca unul aflat „în permanenţă, la dispoziţia băncilor ungureşti"[33]!

Bolnav şi suferind în urma unui accident de automobil (1947) – dar mai ales înspăimântat de cele ce se petreceau – el scăpase nearestat, miraculos, ceea ce nu s-a întâmplat şi cu fratele său Alexandru. În acele împrejurări, Ion Lapedatu a murit, la 24 martie 1951, eveniment notat de Securitate, dispariţia sa însemnând concomitent – în opinia ei – şi aceea a unui „membru marcant în P.N.Ţ".[34] În consecinţă, la 20 martie 1952, un referat aprobat de şefii Securităţii a clasat dosarul lui Ion Lapedatu.

Dar, interesul post mortem a rămas intact, transferat de acum asupra familiei Maior. Ioan Maior[35] şi soţia sa Veturia[36] vor trăi ani grei, alături de fiicele lor Ioana şi Ileana, văzând cum cele agonisite de părinţi au fost naţionalizate, iar ei marginalizaţi. Ba chiar au fost ameninţaţi, în 1953, a fi „dislocaţi la locul cu domicilii speciale"[37].

Depăşind greutăţile, dar nu şi pe supraveghetorii lor, descendenţii familiei Lapedatu au răzbit în viaţă şi au supravieţuit, Veturia lucrând, la domiciliu, la o „maşină de tricotat"[38], iar apoi colaborând ca ghid turistic.

Dovedind superficialitate încă odată, Serviciul C45 a elaborat la 12 aprilie 1960 o Hotărâre pentru păstrarea în arhiva operativă a dosarului nr. 27975 a lui Ion Lapedatu. Menţionând că „a depăşit vârsta de 80 de ani" – ce ironie! –, cel vizat „nu prezintă interes operativ, fiind depăşit de 80 ani", dar s-a reţinut activitatea sa ostilă regimului în 1950![39]

Constituind o importantă referinţă pentru societatea transilvană din epoca modernă, familia Lapedatu rămâne, fără îndoială, una din acele încrângături sociale fără de care societatea românească în ansamblul său nu poate fi nici bine înţeleasă, nici corect percepută.

---

[32] Cf. adresa Direcţiunii Regionale Cluj nr. 32/3614, 12.III.1951, către DGSS, în loc. cit., f. 131.

[33] Cf. nota nr. 324/17.III.1951, loc. cit., f. 124.

[34] Cf. nota Ministrului Securităţii Statului nr. 424/00178207, 30.V.1953, către C3, cu obiectul investigaţiei asupra lui I. Lapedatu, în loc. cit., f. 11.

[35] Ginerele guvernatorului, Ioan Cornel Maior (15.XII.1904, Blaj – 21.I.1994, Bucureşti), urmase studii liceale la Blaj, apoi Academia Comercială la Cluj, urcând în ierarhie până la funcţia de director la *Societatea de Asigurare Generală*, ca în 1948 să fie destituit şi să ajungă contabil la Cooperativa de Construcţii din str. Oituz, nr. 2.

[36] Veturia Maior, n. Lapedatu (n. 23.II.1916, Sibiu), absolventă a Academiei Comerciale, în 1949 s-a angajat funcţionară la Banca Naţională a R.P.R. până în 1952, când a demisionat în urma presiunilor de dosar, ca fiică de „moşier".

[37] Cf. concluzia referatului lt. C. Enescu, C3/9974, 17.VII.1953, în loc. cit., f. 9.

[38] Cf. adresa MAI – Direcţia a VII-a nr. 722/00131/138/Sc39,1.III.1960, redând informaţiile lui „Balint Nicos", în loc. cit., f. 18.

[39] Vezi nota MAI – C41, 12.IV.1960, în dosarul 45499.

https://biblioteca-digitala.ro

Contribuţiile fraţilor Lapedatu[40] înscriu astfel un model – unul dintre multe altele – pe care trebuie să-l recomandăm pentru aceia care vor să cunoască cum şi la ce folosesc virtuţile de neam, acelea care, în sinergiile lor, asigură reuşite şi progres destinului naţional.

Ioan Opriş

[40] Mai multe în studiul nostru, *Destinul ilustrat al unei familii transilvănene: Ion I. Lapedatu*, în „Transilvania", nr. 4, 2001, p. 21-29.

https://biblioteca-digitala.ro

Notă editorială

Însemnările de faţă sunt extrase din Arhiva CNSAS, dosarul MAI nr. 45499 al lui Ion I. Lapedatu, figurând la filele 38-118, unde au fost îndosariate, nerespectându-se ordinea cronologică.

În textul pe care-l restituim acum, regăsim trei perioade din viaţa lui Ion Lapedatu: prima, din anul 1932, care oglindeşte un aspect singular referitor la practicile carliste ale vremii; celelalte, apropiate, din anii 1943, respectiv 1944 – 1945, restituie fiecare momente deosebite la care el a fost părtaş sau martor şi pe care le percepe şi le analizează foarte obiectiv.

Ceea ce surprindem şi de această dată, din însemnări, este spiritul de fair-play şi grija pe care cei din generaţia sa o aveau faţă de lege, de regulile de conduită şi de ceea ce spunea lumea.

Obiectiv şi fără să facă partizanate, memorialistul consemnează fapte, vorbe şi stări de spirit, toate nuanţând, prin gândurile unui fin intelectual, cele ce se petreceau atunci.

Lecturând însemnările, ne surprinde, totodată, realismul în faţa istoriei dar şi naivitatea contemporanilor încrezători prea mult în valorile morale ale unei Europe bulversate, sau în faţa Revoluţiei aduse odată cu trupele sovietice şi în România, servită de la început de anumiţi lideri politici cu vederi de stânga.

Am reţinut în text regionalisme sau cuvinte mai puţin uzitate acum: *cias* (ceas), *samă* (seamă), *apreţia* (aprecia), *bineventare* (alocuţiune de) etc., care dau o anume savoare celor prezentate. Acolo unde textul ne-a fost de neînţeles am făcut precizarea de cuviinţă.

Titlurile capitolelor aparţin editorului.

Ilustraţia fotografică provine din Arhiva Familiilor Ioan Macavei şi Pica Maior, cu excepţia a două imagini care provin din arhive muzeale.

Apariţia lucrării de faţă a fost posibilă datorită sprijinului direct al Muzeului Judeţean de Istorie Braşov, care este, totodată, şi editorul *Însemnărilor*.

Datorăm astfel recunoştinţă domnului director Radu Ştefănescu, asociat demersului nostru de omagiere, la 130 de ani de la naştere a celor doi fraţi gemeni, Alexandru şi Ion Lapedatu, străluciţi reprezentanţi ai elitei româneşti.

Extindem de asemenea mulţumirile noastre pentru sprijinul calificat acordat de doamna Mihaela Ştefănescu, care a procesat şi pus în pagină textul şi ilustraţia lucrării.

Ioan Opriş

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Ion I. Lapedatu

Ultimele însemnări

Un episod regal

Vineri, 6 mai 1932

Aseară mi-a spus Kiriacescu[1] că, în jumătatea primă a lui april, Guvernatorul[2] a fost chemat într-o zi de urgență la Palat. Era pe la 12 h 30. S-a dus. De acolo i-a telefonat lui Kiriacescu să-l aştepte la Bancă.

Reîntors mi-a comunicat că Regele [Carol al II-lea] i-a cerut 12 (douăsprezece) milioane lei, sumă care să i se dea în modul cel mai discret. Guvernatorul a răspuns Regelui că nu poate face nimic fără Kiriacescu.

Kiriacescu a rămas foarte surprins de cererea Regelui, dar, cu toate acestea, dându-şi seama de situație, a propus să se majoreze creditul bugetar pentru ajutoare şi binefaceri cu încă 12 milioane, sumă care să se pună la dispoziția Casei Regale întocmai cum se dăduse la începutul anului alte trei milioane.

---

[1] Kiriacescu Oscar (1864 – 1943), finanţist şi jurist, ministru de Finanţe (28 octombrie 1918 – 12 septembrie 1919), viceguvernator al Băncii Naţionale (din 1928).

[2] Constantin Angelescu (1883 – 1950), jurist şi finanţist, membru al PNŢ, senator (1926) şi deputat (1927), prefect al judeţelor Caliacra şi Durostor, subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (7 martie – 19 noiembrie 1930), guvernator al Băncii Naţionale (9 martie – 14 iulie 1931; 27 noiembrie 1931 – 3 februarie 1934; 1 aprilie – 30 septembrie 1944); ultim ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (10 februarie – 30 martie 1938) şi ministru al Economiei Naţionale (24 noiembrie 1939 – 11 mai 1940) în timpul dictaturii regale.

https://biblioteca-digitala.ro

Guvernatorul a explicat că pe calea aceasta nu e posibil. Lucrul s-ar şti şi Regelui nu-i convine. Regele spunea că va restitui suma ce o cere. De aceea Guvernatorul a propus ca Romniceanu[3] să ridice ca pe răspunderea lor, de la visterie suma de 12 milioane şi să o predea Regelui. A spus să fie informat şi Stoicescu[4] şi împreună, toţi trei, formând majoritatea, să ia o hotărâre în numele Comitetului Executiv. Guvernatorul, la început, nici nu a vrut să audă de participarea lui Stoicescu în această chestiune. Mai târziu a cedat. Au redactat un proces-verbal, avertizând pe Guvernator să ridice această sumă de la „Cassa Mica", a cărei dotaţie să se completeze cu suma în chestiune. În acelaşi timp s-a cerut de la Palat o chitanţă. Chitanţa a fost dată de Puiu Dumitrescu[5], care recunoaşte că a primit suma de 12 milioane pentru scopuri superioare de stat. Chitanţa a fost prezentată şi Regelui, care a scris pe ea „Văzut, Carol". Proces-verbal încheiat şi chitanţa dată de la Palat se păstrează la guvernator ca acte strict confidenţiale.

La 12 april „Cassa Mica" a fost dotată cu încă 12.000.000. Suma a fost ridicată cu semnătura lui Stoicescu. Chitanţa de la Palat a fost arătată confidenţial şi casierului central, Crăciuneanu, care a vărsat suma la Palat, lui Puiu Dumitrescu.

Romniceanu crede că şi această sumă a fost virată în valută forte în jumătate ca rezerve pentru orice eventualitate şi mai crede că aşa se face şi cu punctul de 32 mil. cu care s-a vândut castelul de la Mamaia. Se teme că în cazul cu Banca Naţională se va repeta.

---

[3] Romniceanu Mihail (1891 – 1960), jurist specializat în drept comercial, asociat bancherilor liberali. În 1932 a fost ales membru al Comitetului Executiv al PNL, ajungând senator (1933). Director la Banca Românească şi la Banca Naţională (1940 – 1944), ministru de Finanţe în al doilea guvern Sănătescu (4 noiembrie – 6 decembrie 1944) şi în guvernele conduse de generalul Rădescu (10 decembrie 1944 – 28 septembrie 1945). Ministru fără portofoliu susţinut de PNL în Guvernul Dr. P. Groza (7 ianuarie – 29 noiembrie 1948).

[4] Constantin C. Stoicescu (1881 – 1944), jurist, membru corespondent al Academiei Române; senator (1933), ministru de Justiţie în Guvernul Ion Antonescu (15 februarie 1941 – 14 august 1942); administrator la Banca Naţională.

[5] Puiu Dumitrescu, aghiotant regal şi mareşalul Palatului regal, apropiat lui Carol al II-lea şi membru al camarilei regale.

https://biblioteca-digitala.ro

P.S. Acum înțeleg ceia ce-mi spunea mai demult, generalul Cihosky[6], că Teianu[7] a dat la Palat milioane grele fără justificare. Este însă acoperit pentru sumele luate dacă suma din IC are chitanțe şi confirmări aşa de sus că nu îndrăsneşte nimeni să se atingă dc el. Procesul ce i s-a intentat la Curtea de Conturi a fost sistat din ordin. Din cauza accasta a devenit imun şi în chestiunea spirtului negru.

Noiembrie sumbru

Luni, 22 noiembrie 1943

Stoicescu îmi spune că vineri (19 noiembrie) sara a fost cu Guvernatorul [Al. Ottulescu, 17 septembrie 1940 – 1 aprilie 1944, n. ed.] la un Consiliu, presidat de Mareşal[8]. S-a discutat chestiunea germană, pretențiile formulate de Clodius[9], şeful delegației. Guvernatorul enervat a declarat că nu înțelege să mai deconteze nimic descoperit. Declarația a fost cât se poate de intempestivă. Mareşalul – enervat şi el – i-a spus, „bine, dar atunci ce soluțiune dai, căci a sta mereu pe punctul de vedere al negației – nu se poate. Şi dacă nu dai soluții vom face noi cum vom crede de bine". „Atunci – continuă guvernatorul – deci îmi dau dimisia". „Da, dar atunci să ştii – replică Mareşalul – că voi da un comunicat în care să explic dimisia dtale". Schimbul acesta de vorbe l-a deprimat pe guvernator în aşa măsură că n-a mai luat parte la discuții şi-şi scrise dimisia, să o prezinte. Stoicescu l-a împiedicat şi a căutat să-l liniştească. La sfârşitul Consiliului, văzând că s-a trecut peste observațiile ce făcuse, a căzut în altă extremitate. S-a dus la Mareşalul şi a cerut scuze pentru cele întâmplate, arătând că e complet epuizat, bolnav.

[6] Henry Cihoski (1871 – 1950), general de corp de armată, ministru de Război (10 noiembrie 1928 – 5 aprilie 1930). Arestat în 1950 şi întemniţat la Sighet, unde şi moare.
[7] Teianu, funcţionar la Banca Naţională.
[8] Mareşalul Ion Antonescu.
[9] Karl Clodius, director în Ministerul de Externe al Germaniei, şeful Delegaţiei economice la tratativele cu România.

https://biblioteca-digitala.ro

Mareşalul l-a întâmpinat cu prietenie şi l-a sfătuit să-şi ia un concediu, să-şi îngrijească sănătatea. I-a spus să se ducă – dacă vrea – în Elveția. Guvernatorul a refuzat. A spus că va vedea ce face. S-a dus acasă la Stoicescu. A fost foarte agitat. Trecea de la o stare sufletească la alta, fără să se poată liniști. Toți ai lui sunt foarte ... (cuvânt lipsă). M-am înțeles cu Stoicescu să-l determine să meargă la Sibiu. Acolo sunt doctori buni, Stroe[10], Hațieganu[11], Goia[12]. Era vorba să scriu Mitropolitului[13] să-l invite să stea la vilă. I-a vorbit guvernatorul şi de asta. Îşi face scrupule să nu cadă în sarcina altora. Cu toate acestea voi vorbi cu Mitropolitul şi-i voi aduce o înştiințare în scris.

Kiriacescu ne invitase la o conferință să vorbească şi el de starea destul de gravă a sănătății guvernatorului. Era de părere să cerem Ministerului de Finanțe să numească un alt guvernator, el, Kiriacescu, ne mai putând şi ne mai vrând să ocupe acest loc. Propunea pe Bădulescu[14]. Toți am condamnat de prematură chestiunea.

Miercuri, 24 noiembrie 1943

Dimineața pe la 7 h îmi telefonează Băbeanu[15] ştirea tristă că bietul Kiriacescu a încetat din viață. Alaltăieri fusesc în Bancă. Eri

[10] Stroe, medic sibian.

[11] Iuliu Haţieganu (1885 – 1959), profesor la Universitatea din Cluj; membru al PNŢ, ministru de Stat în Guvernul N. Iorga (29 aprilie – 14 iulie 1931); rector al Universităţii din Cluj, în timpul refugiului acesteia la Sibiu (1940 – 1944), apoi deputat în M.A.N., membru al Academiei R.P.R.

[12] Ioan Goia (1892 – 1982), medic clujean, profesor universitar din 1930; întemeietorul învăţământului semiologic din România.

[13] Nicolae Bălan (1882 – 1955), teolog ortodox cu studii şi doctorat la Universitatea din Cernăuţi, apoi cu specializări la Breslau, profesor din 1905, membru în Sinodul Arhiepiscopiei Sibiului şi în Congresul Naţional al Mitropoliei Ardealului, parlamentar. Fondator al „Revistei Teologice" şi „Gazetei poporului", mitropolit al Ardealului (1920 – 1955). Bun gospodar al bunurilor Bisericii, a restaurat mânăstirea Sâmbăta de Sus, îndrumând construirea a peste 150 de biserici şi case parohiale. Consilier regal (1940), a protestat la Şedinţa Consiliului de Coroană din 30 august 1940 împotriva Dictatului de la Viena. Are o importantă operă teologică, concretizată în sute de studii, articole şi comunicări.

[14] Victor Bădulescu (1892 – 1953), economist şi jurist, profesor la Facultatea de Drept din Bucureşti, membru corespondent al Academiei Române; membru al PNL, secretar general la Ministerul de Finanţe (1927 – 1928), subsecretar de Stat la Finanţe (7 februarie 1935 – 29 august 1936) şi la Afacerile Străine (29 august 1936 – 28 decembrie 1937).

[15] Ştefan Băbeanu, economist la Banca Naţională, membru în Consiliul de Administraţie, ca administrator.

https://biblioteca-digitala.ro

dimineața avea 36° – la prânz 38° – sara 40°-41°. Era o congestie pulmonară. Cum se produsese aşa de repede şi cum se agravase atât de mult? Eri sară l-au ținut cu oxigen. Azi dimineață la 5 h a murit. Consternare generală. La Bancă ne vedem cu toții. Se convoacă Consiliul general. Pe guvernator se considerase, la starea lui sanitară, să nu-l punem în curent cu moartea neaşteptată a lui Kiriacescu. Se iau măsuri ca să nu afle. Şedința o prezidez eu. Spun câteva cuvinte în care elogiez pe cel dispărut. Am impresia că pe toți i-a pătruns ce am spus. Decidem să fie înmormântat pe cheltuielile Băncii.

Miercuri, 24 noiembrie 1943

La 1 h mergem *in corpore* să condolăm. La înmormântare am declinat invitarea de a vorbi. Eram prea bine cu Kiriacescu şi mă gândiam că nu voi putea să vorbesc un cuvânt fără emoții prea mari. Am rugat să vorbească Romniceanu. La 11 h vine Dnul Brătianu[16]. Se ține o conferință cu el, cu Romniceanu, Teodorescu[17], Stoicescu, cu mine. Se discută cine să fie cooptat în Consiliu cât mai curând ca să nu se tărăgăneze prea mult. E bine ca lumea să ştie cât mai în grabă o chestie rezolvită.

Brătianu aminteşte prin tangență pe Mitiță Constantinescu[18]. Ceilalți nu cred că ar fi agreat de cei de la (cârma ?) statului. Se pun în discuție două nume: Lăzeanu[19] şi Savel Rădulescu[20]. Nu se ia nici

[16] Constantin (Dinu) I.C. Brătianu (1866 – 1950), inginer, om politic liberal, preşedinte al PNL (1934 – 1947), ministru în câteva rânduri. A fost unul din fondatorii Blocului Naţional Democrat (1944). A acceptat să facă parte din Guvernul Constantin Sănătescu (23 august 1944 – 4 noiembrie 1944), ca ministru secretar de Stat la Producţia de Război. Arestat în 1950, a murit în închisoare.

[17] Constantin T. Teodorescu (1879 – 1951 ?), avocat, funcţionar bancar, viceguvernator al Băncii Naţionale.

[18] Mitiţă Constantinescu (1890 – 1946), avocat, om politic liberal; deputat (1926 – 1928; 1933 – 1934); secretar general la Ministerul Agriculturii (1922 – 1926), secretar de Stat la Finanţe (1933 – 1935); guvernator al Băncii Naţionale (1935 – 1940), ministru la Industrie şi Comerţ (1939),ministru de Finanţe (1939). Autor al unor studii de jurisdicţie, finanţe şi de politică bancar-financiară.

[19] M. Lăzeanu, economist la Banca Naţională, în Consiliul de Administraţie, ca administrator.

[20] Savel Rădulescu (1895 – 1970), jurist şi economist, diplomat, expert şi delegat al României la Liga Naţiunilor; apropiat al lui N. Titulescu, este numit subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine (21 octombrie 1932 – 29 august 1936), consilier al Regelui Mihai I, preşedinte în Comisia română pentru aplicarea armistiţiului (1944 – 1945). Arestat şi întemniţat.

https://biblioteca-digitala.ro

o hotărâre. Rămâne să ne mai gândim. Vor fi la 1 sau şi două locuri vacante dintre cei numiți: al lui Neagu[21] şi al lui Demetrescu[22]. Se spune că Neagu ar vrea să numească pe René Râmniceanu[23] şi pe ... (loc liber în text). Între cei aleşi, se gândeşte să ajungă şi Neagu.

Vineri, 26 noiembrie 1943

Dimineața la 8 h 30 văd pe amicii noştri. Spun că delegatul nostru s-a întors din Elveția. Acolo chestiunea a fost aranjată. În cercurile financiare din Elveția se crede că, în câteva luni, războiul se termină. Mai spun că Guvernatorul continuă să fie în stare destul de rea. De câteva zile n-a mai venit la Bancă. Nu i s-a spus nimic – tocmai cu considerare la starea sa – de moartea lui Kiriacescu. Dacă va continua să rămână departe de Bancă, vom fi stânjeniți în multe privințe. Îmi spune că situația pentru noi e destul de rea. E bine că germanii s-au mai consolidat la Răsărit. Criza, astfel, se mai amână şi câştigă vreme. E rea situația, deoarece nu se admit tratative decât cu toți trei aliații deodată şi – în al doilea – sateliților li se cere capitularea necondiționată. Trebuie să explice că orice acțiune s-ar începe – trebuie mai întâi concordată. Se pare că se înțelege aceasta şi ar fi aplicați a primi pe cineva care să informeze. Persoana care va face aceasta a fost găsită şi ar merge fie ca din partea guvernului, fie din partea celorlalți. Vorbim de demobilizare. Arată cu ce se justifică de M.A.N. (Ministerul Apărării Naționale – n. ed.). Motive bugetare şi lipsa de armament pentru instrucția soldaților. Spune că armamentul greu va fi dus la revizie în Germania. La Botoşani s-ar fi instalat garnizoană germană. Asemenea la Buzău şi în parte la Focşani.

În Ploieşti au fost 4000 soldați germani. Acum ar fi 20000. Se pare că se trece la un fel de ocupație prin trupe germane. Un general

[21] Alexandru Neagu (? – 1991), finanţist; membru al PNL, secretar general al Ministerului de Finanţe (1935 – 1936), cenzor la BNR (1936 – 1937), ministru de Finanţe în Guvernul Ion Antonescu (25 septembrie 1942 – 1 aprilie 1944). Arestat după război, este eliberat în anul 1964.

[22] Demetrescu, finanţist, membru în Consiliul de Administraţie.

[23] René Râmniceanu (1900 – ?), jurist, doctor în drept (Paris), avocat la Banca Naţională, cu operă legislativă (coautor la legea contra cametei) şi juridică.

https://biblioteca-digitala.ro

a întrebat pe Pantazi[24] (ministru de Război) ce facem cu Ungurii dacă demobilizăm şi atacă? Ar fi răspuns că se prevede la intervenirea garnizoanelor în Ungaria cu trupe germane. Va să zică şi acolo ca şi aici. Spun că cineva venit acum de la Budapesta, un străin, spunea acelaşi lucru. Dar vecinii noştri spun că ungurii n-au să demobilizeze. Or face ceva pentru ochi. Dar în fapt îşi vor păstra întreagă armata. La caz ar renunța la Poliție însă au (influența?) Germaniei.

Cere dosare să se intereseze chiar şi de la Consiliul de Război. S-a trimis vorbă din Transnistria să se păzească căci viața îi e în pericol. Nu se preocupă. Îi este indiferent. Merge pe calea lui. Mă întreabă ce ştiu de conflictul dintre Mişu Antonescuşi germani. Eu nu ştiu nimic. El îmi spune că este destul de acut. Se cere înlăturarea lui Mihai Antonescu.

Vorbim de cazul de la BNR a lui Demetrescu. Acesta s-a dovedit un element foarte bun şi util la Bancă. Păcat că se face politică şi nu se asigură continuitatea activității sale la Bancă.

Schimbări dramatice

Sâmbătă, 12 august 1944

Alex. Ştefănescu[25] vine să mă vadă la Păltiniş. Vrea să mă pună la curent cu cele petrecute de la plecarea mea din Bucureşti. Vizita mi-a făcut mare plăcere. Mi-a spus:

1. Vineri, săptămâna trecută (4 august) Mareşalul cu o suită mai mare a fost la Hitler[26]. Vizita era proiectată de mai înainte, dar

[24] Constantin Pantazi (1888 – 1958), general, subsecretar de Stat la Ministerul Apărării Naţionale, pentru Armata de uscat în Guvernul Ion Antonescu (28 septembrie 1940 – 22 ianuarie 1942); ministru al Apărării Naţionale (22 ianuarie 1941 – 23 august 1944).

[25] Alexandru Ştefănescu, inginer la „Românofir", prieten şi tovarăş de drumeţii al lui Ion Lapedatu, preşedintele Turing-Clubului Român.

[26] La 5 august 1944, la Rastenburg, a avut loc ultima întrevedere Hitler – Antonescu, Mareşalul răspunzând ambiguu întrebării dacă e dispus să meargă alături de Germania până la sfârşit.

https://biblioteca-digitala.ro

atât Mareşalul cât şi Mihai Antonescu[27] o desmînţeau. Totuşi s-a dus. În preziua plecării Regele, prinzând de veste, l-a invitat la Sinaia să se pună de acord cu cele ce va discuta cu Hitler. Mareşalul s-a eschivat. Atunci Regele cu Gralul Sănătescu[28] au venit seara la Bucureşti şi s-au dus la Snagov, unde era Mareşalul. L-au sculat din pat. Regele i-a cerut: să nu se mai angajeze faţă de Hitler că-i mai dă armată şi că România – de i s-ar cere – nu va declara război Turciei. Dimineaţa Mareşalul a plecat cu avionul. S-a întors, se spune – Ştefănescu ştia de la unii însoţitori – foarte bine dispus, având asigurări că germanii vor începe o ofensivă contra sovieticilor şi apoi propune pace anglo-americanilor.

1. În chestia armistiţiului nu se poate face nimic. Mareşalul condiţionează orice tratative de menţinerea lui în fruntea statului. Aliaţii nu vor consimţi. Ei îl vor pe Maniu[29]. Maniu ar întreprinde o acţiune şi mai riscantă, dar nu e lăsat de ai lui, îndeosebi de Mihalache[30]. Mihalache susţine că omul cel mai potrivit pentru tratative cu aliaţii ar fi Nic. Malaxa[31].

Ştefănescu a aprechendat (?) faţă de Maniu rolul negativ a lui Mihalache. Maniu, firesţe, n-a confirmat aceasta. Maniu a fost avertizat de cei de la guvern să nu mai stea la Snagov, căci s-ar fi pus

[27] Mihai A. Antonescu (1904 – 1946), jurist, om politic liberal, preşedinte al organizaţiei „Tineretul Liberal"; ministru al Afacerilor Străine (1941 – 1944) şi vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. Judecat şi condamnat la moarte, a fost executat.

[28] Guvernul Constantin Sănătescu (4 noiembrie 1944 – 6 decembrie 1944); Guvernul Nicolae Rădescu (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945).

[29] Iuliu Maniu (1873 – 1953), om politic de largă anvergură şi cu un rol deosebit în lupta de eliberare naţională; membru de onoare al Academiei Române (1919); preşedinte al Consiliului Dirigent al Transilvaniei (1918 – 1920), preşedinte al Partidului Naţional Român (1918 – 1926) şi al Partidului Naţional Ţărănesc (1926 – 1933, 1937 – 1947). Preşedinte al Consiliului de Miniştri (10 noiembrie 1928 – 7 iunie 1930, 13 iunie – 8 octombrie 1930, 20 octombrie 1932 – 12 ianuarie 1933). Ia parte la acţiunea de răsturnare a Guvernului Ion Antonescu; ministru în Guvernul Constantin Sănătescu (23 august 1944 – 3 noiembrie 1944) ca ministru secretar de Stat. A promovat o politică de opunere la transformarea comunistă a ţării după 23 august 1944, în urma căreia a fost judecat şi întemniţat, murind în închisoare.

[30] Ion Mihalache (1882 – 1963), om politic, fondator al Partidului Ţărănesc (1918) şi cofondator al Partidului Naţional Ţărănesc (1926). Deputat, ministru al Agriculturii şi Domeniilor (1919 – 1920, 1928 – 1930), de Interne (1930 – 1931, 1932 – 1933), potrivnic mişcărilor extremiste şi comunizării României. Arestat în iulie 1947, a fost condamnat la muncă silnică pe viaţă şi a murit în închisoare.

[31] Nicolae Malaxa (1883 – 1959), inginer, om de afaceri, mega industriaş, apropiat Regelui Carol al II-lea şi camarilei regale. A controlat un întins domeniu industrial, susţinându-şi interesele, indiferent de culoarea guvernanţilor. În iunie 1946 a părăsit definitiv România.

https://biblioteca-digitala.ro

la calc împotriva lui un complot din foşti legionari. I s-a reţinut automobilul şi acum locuieşte în Bucureşti.

2. S-a dat Mareşalului un memoriu, semnat numai de filogermani (Gigurtu[32], Manoilescu[33], Valer Pop[34] etc.), prin care se fac aspre imputări guvernului că nu a dat germanilor tot concursul spre a asigura victoria. Cer ca cel puţin de aici înainte să o facă. Ţara să nu cruţe nici o jertfă spre a ajuta pe germani. Cer măsuri împotriva anglofililor şi îndeosebi împotriva lui Maniu. Se zice că memoriu ar fi semnat şi de Vaida[35]. Lumea nu crede aceasta.

3. BNR ar fi pus la dispoziţia lui Pella[36] în Elveţia, pentru Mihai Antonescuşi ai lui, 30 milioane franci elveţieni. Nu-mi vine să cred. Contravaloarea în lei s-ar plăti de Ministerul Finanţelor. Stoicescu s-a purtat în chestiunea aceasta ca un mameluc. Îl cred capabil de orice. Este fals şi periculos. Mi-a istorisit că, odată fiind în

[32] Ion Gigurtu (1886 – 1959), inginer minier, industriaş, susţinător al lui Octavian Goga; deputat (din 1926); ministru al Industriei şi Comerţului (28 decembrie 1937 – 19 februarie 1938); membru al Consiliului Economic Superior; ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (24 noiembrie 1939 – 1 iunie 1940); ministru al Afacerilor Străine (1 – 28 iunie 1940); ministru secretar de Stat (28 iunie – 4 iulie 1940); Preşedintele Consiliului de Miniştri (4 iulie – 4 septembrie 1940); judecat după război, a murit în închisoare.

[33] Mihail Manoilescu (1891 – 1950), inginer, economist şi om politic. Profesor universitar, promotor al corporatismului în România. Ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (iunie – octombrie 1930), al Industriei şi Comerţului (1930 – 1931), ministru de Externe (iulie – septembrie 1940). A fost guvernator al Băncii Naţionale (iulie – noiembrie 1931). Arestat, a murit în închisoare.

[34] Valer Pop (1892 – 1957), avocat şi om politic liberal, ministru de Justiţie în Guvernul Nicolae Iorga (9 ianuarie 1932 – 5 iunie 1932), ministru secretar de Stat în Guvernele Gheorghe Tătărescu (2 octombrie 1934 – 28 august 1936), ministru al Industriei şi Comerţului (29 august 1936 – 14 noiembrie 1937), ministru de Stat (17 noiembrie – 28 decembrie 1937); a reprezentat România la negocierile româno–ungare de la Turnu Severin şi la Arbitrajul de la Viena (august 1940). Arestat (1944 – 1945, 1950 – 1955).

[35] Alexandru Vaida-Voevod (1872 – 1950), medic, fruntaş al Partidului Naţional Român, deputat în Parlamentul de la Budapesta (din 1906), a făcut parte din Consiliul Naţional Central Român şi apoi ca vicepreşedinte al Consiliului Dirigent şi şef al resortului de Externe şi Presă (1918), deputat în Parlamentul României (din 1919). A fost ministru secretar de Stat (17 decembrie 1918 – 12 septembrie 1919); Preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Străine (1 decembrie 1919 – 13 martie 1920); ministru de Interne (10 noiembrie 1928 – 8 octombrie 1930); Preşedintele Consiliului de Miniştri (6 iunie 1932 – 10 noiembrie 1933). În 1926 a fost ales vicepreşedinte al PNŢ, iar în 1933 preşedinte. Procarlist, a fost numit ministru secretar de Stat (10 februarie – 30 martie 1938), consilier regal (1938), preşedinte al Frontului Renaşterii Naţionale (1940) şi ministru secretar de Stat (28 iunie – 4 iulie 1940). După 1944 i s-a aplicat regimul de domiciliu obligatoriu.

[36] Vespasian Pella (1897 – 1952), jurist, profesor universitar, delegat la importante conferinţe internaţionale şi la Societatea Naţiunilor. Cu importante contribuţii legislative şi juridice.

https://biblioteca-digitala.ro

sala de aşteptare de la Ministerul Economiei Naţionale, împreună cu Stoicescu şi alţii, s-au pomenit că ies de la Gralul Dobre[37], ing. C. Orghidan[38] şi Max Auşnit[39]. Aceştia au salutat pe cunoscuţi. Între ei şi pe Ştefănescu şi Stoicescu.

După ce cei doi au ieşit, Stoicescu a spus în auzul tuturor: Uite cum se preumblă nestingherit de nime(ni) un excroc ca Auşnit. La câteva zile Ştefănescu, având de lucru la Titan-Nadrag, a întâlnit pe Auşnit, de la care a aflat că în sara precedentă l-a vizitat Stoicescu şi l-a asigurat de toată simpatia.

4. De Ştirbey mi-a spus că a fost în Siria, neputând suporta căldurile din Cairo. Mi-a mai spus că a fost arestat omul de încredere care îi mijlocea comunicările din străinătate. De la Palat a fost avertizat să fie mai prudent în folosirea oamenilor de legătură, deoarece va fi nevoie de el şi mai târziu.

Joi, 17 august 1944

Am vizitat la Sibiu pe Emil Haţieganu[40] care venise de la Cluj. Vreme de un ceas am discutat diferite chestiuni în legătură cu acţiunea pentru românii din Ardealul ocupat. Cca 30000 români de acolo sunt duşi la muncă în Ungaria şi Germania. Ungurii s-au mai îmblânzit, ca totdeauna când le merge rău. Era revoltat de cele întâmplate cu mine la BNR. I-am mulţumit de ajutorul dat în toate împrejurările. „Tribuna Ardealului" a scris un frumos articol cu

[37] Gheorghe Dobre, general, ministrul Înzestrării Armatei şi a Producţiei de Război şi ad interim la Economia Naţională.

[38] Constantin Orghidan (1874 – 1944), inginer, membru de onoare al Academiei Române, mare colecţionar, administrator general al Uzinelor din Reşiţa, preşedinte al Camerei de Comerţ şi Industrie.

[39] Max Auschnit, mare industriaş evreu din anturajul regelui Carol al II-lea, implicat în cele mai reprezentative domenii economice şi bancare. A fost acuzat în mari procese de delapidare.

[40] Emil Haţieganu (1878 – 1959), jurist, profesor universitar la Universitatea din Cluj; membru de onoare al Academiei Române (1945); membru al PNŢ, subsecretar de Stat la Ministerul Justiţiei (7 – 8 iunie 1931), ministru al Muncii şi Sănătăţii şi Ocrotirii Sociale (10 octombrie 1930 – 4 aprilie 1931), ministru de Stat (6 iunie 1932 – 9 noiembrie 1933). După război, ministru secretar de Stat în Guvernul Dr. P. Groza (7 ianuarie – 29 noiembrie 1946). A fost arestat şi întemniţat; eliberat în 1955.

https://biblioteca-digitala.ro

ocaziunea naşterii lui Ion A. Lapedatu[41]. Va scrie şi despre Aşezământ şi Cămin[42].

Duminecă pleacă la Bucureşti. La reîntoarcere ne vom vedea din nou.

Duminecă, 20 august 1944

Spre seară văd la Hotel Bulevard pe Maniu, care venise la Sibiu. Erau acolo mai mulți. Era şi Ionel Pop[43]. El şi ceilalți s-au retras. Am rămas numai cu Maniu.

Ce a fost la întrevederea cu Hitler? Ştie de la unii din anturajul Mareşalului. Hitler îl chemase. L-a întrebat pe Mareşal dacă este hotărât să meargă până la capăt cu Germania? Mareşalul răspunde evaziv. Dacă e vorba de victorie, merge până la capăt. Hitler i-a cerut să înceapă ofensiva împotriva ruşilor, care ocupați fiind în Polonia, n-ar mai fi având multe forțe pe frontul românesc. „Dar cu ce încep ofensiva? – ar fi răspuns Mareşalul – căci nu mai am nici oameni, nici material". Germanii au retras 7 divizii, dintre care 3 motorizate. Cu toate acestea Mareşalul chiamă oamenii sub arme şi se întăreşte în liniile frontului. I-ar mai fi spus Hitler că-şi va retrage armatele din Franța, Belgia, Olanda, Peninsula Balcanică etc. Ce priveşte România şi Ungaria aparțin spațiului de apărare germană. Nu va admite ca aceste țări să se retragă din război. Ele trebuie să meargă cu Germania până la capăt. Ştie că în România sunt curente ostile Germaniei. Sunt partidele politice. Aminteşte pe cel al lui Maniu. Ştie că şi în jurul Palatului sunt curente ostile Germaniei şi opinia publică este pentru Aliați.

---

[41] Ioan Lapedatu (1844 – 1878), profesor şi publicist, cu studii în Franţa şi Belgia şi cu doctorat la Bruxeelles, a animat „Orientul Latin". Cu ocazia centenarului de la naştere, în „Universul" (iulie 1944) a apărut articolul omagial *Ioan Al. Lapedatu* semnat de Ioan Opriş, un foarte apropiat colaborator al fraţilor gemeni Lapedatu. Vezi Ioan A. Lapedatu, *Încercări în literatură*, ediţie îngrijită, prefaţă şi bibliografie de D. Vatamaniuc, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1976.

[42] Aşezământul „Veturia I. Lapedatu" a fost fondat în 1933 de soţia lui Ion Lapedatu, la Sibiu, oferind susţinere materială (cazare şi masă) unor tineri studenţi valoroşi, iar căminul a fost dedicat preoţilor vârstnici. În scopul bunei funcţionări, familia Lapedatu a construit un imobil special la Braşov (str. Castelului 19), pe care – alături de multe alte fonduri – l-a donat Aşezământului în 1939 (la fel, un teren achiziţionat pentru acelaşi scop la Sibiu). Toate au fost naţionalizate între 1947 şi 1950.

[43] Ionel Pop (1889 – 1985), om politic, doctor în ştiinţe juridice, avocat, editor al revistei „Carpaţi", secretar al Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia. Deputat (1919, 1928, 1932 şi 1933), fost vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor.

https://biblioteca-digitala.ro

Nu va admite nici o încercare ca România să se desfacă de Germania. Are mijloace şi putere să reprime orice mişcare, orice încercare ca România să treacă de partea inamicilor lui.

Memoriul de care îmi vorbise Ştefănescu există. Vaida nu l-a semnat. Se cerea ca România să meargă cu toată puterea alături de Germania. Nu confirmă că se cer sancțiuni împotriva anglofililor şi nici că ar fi vorba direct de el, de Maniu. A părăsit Snagovul pentru că îi era greu să facă zilnic călătoria dus-întors la Bucureşti. Nu confirmă nici afirmația unui complot de foşti legionari. Dimpotrivă, vorbeşte din nou de acordul dintre partide. Spunea că a luat apărarea legionarilor de bună credință. Aceştia văd că poziția lor a fost greşită şi că a lui Maniu este cea justă.

Tătărăscu turbă că nu l-au acceptat în Blocul Partidelor. Prin Franasovici[44] a plasat un articol în „Tribune de Geneve" sau în Gazette de Laussanne" că blocul încercat de Maniu n-a reuşit şi că numai el, Tătărăscu[45], îl poate face.

Ştirbey[46] şi Vişoianu[47] sunt tot la Cairo. Ai lui, ai lui Maniu din Londra trag mâța de coadă în sărăcie şi lipsă.

---

[44] Richard Franasovici (1883 – 1964), jurist, om politic liberal, deputat (1919), subsecretar de Stat la Interne (3 noiembrie 1823 – 30 martie 1926; 22 iunie 1927 – 16 noiembrie 1928), ministru al Comunicaţiilor şi Lucrărilor Publice (14 noiembrie 1933 – noiembrie 1937); director la ziarul liberal „L'Independance Roumaine". Ambasador la Varşovia (1938), Paris şi Vichy (1939 – 1943), la Berna (1945) şi Londra (1946);membru al Delegaţiei României la Conferinţa de Pace (1946) şi apoi, trimis observator al României la ONU (1946), a refuzat să se mai întoarcă în ţară.

[45] Gheorghe Tătărescu (1886 – 1957), jurist, om politic, membru al PNL, al cărui secretar general ajunge (1934); deputat (1919) şi secretar (1926), subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (30 octombrie 1923 – 3 noiembrie 1928), ministru al Industriei şi Comerţului (14 noiembrie 1933 – 3 ianuarie 1934), Preşedintele Consiliului de Miniştri (5 ianuarie 1934 – 28 decembrie 1937); în timpul dictaturii regale, ministru secretar de Stat şi ad-interimar la Afacerile Străine (10 februarie – 30 martie 1938), consilier regal (30 martie 1938); Ambasador extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Paris (9 decembrie 1938 – 30 august 1939); Preşedintele Consiliului de Miniştri (24 noiembrie 1939 – 4 iulie 1940). După război aderă la programul FND, ajungând vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Străine în Guvernul Dr. P. Groza (6 martie 1945 – 6 noiembrie 1947). Este arestat în 1950 şi întemniţat la Sighet; eliberat în 1955.

[46] Barbu Ştirbey (1872 – 1946), industriaş, membru de onoare al Academiei Române (1929); administrator al Domeniului Coroanei (1913 – 1919), Preşedintele Consiliului de Miniştri (4 – 20 iunie 1927). În 1944 este mandatat de partidele istorice să înceapă tratativele cu Aliaţii pentru ruperea legăturilor cu statele Axei.

[47] Constantin Vişoianu (1897 – 1994), diplomat; trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Haga (1933 – 1936); emisar al PNŢ şi PNL în tratativele cu Puterile Aliate de la Cairo pentru ieşirea din război (1944). Face parte din delegaţia care semnează Convenţia de armistiţiu de la Moscova (12 septembrie 1944); ministru al Afacerilor Străine în Guvernele Constantin Sănătescu (4 noiembrie – 6 decembrie 1944) şi N. Rădescu (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945); părăseşte ţara, fiind ales preşedinte al Comitetului Naţional Român (1950).

https://biblioteca-digitala.ro

În politica țării crede totuşi că se va face ceva. Aliații nu admit guvern militar pentru armistițiu şi nici regele nu vrea să-şi inaugureze domnia cu un asemenea guvern. E nevoie de un guvern din toate partidele. Părerea lui Maniu este că trebuie făcut şi țara trebuie scoasă din nenorocirea în care a fost dusă.

Luni, 21 august 1944

Iau parte în biserica franciscanilor la parastasul de un an pentru Casiu Maniu[48]. Este acolo şi Maniu. La prânz sunt invitat cu el la familia Vilt. Sunt şi alții: dr. Ionel Pop, Leucuția[49], Manuilă[50] etc. După prânz, înainte de a pleca la Bucureşti, îi spun: „Nu-mi pot închipui, cum o să-l puteți înlătura pe Mareşal şi face armistițiu. O să-l înlăturăm – răspunde Maniu şi încă curând. În câteva zile. Ascultați Radio Bucureşti". Cu acestea ne-am despărțit, el plecând la Bucureşti.

Miercuri, 23 august 1944

Sara, între 10-11 h, se comunică la Radio proclamația Regelui prin care anunță încetarea războiului pentru România, acceptarea condițiilor de armistițiu, trecerea armatei pentru eliberarea Ardealului ocupat prin dictatul de la Viena şi formarea noului guvern.

Plec imediat la familia prof. Al. Pop[51], unde sunt chemat prin telefon. Dau de mulțumire şi fericire. Lumea, erau acolo şi alții, se îmbrățişează cu o emoție nespusă. Închin şi eu un pahar de vin. Maniu este ovaționat, slăvit.

---

[48] Casiu Maniu, membru al familiei Maniu, profesor universitar de drept la Cluj, numit prin Decretul regal nr. 241/1920.

[49] Aurel Leucuţia (1895 – 1964), jurist şi om politic; secretar al Consiliului Naţional Român din Transilvania, deputat (din 1928); după război, ministru al Economiei Naţionale în Guvernul C-tin Sănătescu (4 noiembrie 1944 – 6 decembrie 1944) şi Guvernul N. Rădescu (6 decembrie 1944 – 23 februarie 1945).

[50] Sabin Manuilă (1894 – 1964), economist, statistician de prestigiu internaţional, director al Institutului Naţional de Statistică, promotor al recensământului naţional. Subsecretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (13 septembrie 1944 – 28 februarie 1945).

[51] Alexandru Pop (1895 – 1954), medic, profesor universitar la Cluj. Importante lucrări de chirurgie, cu contribuţii la dezvoltarea asistenţei medicale din România.

https://biblioteca-digitala.ro

Joi, 24 august 1944

Sibiul în fierbere. Românii toți încîntați și fericiți de marea întorsătură. Sașii foarte deprimați și înspăimîntați. Trupele germane s-au retras din oraș, fără incidente. Auzim că germanii din București au început bombardarea capitalei. Armata română în luptă cu ei: ai mei, Pica și Maior[52] sunt în București. Nu le duc grija. Sunt sigur că au bune adăposturi și la BNR. Unii dintre fruntașii sași au și fost ieri la mine. Îi liniștesc. Indeosebi pe Architectul Stenzel, care execută lucrările Căminului și care era extrem de înfricat, deși este un om inofensiv și mult respectat. Îmi oferea să-i cumpăr cascle. N-are pe nimenea. Îi spun, „nu le cumpăr, pentru că n-am cu ce, chiar de aș avea nu le-aș cumpăra, căci nu vreau să te păgubesc". Adaug, „dacă ai avea vreo nevoie sau neplăcere, avizează-mă".

Luni, 28 august 1944

Zaharia Boilă[53] vine de la București. Cum e nepot prin alianță al Dlui Maniu, lângă care a petrecut zilele de groază, ne istorisește cum s-au petrecut lucrurile în sara zilei de 23 August.

Mareșalul, cu Mihai Antonescu și cu Gral Pantazi, s-au dus pe sară la Palat să refere Regelui situația frontului, pe care îl vizitaseră.

Când Mareșalul i-a spus Regelui că frontul nu mai poate fi ținut, regele i-a răspuns: „atunci să încheie armistițiu". Mareșalul a arătat că nu poate. El e angajat cu Hitler. Regele i-a ripostat: „Vă retrag încrederea". Mareșalul protestează, spunând că nu se poate ca să i se tragă încrederea, el fiind numit prin decret regal Conducător al Statului. Atunci Regele i-a întors spatele și a trecut în altă cameră.

---

[52] Pica Maior (n. Sibiu, 23 februarie 1916), fiica Veturiei și a Ion Lapedatu, a făcut studii economice, lucrând câțiva ani la BNR. În 1950 a fost îndepărtată din serviciu, înfruntând lipsuri mari. Fire optimistă și luptătoare, a rezistat, apelând la cunoștințele de lucru manual (a tricotat în casă) și la cele de limbi străine (a fost ghid la ONT). Păstrând și cultivând cu pietate memoria părintelui său, a militat pentru buna aducere aminte și publicarea amintirilor acestuia. Căsătorită cu Ioan Maior (Blaj, 1904 – 1994, București), economist cu studii strălucite, a lucrat la BNR ca director. Din 1948 începând, a fost silit să facă diverse munci inferioare pregătirii și experienței sale, între care și aceea de contabil la un trust bucureștean.

[53] Zaharia Boilă (1892 – 1976), jurist cu doctorat la Budapesta, ziarist, director la „România Nouă", om politic legat de Iuliu Maniu, a fost prefect al județelor Târnava Mică (1928) și Hunedoara (1932).

https://biblioteca-digitala.ro

În acelaşi moment au apărut doi generali şi alţi ofiţeri superiori, cari i-au declarat arestaţi şi reţinuţi la Palat. Acolo a fost chemat şi Gralul Vasiliu[54], subsecretarul de Stat de la Interne, care a fost şi el reţinut. În Bucureşti germanii, deşi Gralul Hansen[55] şi Gerstenberg[56] dăduse Regelui cuvântul că se vor retrage cu trupele în linişte, au început bombardarea Capitalei. Bombardarea a ţinut de joi dimineaţa până duminecă dimineaţa. Toate bombardamentele anglo-americane n-au făcut atâta dezastru, ca acest bombardament mişelesc.

Luni, 4 septembrie 1944

Împrejurimile Sibiului bombardate de câteva zile de germani, cari voiau să încurce scurgerea coloanelor ruseşti.

Îngrozitor era îndeosebi mitralierea populaţiei civile. Ruşii au început să vină deja joi, coloane după coloane, nesfârşite. Lumea era cam îngrozită. Cu toate acestea nu s-au întâmplat lucruri grave. Mici incidente, fără importanţă. În general totul a mers destul de uşor. Populaţia n-a suferit. La urmă se împrietenesc destul de bine, după ce s-a văzut că ruşii sunt oameni cu inima bună.

Eri sara am primit un aviz telefonic de la BNR prin care Ministrul Economiei Naţionale, Gralul Potopeanu[57], mă ruga sau să vin la Bucureşti, sau să-l chem la telefon. Azi am vorbit la telefon. I-am mulţumit că înţelege să mă susţină în situaţia de la BNR, dar el mi-a răspuns că vrea să-mi vorbească, voind să-mi dea altă însărcinare la BNR. I-am spus că voi merge la Bucureşti îndată ce voi avea legătură de tren.

Duminecă, 10 septembrie 1944

Joi seara Radio Bucureşti comunică că Decretul de la 29 iunie a fost anulat şi că sunt repus în funcţiunile avute la BNR de

[54] Constantin Z. Vasiliu (1882 – 1946), general, secretar de Stat la Ministerul Afacerilor Interne (pentru Poliţie şi Siguranţă), de la 3 ianuarie 1942 la 23 august 1944.
[55] Erik von Hansen, general german, comandant al Corpului 54 de armată german, ataşat pe lângă Armata Română.
[56] Alfred Gerstenberg, general german de aviaţie, şeful Misiunii germane pentru armata aerului din România.
[57] Gheorghe Potopeanu (1889 – 1966), general, ministru al Economiei Naţionale (27 ianuarie – 26 mai 1941), demisionat, revine ca ministru al Economiei Naţionale în Guvernul C-tin Sănătescu (23 august 1944 – 13 octombrie 1944).

https://biblioteca-digitala.ro

administrator şi viceguvernator. Ştirea mi-a dat-o întâi, prin telefon, dr. Al. Pop.

Astă seară au sosit din Bucureşti Pica şi Maior. Mi-au arătat amănunțit toată odiseia lor în cele 4 zile de bombardament. Multe le ştiam din o scrisoare de la Pica, pe care o citisem şi altora. Sunt chemat cu insistență la Bucureşti şi aşteptat de toți – aşa spun ei.

Duminecă, 17 septembrie 1944

După o călătorie începută joi seara, revin la Bucureşti. Am făcut pe drum trei zile şi trei nopți cu trenul cu valori al BNR. Întârzierea din cauza trenurilor nesfârşite cu soldați ruşi, care treceau spre Ardeal. Au venit cu mine şi Pica şi Maior cu fetița.

Vineri, 22 septembrie 1944

Luni am fost la BNR – am vorbit cu colegii. Mihai Romniceanu, Neagu, R. Râmniceanu, Băbeanu şi alții mă roagă să nu refuz a primi însărcinarea de guvernator. Nu mă angajez la nimic. Dimpotrivă, le spun că mai bucuros aş vrea să nu păstrez locul avut. Am o întrevedere şi cu Angelescu. Spun – e față şi Teodorescu – că mi-a făcut o nedreptate şi procedura a fost inadmisibilă între oameni ce au lucrat împreună. Recunoaşte c-a greşit şi îndeosebi spune că a făcut o greşeală că nu s-a solidarizat cu noi. Miercuri văd pe Maniu şi Brătianu. Maniu cam obosit (nu e mirare) şi nervos, dar se stăpâneşte ca de obicei. Chestiunea financiară şi monetară a băncii n-am discutat. M-a rugat să o discut cu Ministrul de Finanțe. Stăruie însă să primesc însărcinarea de guvernator, având încrederea colegilor şi a celor doi şefi de partide burgheze. Încolo am discutat câte ceva din situația politică şi greutățile zilelor prin care trecem. La plecare mi-a spus: „situația la BNR este şi va continua a fi extrem de gravă", dar „Dta nu eşti răspunzător de această situație". Dnul Brătianu liniştit, cumpănit şi înțelept la vorbă. Ştie că nu vreau să primesc conducerea băncii ca guvernator. „Dar dta vei lucra cu Consiliu. Nu sunteți răspunzător de situație. Veți face ce veți putea. Tot mai bine Dv., oameni cu experiență şi probații, decât să lăsăm pe alții. Două şanse mi-ar ajuta mult".

https://biblioteca-digitala.ro

Să se scurgă trupele cât mai în grabă spre frontul ungar şi german şi Germania să fie constrânsă a capitula cât mai curând. În fiecare zi colegii sunt la mine, să mă convingă. Eu ezit şi tergiversez. În fine azi am cerut să văd pe Gralul Potopeanu, ministrul Finanțelor.

Din conversațiile avute cu colegii, cea mai interesantă a fost cu Stoicescu. Ca să-mi dovedească că n-a avut nici un amestec în Decretul de la 29 iunie, îmi arată nişte note zilnice şi îmi ceteşte unele părți din ele. La întâi mai scria: *Guvernatorul mă roagă să vorbesc cu Lapedatu să-şi dea demisia* (subl. în text). El nu se angajează. După mine chiar această însemnare în notele lui confirmă că ştia de ce se pregăteşte. Desigur a cunoscut toate fazele chestiunii. O dovadă că era pus în curent cu toate este împrejurarea că, cu două zile înainte de apariția decretului, mi-a cerut actele confidențiale ce se găseau la mine să-şi facă copii. Nu mi le-a mai dat sub pretext că i le-a cerut guvernatorul. Despre aceasta am mai notat în însemnările mele – la timpul său. Acum îl întreb, „unde sunt actele?" „La mine, mi-a răspuns". Iar când mi-am arătat nedumerirea, mi-a spus că Guvernatorul n-a mai întrebat de ele şi aşa au rămas la el, la Stoicescu. Avea dreptate Al. Ştefănescu, când spunea ce spunea de el.

O convorbire cu Mitropolitul Bălan la Sibiu

În seara de 12 septembrie mi-a telefonat Mitropolitul, întrebându-mă dacă am făcut însemnări despre conferința ținută la Gigurtu acasă, când acesta era Prim ministru – şi în care au fost convocați fruntaşii ardeleni spre a li se arăta discuțiile de la Salzburg şi Roma în chestiunea pretențiunilor Ungariei asupra Ardealului.

Conferința se ținuse în August 1940. Am răspuns că am oarecare însemnări, dar sunt în lăzile cu biblioteca şi nu cred că le găsesc uşor. Atunci ne-am înțeles să-l văd a doua zi. M-am dus şi, întâlnind pe Grigoraş, a venit şi el cu mine. Mitropolitul vrea să-şi publice discursurile din aceşti patru ani din urmă, discursuri prin care n-a recunoscut Arbitrajul de la Viena şi a susținut reîntregirea Ardealului cu orice mijloace, cu arma chiar. Am trecut la chestiunile

https://biblioteca-digitala.ro

zilei. Or, a spus că a fost cu Mareşalul la Olăneşti două săptămâni. S-a dus rugat de Maniu ca să-l convingă pe Mareşal, să facă, să încheie armistiţiu. N-a reuşit. Invitarea Mareşalului la Hitler s-a făcut de Killinger[58]. A fost şi el, Mitropolitul, la masa la care Mareşalul reţinuse pe Killinger. Mareşalul a pretextat că vrea să ştie pentru ce e convocat la Hitler? A rămas ca Killinger să se intereseze şi să-i comunice. Mitropolitul adaugă că ar fi spus lui Killinger „buchile". Dar ca ce? Nu mi-a relatat. Mi-a mai spus că la reîntoarcerea lui Antonescu de la Hitler, cel dintâi l-a calificat pe Hitler ca nebun, lucru ce a răsuflat şi în presă. La întrebarea lui Lupaş[59] că se svoneşte că Dna Antonescu şi Dna Goga[60] ar fi în Elveţia, m-a informat că amândouă sunt la Târgu Jiu. Dna Goga a trecut pe la Alba Iulia unde se găsia prin Sibiu, văzând şi pe Mitropolitul şi spunându-i că merge la Dna Antonescu, nevrând să o lase singură. De Mareşal şi soţia lui nu ştia nimic pozitiv. Mitropolitul – ca tot românul – vrea, caută să se acomodeze nouei situaţiuni. Desigur îşi va fi reproşând şi el multe. Legăturile lui cu Mareşalul erau atât de strânse, încât ar fi putut să exercite o mai mare influenţă asupra acestuia, spre a-l opri de pe căile nefaste pe care apucase. Trebuia să o facă chiar dacă şi-ar fi îndepărtat simpatiile ce i le purta Mareşalul.

Luni, 25 septembrie 1944

Eri, duminecă dimineaţa, am văzut pe Gralul Potopeanu, ministrul Economiei Naţionale, interimar la Finanţe. I-am mulţumit pentru reparaţia de la BNR, prin anularea Decretului-lege din

[58] Manfred von Killinger (1886 – 1944), diplomat german, ministrul Germaniei la Bucureşti (1941 – 1944), cu rol important în promovarea intereselor germane în România. S-a sinucis la 23 august 1944.

[59] Ioan Lupaş (1880 – 1967), istoric şi teolog, profesor la Seminarul „Andreian" din Sibiu (1905 – 1909), inspector şcolar confesional (1909 – 1919), protopop de Sălişte (1909 – 1920), secretar general al Resortului de Culte şi Inspecţie Publică în Consiliul Dirigent (1918 – 1919), profesor la Universitatea Daciei Superior din 1919; director fondator al Institutului de Istorie Naţională din Cluj, membru al Academiei Române (1916), deputat în Sinodul metropolitan şi în cele eparhiale din Sibiu şi Cluj, membru al Consiliului Naţional Bisericesc. Deputat din 1919, ministru al Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (30 martie 1926 – 4 iunie 1927) şi ministru al Cultelor şi Artelor (28 decembrie 1937 – 20 februarie 1938). Autor prestigios al unor monografii, sinteze, manuale, studii. Legat printr-o mare prietenie de fraţii Lapedatu, cu Ion fiind coleg la Budapesta şi apoi însoţindu-se în numeroase drumeţii şi călătorii.

[60] Maria Antonescu şi Veturia Goga, susţinătoarele unor importante acţiuni caritabile de interes social şi comunitar în timpul celui de-al doilea război mondial.

https://biblioteca-digitala.ro

29 iunie 1944. „Era un act de dreptate şi o necesitate de revenirea dvs. la bancă. Am făcut-o cu plăcere" spune dânsul, vrea să mă numească Guvernator. Ii spun că bucuros n-aş primi şi aş fi fericit dacă s-ar găsi o altă soluție. Am spus-o aceasta şi dlor Dinu Brătianu şi Iuliu Maniu. Ei sunt de părere că nu pot declina de la mine această însărcinare. „Desigur, reflectează Potopeanu, totul este aranjat prin o înțelegere cu dl Maniu şi Brătianu". „Deci – reiau eu cuvântul – nu-mi rămâne decât să mă supun şi să-mi fac datorința cât va fi cu putință. Sunt sigur şi contez la concursul colegilor, unii foarte distinşi şi toți devotați intereselor BNR şi țării. De Angelescu, adaugă Potopeanu, nu pot spune nimic mi-a ajutat şi-a dat însă demisia înțelegând că în împrejurările de acum nu mai poate rămâne. L-am întrebat dacă au de gând să facă vreo schimbare în direcția BNR. Nu – mi-a răspuns. Nu se va face nici o schimbare. Dar dacă va fi vreodată vorba de aşa ceva, aceasta ar putea purcede de la Dv. Sau s-ar cere avizul Dv".

Şi dl Dinu Brătianu, adaug eu, mi-a spus că nu se vor face schimbări, eu pe aceasta contez că vreau şi doresc a lucra cu actualul Consiliu. Trecem la chestia vice-guvernatorului. El spune Teodorescu. „Suntem la acelaşi gând, îi răspund eu". Teodorescu este, după mine, cel mai vechi şi apoi, prin el, se înlătură nemulțumirile şi ambițiile ce s-ar produce dacă s-ar numi un altul dintre colegi. În fine, îl rog şi el convine ca întâi să se producă acceptarea demisiei lui Angelescu şi apoi, la câteva zile, să urmeze numirea.

Trecem la chestiunea INCOP-ului. „Exharcu şi-a dat demisia spune el; ştiu, răspund. Şi-a dat-o şi de la Fundație, păcat căci dacă n-ar fi situația lui politică din trecut, este un element foarte bun şi de ispravă". „Pe cine să delegăm la INCOP? – întreba Potopeanu, trebuie un administrator, aşa spun statutele". Nu ştiam acest amănunt. Ne vom sfătui. „Da. Puteți delega pe oricine, numai pe Stoicescu nu, că şi el le va face tot felul de mizerii. Cel puțin de asta se tem cei de la INCOP". Am luat act. Îmi prezintă pe fostul nostru

https://biblioteca-digitala.ro

funcționar: Liteanu, frate cu Gralul Liteanu[61], actualul subsecretar de Stat. „Cunosc doleanțele Dlui Liteanu. Deci vă rog şi eu" şi cu aceasta concedează pe Liteanu. Mie îmi mai spune: veți face ce se poate. Orice cerere v-aş face să ştiți că nu insist şi totul depinde de posibilitățile dv.

Joi, 28 septembrie 1944

Angelescu a văzut şi el Duminecă, după ce fusesem eu, pe Potopeanu. Luni, la BNR, Angelescu mă „sfătuieşte" să primesc numirea de guvernator şi să vorbesc cu Maniu şi Brătianu, care sigur agrează această numire, încheie el. Răspund: „De zile mă zbucium şi nu m-am putut decide, deşi şi Maniu şi Brătianu, pe care i-am văzut, nu numai (că) îmi recomandă să primesc, dar spun şi ei că trebuie să o fac". A fost cam surprins. El, Angelescu, se vede, nu ştia sau nu spera să am adeziunea celor doi fruntaşi. „Atunci, eu – continuă el – îmi reînoiesc demisia". Într-aceia colegii mă îndemnau mereu să primesc. Celor mai apropiați le-am spus de întrevederea cu Potopeanu.

Miercuri dimineața fiind la Cr(editul) industrial – îmi telefonează Angelescu de la Ministerul Economiei Naționale şi mă anunță că va veni la Bancă o delegație de ofițeri ruşi, specialişti în chestiuni financiare, pe care să-i primesc.

Am văzut din felul în care îmi vorbia că se pregăteşte să plece de la bancă. În orele prânzului ni-am întâlnit la BNR. Îmi citeşte copia scrisorii prin care şi-a reînoit demisia şi-mi spune că cu ceasul de față a încetat activitatea lui. „Ce era să fac – întreabă el? În situația dtale – nimic, n-aş fi putut face altfel". Mă încurajează să continui activitatea, mai cu seamă că aş avea concursul colegilor, care toți sunt pentru mine şi încrederea partidelor politice, mai cu seamă a dlor Maniu si Brătianu. „Vom continua şi vom face totul să întâmpinăm greutățile" – răspund eu. Am mai vorbit de unele chestiuni personale şi la urmă față de propunerea mea, ca după acceptarea demisiei să

[61] Gheorghe Liteanu, general, subsecretar de Stat la Ministerul de Interne în Guvernul General Constantin Sănătescu (23 august – 3 noiembrie 1944).

https://biblioteca-digitala.ro

întrunim Consiliul spre a-şi lua rămas bun; prefera să facă aceasta în parte la fiecare dintre colegi.

După prânz am luat parte la Delegaţia economică a Guvernului. Erau unii dintre Miniştri: Potopeanu, amiral Gheorghiu[62], dr. Marinescu[63], Gral Eftimiu[64], Burchi[65], Iordan[66] etc. S-au discutat despre chestiuni mărunte. Cea mai importantă şi mai lung dezbătută a fost chestiunea Rogifer, care se anchetează.

Azi dimineaţă unele ziare au publicat demisia lui Angelescu şi numirea mea. De fapt demisia s-a produs, dar decretul de numire n-a apărut încă. Cu toate acestea, lumea a început să-şi facă apariţia „să felicite". Ce obiceiu, adeseori nesuferit. Sunt atât de puţini cei ce înţeleg cum trebuie să se comporte în asemenea ocazii. Aceştia sunt cei ce o fac discret şi fără zgomot. Sunt mulţi şi din aceştia. Desigur ei sunt aceia ce trebuie şi cum trebuie să o facă. Azi am văzut la CEC pe Ghiţă Pop[67], care a fost – în fine – şi el numit preşedinte al Consiliului. Merita. I-am spus întâlnindu-l şi fiind numai noi amândoi: „Perseverenţa cu care ai stăruit în convingerile dtale politice şi în drumul urmat alături de dl Maniu a fost lungă şi grea. Dintre vechii colegi de Universitate şi noi, ceilalţi contemporani, eşti, mi se pare, singurul care ai stăruit, neclintit pe drumul drept. Târziu, adevărat, dar iată ţi-a venit vremea să-ţi serveşti ţara şi neamul.

---

[62] Alexandru Gheorghiu (1890 – 1967), viceamiral, subsecretar de Stat la Ministerul de Război pentru Înzestrarea producţiei de Război în Guvernul C-tin Sănătescu (23 august – 4 noiembrie 1944).

[63] Nicolae Marinescu (1884 – 1963), general medic; ministru al Muncii,Sănătăţii şi Ocrotirilor (Asistenţei) Sociale (4 aprilie1938 – 23 noiembrie 1939, 23 august – 4 noiembrie 1944). După război este cercetat şi întemniţat la Sighet; eliberat în 1955.

[64] Constantin Eftimiu (1893 – 1950), general, ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor în Guvernul C-tin Sănătescu (23 august – 4 noiembrie 1944). Arestat şi întemniţat, moare în închisoarea de la Aiud.

[65] Lucian Burchi este numit subsecretar de Stat al Aprovizionării în Guvernele C-tin Sănătescu (27 septembrie – 6 decembrie 1944) şi N. Rădescu (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945).

[66] Dimitrie Iordan este numit subsecretar de Stat la Ministerul de Finanţe în Guvernul C-tin Sănătescu (1 septembrie – 4 noiembrie 1944).

[67] Ghiţă Pop (1884 – 1967), avocat şi ziarist, om politic, apropiat al lui Iuliu Maniu; deputat (1919) şi senator (1926), subsecretar de Stat la Ministerul Instrucţiunii Publice şi Cultelor (17 iunie 1930 – 4 aprilie1931); secretar general al PNŢ (1940 – 1947), face parte din delegaţia României care semnează Convenţia de armistiţiu de la Moscova (12 sept 1944) şi este numit ministru al Cultelor şi Artelor în Guvernele C-tin Sănătescu (4 noiembrie – 6 decembrie 1944) şi N. Rădescu (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945). Este arestat şi întemniţat până în anul 1962.

https://biblioteca-digitala.ro

Ai făcut mari servicii Patriei. M-am bucurat din toată inima. Nu-ți spun aceasta ca să te măgulesc. Mă cunoşti de mult. Simt o firească jenă să-ți spun elogii în față. Astăzi trebuie să ți-o mărturisesc. Ce-ar fi fost de biata țară şi de neamul nostru de nu se făcea întorsătura de la 23 August? Nici nu vreau să mai mă gândesc la un asemenea cataclism". El mi-a vorbit mult de cele petrecute la Moscova în cursul tratativelor de armistițiu.

Ştirbey i-a făcut o foarte bună impresie: bărbat cuminte şi de mare prestanță. A avut un eşec la Molotov[68]. Înainte de semnare Vişoianu i-a spus lui Ghiță Pop să mai încerce odată cu Ştirbey la Molotov, să ceară reducerea despăgubirilor şi eşalonarea lor pe un termen mai lung. S-au dus la el. Dar Molotov le-a răspuns că nu poate şi el, resp(ectiv) guvernul sovietic, stau sub o presiune a opiniei publice. Crede că le-a redus destul. Mai mult, imposibil. *Ghiță Pop se teme de comunişti şi se teme că vor urma lupte grele cu ei* (subl. în text). Se vorbeşte că comuniştii ar fi câştigat de partea lor pe Rege. Dacă o fi având ceva din firea nestatornică a tatălui său se poate să-i fi sucit comuniştii capul. Răspund că totuşi am încredere în bunul simț al poporului, cu deosebire în Transilvania. Şi el, dar totuşi e îngrijorat. Atacul comuniştilor împotriva lui Mihalache şi Lupu[69] e semnificativ. Blocul (Partidelor Democrate – n. n.) cu greu va putea fi menținut. Comuniştii sunt înarmați. Se svoneşte că Directorul Siguranței, colonelul Ghica[70], ar fi cu ei. Eu nu cred.

„Intelectualii noştrii sunt oportunişti. Dau năvală la comunişti", adaugă el. Ne putem aştepta la o schimbare în guvern. I-am istorisit şi i-a făcut plăcere, cele petrecute la Sibiu în noaptea de 23-24 August, după proclamația Regelui. În Secuime, secuii se declară comunişti. În Covasna, de pildă, după înaintarea ruşilor s-a numit primar şi

[68] Molotov Veaceslav Mihailovici (1890 – 1986), om politic sovietic, colaborator al lui Stalin, în perioada respectivă era ministru al Afacerilor Externe (1939 – 1949).
[69] Nicolae Lupu (1876 – 1946), medic şi om politic, fondator al unor aşezăminte şi al spitalului bucureştean ce-i poartă numele, prefect de Fălciu (1907), deputat din 1913 în toate legislaturile şi fondator al Partidului Țărănesc (1924 – 1926); ministru de Interne (27 decembrie 1919 – 13 martie 1920), ministru al Instrucțiunii (4-20 iunie 1927); ministru al Muncii, Cooperației şi Asigurări Sociale (21 iunie 1927 – 3 noiembrie 1928); deputat ales în noiembrie 1946.
[70] Alexandru Ghica, colonel, a îndeplinit funcția de prefect al Poliției Capitalei.

https://biblioteca-digitala.ro

primărească dintre români. Dar după ce ungurii de acolo s-au declarat comunişti, primarii şi primărița au fost schimbați cu secui.

Miercuri, 4 octombrie 1944

Duminecă 1 octombrie am văzut pe generalul Potopeanu. Ni-am înțeles asupra modului cum să decurgă prezentarea dânsului la BNR. Eu îl văd bine venit şi el are experiență. Mă roagă să-i dau mâine cuvintele de bine restrânse, să se acomodeze în răspuns. Mi-a vorbit de Exharcu. Ține la el şi ar vrea să-l păstreze pe la Federație. Am şi eu cuvinte bune despre Exharcu, le merită. Nu cred că el, cu bunul lui simț, să vrea să rămână cu toate insistențele. Mi-a vorbit şi de Creditul Industrial. Vrea să restabilească vechea organizație. Fințescu şi-a prezentat demisia. Nu i-a primit-o. Are însă cuvinte de critică severă la adresa lui Fințescu[71]. Marți în 3 octombrie, la 12, s-a făcut vizita obişnuită la BNR. A venit Potopeanu însoțit de Iordan (?). Au fost de față toți cei din Consiliul General. L-am salutat prin discursul pregătit şi comunicat deja ieri. Cred, discursul a făcut bună impresie. Cel puțin colegii au fost de părere să fie publicat. A răspuns generalul – a profitat de ocazie să facă şi instalarea mea în noua însărcinare. S-a ocupat de raporturile dintre BNR şi Ministerul Finanțelor şi a expus un program de activitate. Discursul a fost bun, foarte bun şi ținut în termeni sobri. S-au discutat unele chestiuni: cea a înlocuirii pengo-ilor în Transilvania liberată şi cea a bonurilor de casă. La 1 h s-a terminat.

După amiază a venit secretarul lui Potopeanu să-mi spună că ministrul doreşte să se publice ambele discursuri.

Joi, 5 octombrie 1944

Apar în presă declarațiile Ministrului de Finanțe şi ale mele. La bursă activitate fermă. Mi se spune că declarațiile au făcut impresie bună şi liniştitoare. Motaş[72], care a fost acolo şi a vorbit cu agentul

[71] Finţescu N. Ion (n. 1888 – ?), jurist, profesor universitar specializat în cooperaţie şi drept comercial. Operă legislativă şi juridică; ministru al Economiei Naţionale (14 ianuarie 1942 – 23 august 1944).

[72] C. I. Motaş (1887 – 1950), inginer specialist în instalaţii de gaz metan; deputat de Târnava Mică (1922 – 1926); a făcut parte din conducerea Societăţii Naţionale de Gaz Metan; prieten şi tovarăş de drumeţii cu Ion Lapedatu.

https://biblioteca-digitala.ro

oficial de schimb Stoica, îmi spune că acesta i-a vorbit foarte elogios de impresia declarațiilor şi că toată lumea e de acord că sinceritatea cu care am vorbit a adus linişte pe piață. De altă parte aud că mențiunea ce am făcut că „o sporire a circulației financiare nu va putea fi evitată" ar fi avut un efect nedorit. Îmi pare neserioasă această critică. Lumea ştie şi vede din situațiile BNR care e nivelul emisiunilor. Am convingerea că trebuia să spun adevărul dacă nu pentru altceva cel puțin pentru a justifica ceea ce, fatal, se va întâmpla şi a arăta situația grea în care ne găsim.

Vineri, 6 octombrie 1944

„Universul" comentează declarațiile. Are pentru guvernatorul BNR cuvinte elogioase. Relevă punctul (accentul?) acestuia de sinceritate şi realitate. Mi se fac vagi aluziuni din partea unora la fraza cu sporul circulației financiare. Unii cred că trebuie dată o explicație. Cred că ar fi o mare eroare. În presă („Timpul") se pare că se va scrie ceva în legătură cu captura de devize şi aur de la Mihai Antonescu.

Sâmbătă, 7 octombrie 1944

Cum am fost prevenit, în „Timpul" apare un articol în legătură cu captura de la Mihai Antonescu

După amiaz, Conferință la Economia Națională cu Potopeanu, Iordan, Emanoil, Bobaci (?), Gral Liteanu şi reprezentanța statului. Se renunță la o acțiune mărită în devizul liber de devize şi aur. Se decide a se accelera măsurile privind stabilirea prețului aurului de la producători. Repet cererea ce o făcusem mereu în anii precedenți de a se da un plus de preț amicilor exportatori din Munții Apuseni. Se discută proiectul (vechi?) a unui impozit pe contingente de bursă. Părerile sunt împărțite. Eu îl consider inoportun şi fără efect în ce priveşte putința de a stabili urcarea cursurilor la active. Cer să ni-l transmită şi nouă la BNR.

https://biblioteca-digitala.ro

Joi, 26 octombrie 1944

Eri au fost două săptămâni de când s-a deschis criza în guvern. Gralul Potopeanu a fost nevoit să demisioneze din guvern. Ca fost guvernator militar în Transnistria (numai în zilele din urmă ale ocupației din partea armatei a acestei provincii) s-a cerut arestarea lui. Câtva timp a fost reținut la domiciliu cu pază militară. Se spune că Com. (isarul) sovietic n-ar fi fost mulțumit şi atunci a fost deținut la Arsenal.

Ministerul de Finanțe şi Economie Națională au rămas fără titulari. Între timp Partidul comunist şi cel social-democrat publică un proiect de reforme urgente, sub denumirea de platformă şi cer celorlalte partide, îndeosebi celor burgheze să adere. Între reforme era şi expropierea exploatațiilor agricole peste 50 hectare şi alte asemeni reforme sociale şi muncitoreşti.

Partidele burgheze rămân pe punctul lor de vedere de a se continua guvernarea pe bază de program stabilit de bloc: continuarea războiului, executarea armistițiului şi organizarea producțiunii şi muncii în țară, ordine internă şi epurația elementelor reacționare (hitleriste, fasciste) din aparatul de stat. Înțelegerea nu se poate face. Ruptura se produce.

Partidul comunist şi social-democrat continuă agitațiunile în întruniri sgomotoase şi contau să se interzică o mare întrunire a național-țărăniştilor convocată pe Dumineca de 15 octombrie. Pătrăşcanu[73] şi Titel Petrescu[74] es din guvern. La proiectul de platformă aderează şi alte grupări de stânga, între ele Frontul Plugarilor al lui Petru Groza.

Ei propun un guvern de concentrare. Se vorbeşte de preşedenția la acest guvern a lui Petru Groza. Național-țărăniştii şi

[73] Lucreţiu Pătrăşcanu (1900 – 1954), jurist, om politic de stânga, ministru secretar de Stat în Guvernele C-tin Sănătescu (23 august – 7 septembrie 1944; apoi ministru de Justiţie între 4 noiembrie 1944 – 6 decembrie 1944); în Guvernul N. Rădescu (6 decembrie 1944 – 5 martie 1945) şi în Guvernele Petru Groza (6 martie 1945 – 30 noiembrie 1946; 1 decembrie 1946 – 29 decembrie 1947; 30 decembrie 1947 – 14 aprilie 1948).

[74] Constantin-Titel Petrescu (1888 – 1957), avocat şi publicist; membru şi preşedinte al PSD (1943 – 1946); ministru secretar de Stat în Guvernul C-tin Sănătescu (23 august – 4 noiembrie 1944).

https://biblioteca-digitala.ro

liberalii continuă guvernarea şi caută să ocupe locurile vacante în guvern. Sunt două săptămâni de la isbucnirea crizei şi nu reuşesc.

Asară îmi telefonează dl Iuliu Maniu că vrea să mă vadă urgent. Eram tocmai la Delegația Economică a Guvernului. L-am văzut azi de dimineață. Mă dusesem pregătit să-l informez în diferite chestiuni privind BNR. Dar ce era? E nevoie ca încă azi să se întregească guvernul. Regele vrea să plece diseară pe front. Trebuie să aibă guvernul întregit. Mă roagă să primesc pe lângă însărcinarea de la BNR şi pe cea de titular la Ministerul Finanțelor. Face un apel călduros şi insistent. E vorba de un interimat de 20-30 zile până se rezolvă chestiunea prin un nou guvern fie de tehnicieni, fie politic. El înclină spre formula primă. De aceeaşi părere este şi Regele. Îl ascult. Când termină îi răspund: „Nu că țin să-l servesc, ori cât de mult îi sunt ataşat personal prin stimă şi afecțiunea ce o am pentru dânsul, însă este imposibil. Simt că mă depăşesc chiar şi problemele de la BNR. Mi-ar fi imposibil să mai iau asupra mea şi răspunderea Ministerului Finanțelor. M-ar depăşi şi eu aş ieşi uzat din aceste două însărcinări. În plus trăim vremuri când fiecare caută să se dezbrace de orice răspundere. O văd aceasta la bancă. De cele mai multe ori trebuie să-mi iau singur răspunderea pentru atâtea probleme urgente şi presante. Aşa este şi în Ministerul Finanțelor. Nu pot să mă angajez cu tot regretul ce-l am de a nu putea să-l servesc". „Vă rog să vă mai gândiți" – spune Maniu. „Vă rog să vă gândiți la altcineva pentru că în nici un caz eu nu mă pot angaja la noua răspundere". Am propus pe Savel Rădulescu. „El este – răspunde Maniu – privit ca prea angajat în politica engleză şi n-ar fi bine văzut de anumite cercuri". M-am despărțit cu declarația că-mi este cu neputință să accept, fie acum, fie mai târziu.

Am renunțat să-i mai pun alte chestiuni de la BNR – precum mă gândisem.

La eşire am găsit pe Livezianu[75], redactor la „Dreptatea". Îmi spune că ieri a trimes pe Gheler (?) cu o cronică în care se (înfățişau?)

[75] Octav Livezeanu (1902 – 1975), ziarist, ministrul Informaţiilor în Guvernele Petru Groza (1 decembrie 1946 – 29 decembrie 1947; 30 decembrie 1947 – 14 aprilie1948), apoi ministrul Artelor şi Informaţiilor (15 aprilie1948 – 23 mai 1952).

https://biblioteca-digitala.ro

cu destăinuirile şi atacurile împotriva unora din conducerea BNR. Îi spun că am citit acea anonimă. Era vorba de mine şi anume că primele cinci milioane de fr. elveţieni din cele date la intervenţia lui Mihai Antonescu, s-au aprobat în februarie a.c., când banca era sub conducerea mea. Mai departe se face un atac împotriva lui Băbeanu, care ar fi la BNR reprezentantul lui Gigurtu şi Grupului Mica: că (?) el are conducerea Serviciului aurului la BNR şi insinua că în această calitate ar face servicii Societăţii Mica.

Se mai vorbea de Leon[76] şi de Bălan (?). Acesta era întrebat că pentru cine a făcut lungile voiajuri prin Roma, Paris, Lisabona etc.? Se mai spunea tendenţios de delegaţia lui Bibescu la Ankara şi a lui René Râmniceanu în Elveţia. Se vedea din toate că anonima era făcută de cineva de la BNR. Noi nu vom publica nimic în „Dreptatea" fără a vă informa de mai înainte – spune Livezeanu.

La urma urmei mă întreabă dacă ei ar putea continua atacurile împotriva lui Stoicescu? I-am răspuns categoric că nimic din ce este în legătură cu BNR – BNR trebuie lăsată în pace. Nu e vorba de BNR – spune el, ci exclusiv Stoicescu.

Nici împotriva lui Stoicescu şi a nici unuia din cei de la BNR – să nu se publice nimic. Mi-a răspuns: Am înţeles. Bine – zic eu – dar să nu se publice absolut nimic, nimic.

Vineri, 27 octombrie 1944

La prânz Mihai Romniceanu vine şi-mi spune că Dinu Brătianu i-a solicitat să ia Ministerul Finanţelor. Până să aştept a-mi spune ce s-a hotărât, îi răspund eu: „Trebuie să primeşti. E în interesul ţării şi al (nostru) BNR – nu putem să nu sprijinim pe cei doi stâlpi ai ţării, singurii ce ne-au mai rămas: Brătianu şi Maniu". „Aşa cred şi eu", mă întrerupe Romniceanu. „Nu pot să nu dau tot concursul lui Dinu Brătianu". Eu continui: „Regret că nu te vom mai

[76] Gheorghe N. Leon (1888 – 1949), jurist şi economist, profesor universitar, preşedinte al Asociaţiei Economiştilor Români şi director al revistei „Analele economice şi statistice"; membru al PNL, secretar general la Ministerul Industriei şi Comerţului (1926), deputat (din 1927); subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (2 octombrie 1934 – 29 august 1936). Ministru al Economiei Naţionale şi ad-interim la Finanţe şi Agricultură şi Domenii (4 iulie – 14 septembrie 1940); ministrul Economiei Naţionale în Guvernul Ion Antonescu (14 septembrie 1940 – 10 noiembrie 1940). Moare în închisoare.

https://biblioteca-digitala.ro

avea la BNR – dar acesta va fi numai temporar, iar de la Ministerul Finanțelor vei fi același bun sfătuitor pentru BNR". Mă roagă să-i dau concursul. „Cred că nu te îndoiești" răspund eu. „Dacă aș putea aș face si imposibilul pentru dta, căci facem pentru biata țară".

Am mai discutat și alte chestiuni. Legea impozitului pe câștigurile din bursă trebuie abandonată. *Să se facă o politică de încurajare a capitalului* (subl. în text), mai cu seamă azi când e atâta nevoie să se mențină încrederea în armata țării. Am vorbit de situația lui Leon în urma legii ce se pregătește pentru epurație și la întreprinderile particulare – Ar fi bine să înțeleagă și să se retragă.

La urmă i-am arătat întrevederea ce o avusem azi dimineață cu Maniu. Atunci era vorba de întregirea cabinetului. Acum însă de alcătuirea unui nou guvern politic. Se pare că partidele s-au înțeles. Liberalii vor ține 4 portofolii, național-țărăniștii 4, iar partidele de stânga, la un loc, 6. Vor fi și trei ministere neutre: internele, războiul și externele. Ce privește programul de guvernare de asemenea s-au înțeles.

Comuniștii vor desființa gărzile lor, azi înarmate.

Luni, 13 noiembrie 1944

Săptămâna trecută, joi 9 noiembrie am luat parte la Delegația Economică a noului Guvern. Prezident, prietenul Petru Groza[77] de la Deva, care e vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. Am cunoscut pe noii miniștrii, pe care nu-i cunoșteam personal. S-a discutat chestiunea livrărilor către Rusia pentru întîia rată din suma de 300 mil. dolari

[77] Dr. Petru Groza (1884 – 1958), jurist cu studii la Budapesta și Leipzig, dintr-o ilustră familie transilvană, mare proprietar, om politic cu vederi de stânga. Deputat în Sinoadele și Congresul Național Bisericesc; membru în Marele Sfat Național (1919); deputat în Parlamentul României (1919 – 1927); membru al Partidului Poporului (1920), ministru de Stat (16 aprilie – 13 decembrie 1921), ministru al Lucrărilor Publice (30 martie – 14 iulie 1926) și ministru de Stat (14 iulie 1926 – 4 iunie 1927) în guvernele Al. Averescu. Întemeietor al „Frontului Plugarilor" (1933). Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri în Guvernul C-tin Sănătescu (4 noiembrie 1944 – 6 decembrie 1944) și în Guvernul N. Rădescu (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945), iar de la 6 martie 1945 până la 2 iunie 1952 președinte al Consiliului de Miniștri. La 2 iunie 1952, Petru Groza a fost ales președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a RPR, funcție pe care a îndeplinit-o până la moarte. Apropiat ca generație de Ion Lapedatu, s-au cunoscut din anii tinereții, rămânând în legături de prietenie, intervenind în cazul acestuia pentru a nu suporta detenția. Acestor relații și accidentului care l-a imobilizat le-a datorat, credem, excluderea de la arestarea odată cu lotul demnitarilor.

https://biblioteca-digitala.ro

(art. 11 din Convenție). A referat ministrul Christu[78]. A arătat deosebirea mare între ceea ce oferim noi şi ce cere Comisia Interaliată rusă[79]. Deosebirea e şi în cantități şi în preț. Ei cer prețurile din 1938 ceea ce noi nu putem accepta. Ar însemna să dăm produse şi materiale de valoare de 2 ½ ori mai mare decât ar rezulta pe baza prețurilor în dolari cu care s-au făcut exporturile din anul acesta şi cel trecut. Sindicatele cer salariile din 1940 de 10 ori. Patronii oferă de 6 ½ ori. Comisariatul prețurilor propune o scară descrescândă, începând cu de zece ori salariile din 1940 la salarii cu 10 lei era atunci şi degresiv cu fracțiuni mici în măsura în care salariul era mai mare. S-ar ajunge la salarii de 20.000 lei lunar în 1940 – la o creştere de cca 7 ½ ori. Chestiunea a rămas în discuție şi deci era a doua zi, vineri. Eu atunci n-am mai putut lua parte, plecând la Sibiu. Am ajuns acolo sâmbătă la prânz. În aceeaşi zi mi s-a comunicat telefonic că autoritățile militare sovietice au cerut sediilor noastre din Secuime (Miercurea Ciuc, Odorhei şi Târgu Mureş) să se retragă imediat. Se spune că această dispoziție s-a dat şi autorităților administrative. Ştirea în Sibiu a provocat consternație generală. Am luat-o la cunoştință cu calm. Speram că se va reveni. Am sosit la Bucureşti luni dimineața, azi. Aici am aflat că „deocamdată" sediile rămân. Se spune că Groza ar fi luat contact cu Vâşinski[80], locțiitorul lui Molotov la Comisariatul de Afaceri Străine de la Moscova. Mai mult, Băbeanu îmi comunică că Vâşinski ar fi de acord să se schimbe, să se scurteze termenul de preschimbare a rublelor. Mă întăresc în speranța că lucrurile se vor aranja cumva. Ministrul Finanțelor fusese azi dimineață la Bancă chiar în chestiunea rublelor, adecă a schimbului cu termen prescurtat. Mi-a lăsat vorbă că vrea să mă vadă. Mă duc la el la 12 h. Vorbim de noile

[78] Christu Ion (1895 – 1953), diplomat şi economist, doctor în drept la Paris; a intrat în serviciul diplomatic în 1928, obținând titlul de ministru plenipotențiar în 1934 după o serie de succese în cunoscute tratative economice. Subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine (februarie – iunie 1940), ministru la Sofia (1943 – iulie 1944), membru în Delegația pentru Armistițiu (septembrie 1944) şi preşedinte al Comisiei române pentru executarea acestuia (septembrie – octombrie 1944), apoi membru în Delegația română la Tratatul de Pace (Paris, iulie, 1946).

[79] Vezi cu date concrete, la Ion Alexandrescu, *Economia României în primii ani postbelici (1945 – 1947)*, Ed. Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, p. 38-44.

[80] Vâşinski Andrei Ianuarevici (1883 – 1954), jurist şi diplomat, secretar, Prim locțiitor al Comisarului sovietic pentru Afaceri Externe, apoi ministru de Externe (1949 – 1953).

https://biblioteca-digitala.ro

credite de care are nevoie pentru lucrările către armatele sovietice. Cere un acont de 1 ½ milioane lei. Se va da. Nici nu se poate altfel. Îmi comunică că a pus d-lui Dinu Brătianu chestiunea lui Leon. Îl va chema la dânsul şi-i va recomanda să demisioneze. În locul lui – tot după înțelesul cu dl Dinu Brătianu – să fie cooptat N. Ştefănescu de la Creditul Rural. Mie îmi convine. Îl cunosc de la („Dimineața") şi de la Comisiunea pentru titlurile pierdute de la Datoria publică. Ce-l priveşte pe Neagu, dl Dinu Brătianu nu ar fi de părere să fie trecut director general la Creditul Rural în care să fie înglobat şi Binajul (?). Vorbesc ministrului şi de cazul lui Augustin Popa[81], căruia îi oferisem un loc la Telefoane. N-a acceptat din motive de ordin personal. Totuşi, ministrul Economiei Naționale mi-a trimes vorbă prin Ghilezan ca să-l cooptam, iar azi Şerban îmi spune că aceasta ar fi dorința dlui Maniu. La ieşirea de la Bancă văd pe Petru Groza. Mă preumblu cu el vreo ½ oră. Îmi spune de întrevederile ce le-a avut cu Vâşinski. Cred că sovieticii îi acordă încrederea.

Miercuri, 29 noiembrie 1944

De la 13-28 mi-a mers rău cu sănătatea. La urmă doctorii au găsit că am făcut un icter malin şi că va trebui să stau 2-3 luni în un sanatoriu. Eu nu mă simțiam bolnav şi cunoscându-mi organismul eram sigur că în 8-10 zile mă voi reface. Totuşi m-am dus la Clinica din Sibiu spre a mă examina Hațieganu. – Am stat acolo o săptămână. Icterul a dispărut şi din analize şi cercetări a rezultat că n-am nimic serios. Am revenit la Bucureşti duminecă la 26 octombrie. Aici am găsit că situația politică era foarte încărcată. Se cerea de muncitorimea din sindicate îndepărtarea ministrului de Interne, Penescu[82] şi aducerea la Departamentul Războiului a Gen. Răşcanu[83], care – se spune – ar fi simpatizând cu partidul comunist.

[81] Popa Augustin, profesor universitar, fruntaş politic liberal, deputat (1929 – 1931; 1932 – 1933).
[82] Penescu Nicolae (1895 – 1984), jurist cu doctorat la Paris (1923), fruntaş ţărănist ales deputat în 1937. Ministru de Interne în al doilea guvern Sănătescu, ales secretar general al PNŢ în decembrie 1944. Implicat în zona afacerilor bancare, a fost un prosper om de afaceri şi un activ lider politic.
[83] Constantin Răşcanu (1887 – 1980), general, ministru de Război în Guvernul Dr. P. Groza (6 martie 1945 – 29 noiembrie 1946).

https://biblioteca-digitala.ro

Luni şi marți în 27 şi 28 octombrie am luat parte la Delegațiunea Economică a Guvernului prezidată de Petru Groza. S-a discutat chestiunea salariilor şi chestiunea executării art. 11 din Convenția de Armistițiu relativ la livrările în contul despăgubirilor de 300 mil. dolari. Salariile pentru muncitori s-au sporit cu 10-8 ori la cele avute la 31 decembrie 1940, iar ale funcționarilor între 10-7 ori la cele de la aceiaşi dată.

În chestiunea Comisiei de Armistițiu, Savel Rădulescu a prezentat textul respunsurilor de dat Comisiei Interaliate Sovietice. Foarte documentate. Redactarea mi s-a părut cam rigidă. N-am zis nimic. Eri, marți, Iordan mi-a arătat cum au fost primite aceste răspunsuri de Vinogradov[84] şi Bukarenko[85]. Guvernul nemaiputând face altfel, s-a înclinat în fața cererii sovieticilor şi a acceptat prețurile din 1938. Aceasta însemnează că în loc de 300 milioane dolari socotiți la valoarea prețurilor mondiale din 1944, vom plăti de 2 ½ ori mai mult. Cei doi reprezentanți au primit cu satisfacție răspunsurile date, iar ieri dimineata – după ce luaseră contact cu Moscova – au chemat pe Savel Rădulescu să-i comunice că şi Moscova a luat act cu satisfacție de punctul de vedere acceptat de guvernul român. Din Delegația Economică, miniştrii au trecut în Consiliu, în care urma să se discute şi decide asupra situației politice. Înainte de a pleca, Groza mi-a arătat un raport confidențial ce-l primise de la informatorii lui (secreți) în care am citit, că dorința sovietelor ar fi să se alcătuiască un guvern democrat din grupul Ralea[86], Frontul Plugarilor etc. şi că dacă aceasta nu se realizează țara va fi – în cel mult 15 zile – ocupată militariceşte. Tot acolo am citit o critică aspră relativ la partidele burgheze, în deosebi la Național-Țărănişti. Se spunea că Maniu face rezistență la îndemnul Englezilor şi americanilor, de care ar fi susținut. Nu ştiu ce preț se poate pune pe aceste afirmațiuni. Nu-mi

[84] Vinogradov V. P., general sovietic, membru în Comisia aliată de control.
[85] Probabil Bogdenko, contraamiral, reprezentantul sovietic în Comisia Aliată de Control din România.
[86] Ralea Mihai (1896 – 1964), doctor în Drept la Sorbona (1923), asistent iar din 1926 profesor de psihologie şi estetică la Universitatea din Iaşi şi, ulterior, Bucureşti. Deputat din partea PNŢ (1928 – 1932), a devenit ministru al Muncii (1938 – 1940) slujind regimul carlist şi apoi pe cel antonescian. În 1944 a aderat la Frontul Plugarilor şi la noul regim care i-a încredinţat, în iunie 1940, postul de ambasador în SUA.

https://biblioteca-digitala.ro

prea vine a crede că sunt reale. Poate plăsmuiri. Totuşi criza politică este gravă. Azi de dimineață Ministrul Finanțelor avea să vină la BNR să discute în Chestiunea împrumutului. A venit, dar şi am intrat în discuțiuni. Trebuia să meargă la o conferință la dl Dinu Brătianu. O primă informație primită de la această conferință – prin Bubu Fruma[87], care luase şi el parte este că situația depinde de Maniu. Probabil Maniu nu abandonează pe Ministrul de Interne şi se solidarizează cu el. Se pare că stăm înaintea unei demiteri a întregului guvern.

Vineri, 1 decembrie 1944

Criza în guvern s-a agravat. Maniu cere demisia întregului cabinet. Se gândeşte la un guvern de tehnicieni. Brătianu pare a fi de aceeaşi părere. Partidele de stânga din contra cer să rămână guvernul, înlocuindu-se Ministrul de Interne şi dându-se Războiul generalului Răşcanu. Despre acesta se spune că ar fi comunist, că ar vrea să reformeze armata cu un nucleu din Divizia „Tudor Vladimirescu" şi cu unități din prizonierii ce se găsesc în Rusia. Ce e adevărat – nimenea nu mi-a putut arăta. Mă întreb însă, dacă o astfel de reformă ar putea face singur Ministrul de Război? Desigur că nu. Tot ce e de obiectat, ar fi ca pusă chestiunea astfel, partidele care n-au aprobat-o, s-ar găsi în o situație foarte delicată față de Soviete. Divizia „Tudor Vladimirescu" este compusă din români, însă organizată în Rusia şi stând sub comanda şi administrarea rusească. Tot asemenea şi ce priveşte unitățile ce le-ar organiza din prizonierii români din Rusia.

Eri am luat prânzul la Râmniceanu. Spunea că cei din Partidul liberal înclină spre o soluție împăciuitoare cu cei de stânga. El mi-a lămurit şi chestiunea Vâşinski – Maniu. Stoicescu îmi spunea că Vâşinski l-a primit pe Maniu, a discutat cu el, însă memoriul ce a vrut să il dea, Vâşinski l-ar fi refuzat sub cuvânt că „nu poate primi un memoriu de la o persoană particulară". Îmi vine greu să cred toate acestea, deşi Stoicescu spunea că le deține de la Nicu Stănescu,

[87] Fruma Bubu, economist, prieten al lui Ion Lapedatu.

https://biblioteca-digitala.ro

un prieten al lui Maniu, pe care îl văzuse chiar dimineața. Râmniceanu mi-a explicat că Vâşinski după ce a citit memoriul, care era ținut în termeni categorici şi rigizi, ar fi spus lui Maniu, că în această formă e mai bine să nu-l prezinte, pentru că ar indispune cercurile conducătoare de la Moscova şi deci i l-a înapoiat. Cu totului tot altceva – deci.

După amiaz, a fost şedința la Delegația Economică. S-a terminat chestiunea salariilor. S-a trecut şi tariful Societății de Gaz Metan. Savel Rădulescu şi cu Iordan au raportat că sovieticii cer acum fabrica de tunuri Malaxa. În expunerea făcută, Savel Rădulescu a avut cuvinte elogioase ce priveşte ajutorul ce-l are de la BNR. Am adăugat şi eu câteva cuvinte arătând că şi delegații sovietici cari lucrează cu BNR mi-au exprimat mulțumirile lor.

Azi am fost la Te Deum de la Patriarhie pentru ziua de 1 Decembrie, aniversarea unirii Ardealului. A fost o slujbă frumoasă. Au fost de față Vâşinski, Vinogradov, Bogdarenko[88] şi delegațiile engleză şi americană. La defilarea trupelor s-au intonat imnul regal român, cel sovietic, englez şi american. De la Patriarhie am venit cu Râmniceanu. Mi-a spus că Brătianu ca şi Maniu este pentru guvern de tehnicieni. În acest guvern era luat în combinație la Finanțe Victor Bădulescu. A fost chemat de Rădescu, care ar fi să alcătuiască acest guvern. Dar a refuzat. A refuzat şi la stăruințele lui Dinu Brătianu, care i-a răspuns că pentru el, pentru Brătianu, Victor Bădulescu este acum o mare deziluzie. Noi care cunoaştem pe Bădulescu eram siguri că nu se angajează. Ce priveşte guvernul de tehnicieni, Râmniceanu spunea că cei mai mulți din Partidul Liberal nu-l aprobă şi nu cred că va fi o soluție bună.

Luni, 4 decembrie 1944

La 2 decembrie, sâmbătă, guvernul a demisionat. Cei de stânga erau pentru rămânerea guvernului şi înlocuirea Ministrului de Interne, iar Războiul să fie dat tot Generalului Vasiliu-Răşcanu. Partidele burgheze însă au fost pentru demisie, care s-a şi produs.

[88] Probabil Bogdenko.

https://biblioteca-digitala.ro

Gralul Rădescu a fost însărcinat cu formarea unui nou guvern. De prezent încearcă o formație politică din toate partidele. În caz de nereuşită se spune că va face un guvern de tehnicieni. În chestiunea memoriului Maniu către Vâşinski, am fost informat cu o a treia versiune, anume că memoriul a fost prezentat de Ghița Pop, care a comunicat că pentru eventualele discuții şi lămuriri, Maniu se prezintă cu plăcere la Vâşinski. La aceasta, Vâşinski ar fi răspuns că nu-l poate primi fără înştiințarea prealabilă a Moscovei. Nu-mi vine să cred aşa ceva. Am rugat pe Lăzeanu să se informeze de la Vişoianu. Eri, dimineața, am văzut pe B. Brănişteanu[89] acasă la el. Este suferind. A rămas acelaşi, cu ideile lui socialiste, însă foarte ponderat şi înțelept. Mi-a spus că Ştirbey a fost să-l vadă. Ştirbey este foarte mâhnit şi îngrijorat de cele ce se întâmplă în politica internă. La Moscova, cu ocazia tratativelor pentru armistițiu, ar fi spus ambasadorului Angliei că nu prea înțelege rolul lui. Ca prinț şi mare proprietar să reprezinte țara față de puternica Uniune a Sovietelor cu o structură atât de comunistă. I s-a răspuns că cu atât mai bine şi mai de dorit. Azi a venit la BNR maiorul Burns[90] de la Misiunea Americană, colaborator al Gralului Schuyler[91], şeful delegațiunii. A cerut diverse informațiuni în legătură cu emisiunea şi acoperirea ei. *I-am dat tot aşa cum se cuvine: exact şi detaliat.* (subl. în text). A fost foarte mulțumit. Spunea că avem mult aur. I-am răspuns că față de nevoile şi sarcinile României este prea puțin şi neînsemnat. Translatori au fost Mircea Solacolu[92] de la BNR şi Alimănişteanu[93], repartizat la Misiunea americană.

Marți, 5 decembrie 1944

Azi am fost invitat de viitorul Consilier economic al Legațiunii Statelor Unite, Melbourne[94]. A venit în societatea d-lui Mircea Solacolu

[89] Benno Brănişteanu (1874 – 1947), ziarist, comentator la „Adevărul".
[90] Maiorul Burns, ofiţer american ataşat pe lângă Comisia Aliată de Control.
[91] Schuyler C.V.R., general american, reprezentant al SUA în Comisia Aliată de Control.
[92] Mircea Solacolu, economist, membru PNL-Tătărescu.
[93] Dumitru Alimănişteanu (1898 – 1973), inginer; om politic, membru al PNL, subsecretar de Stat la Ministerul de Finanţe (29 august 1936 – 28 decembrie 1937); după război ministru de Finanţe în Guvernul Dr. P. Groza (6 martie – 11 aprilie 1945). Arestat şi întemniţat la Sighet.
[94] Roy Melbourne, ofiţer ataşat Comisiei Aliate de Control.

https://biblioteca-digitala.ro

de la BNR, ca translator şi cu Negri (?), de la Ministerul de Externe. Discuțiile au durat vreo 30-40 min.; a arătat mult interes pentru România. I-am pus la dispoziție serviciile BNR pentru orice chestiuni economice şi financiare i-ar interesa. Datele relativ la emisiune şi acoperire le-am luat de la Burns.

S-a interesat şi de aurul polonez. Va pune în discuție şi alte probleme spre a cunoaşte evoluția economică a României în cei din urmă trei ani. A declarat că America are tot interesul față de România şi ține să fie cât mai curând eliberată de sarcinile războiului. De prezent – spunea în continuare – au greutăți cu chestiunile politice (cred că înțelegea raporturile dintre cele trei comisiuni aliate pentru armistițiu), dar că trecuți peste acestea se vor ocupa de cele economice şi financiare.

Astă seară se cunoştea lista cabinetului de tehnicieni a Generalului Rădescu. Se mai ştia însă că Titel Petrescu a intervenit la Moscova să mai încerce odată un guvern politic. Rădescu a acceptat. Se pare că va reuşi.

Miercuri, 6 decembrie 1944

Dimineața vine la BNR Râmniceanu. Eram numai cu Lăzescu, fiind sărbătoare. Am discutat chestiunea împrumutului şi adunării ținută azi de funcționarii BNR pentru a se constitui un sindicat. Râmniceanu mi-a spus că s-a putut forma guvernul. Internele le ia Gralul Rădescu[95], iar Războiul – generalul Negulescu[96]. Încolo nici o schimbare. Va să zică singur Penescu de la Interne rămâne pe dinafară. La amiaz am fost la parastasul pentru Titulescu, la biserica Batişte. Lume multă. Fețe de mult neîntâlnite.

[95] Nicolae Rădescu (1874 – 1953), general, preşedinte al Consiliului de Miniştri, ad-interim la Interne (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945) şi ministru de Interne (14 decembrie 1944 – 28 februarie 1945).

[96] Ion Negulescu (1887 – 1949), general, ministru de Război în Guvernul N. Rădescu (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945). Arestat, moare în timpul anchetei la infirmeria închisorii Jilava.

https://biblioteca-digitala.ro

Joi, 7 decembrie 1944

Ştirea cea mai deprimantă îmi aduce Stoicescu. O ştie de la Savel Rădulescu. Malinovski[97] a comunicat că Ardealul de Nord va fi dat României numai după Conferința de Pace. Până atunci rămâne să fie administrat de ruşi.

Tot azi m-a văzut Ionel Pop. El spunea că Vinogradov a făcut o adresă Comisiei române de armistițiu arătând că Ardealul revine României. În aceasta nu e nici un dubiu dar că în privința administrării până la Conferința de pace va trebui să intervină un acord între cele două guverne. Ulterior s-a primit comunicatul lui Malinovski.

Marți, 12 decembrie 1944

Azi dimineață am fost la dl Dinu Brătianu. Mi-a vorbit de două chestiuni.

Întâia: Administratorii BNR – epurabili. După el sunt doi: Leon şi Neagu. Situația lui Neagu e mai bună şi încât îi un element de valoare, util BNR. Leon are multe la activul său. A fost luat în guvern de Antonescu ca să mulțumească pe germani. A avut o atitudine filogermană pronunțată. Are legături în Germania. Eu îi răspund că la Universitate n-a fost epurat. „Da, dar la BNR situația lui va fi mai grea. Ar fi bine să demisioneze". Îl va chema şi-i va vorbi în acest sens. De Neagu? Să rămână. Neagu îşi va putea justifica colaborarea cu guvernul Antonescu. El a apărat pe cât s-a putut interesele țării şi ale BNR.

A doua chestiune: Întreprinderile Bragadiru. Îmi dă o scrisoare a lui Mironescu. Cere ca BNR să le sporească creditele cu 50 milioane şi împotriva situațiilor ce le are împrumutul de refacere.

Cu BNR – va merge uşor, spun eu. Întreabă dacă la Bragadiru sunt dintre cele mai solide. Cu Federația să n-am ... (*cuvânt indescifrabil*). Trebuie organizată adaugă Brătianu. Da, am răspuns şi ştiu că Romniceanu avea un proiect încă când era la BNR.

[97] Malinovski Rodion Iakovlevici (1898 – 1967), mareşal sovietic, comandant al Frontului 2 ucrainean (1944 – 1945).

https://biblioteca-digitala.ro

Am trecut la Împrumutul Romniceanu. Îi vorbise şi-l asigurase că va obține atât cât trebuie să acopere obligația pentru 1944 din despăgubirea de 300 milioane dolari. Cunoştea combinația cu monetele de aur. I-am arătat discuțiile urmate în Consiliu şi opiniile Stoicescu – Neagu. Le găsia justificate, dar înclina să creadă ca şi noi că tot mai bine un împrumut decât noui (noi) emisiuni. Îl pusese în curent cu planul acestui împrumut şi emisiune de monete aur deja Iordan. Dar pe Brătianu îl preocupa – şi cu drept cuvânt – anarhia din țară. Aceasta e problema cea mare. Trebuie să facem ordine, să fie liniște. Dar cu ce? Când s-a cerut să se organizeze armata înlăuntru țării, sovieticii au spus: sporiți jandarmeria. Au sporit-o şi acum o vreme cu 12.000 oameni. Revine 36.000. Dar ce sunt aceştia pe lângă nevoile țării. Comuniştii vor să distrugă tot. Eri a fost dezarmat şi demobilizat Reg. 5 Roşiori al Reginei Elena. Soldații şi ofițerii plângeau.

Vorbim şi de stabilizarea monetară. Nu o putem face singuri, izolat. Se va pune când va lua în discuție stabilizarea monetelor în general. Stabilizarea monetară va fi o chestiune internațională .

Toată ziua am fost în Consiliu la BNR pentru discutarea împrumutului proiectat de Romniceanu. Sunt scrisoare şi precizări. Le vom comunica fără rezerve.

Seara, pe la 7 h se anunță Al. Ştefănescu. Mă retrag cu el şi las pe colegi să delibereze pe mai departe. Ştefănescu fusese şi la alții, văzuse pe Maniu, pe Zamfirescu, dintre liberali, pe Leucuția etc. Trei chestiuni a pus el. Atitudinea lui Romniceanu, pe care îl acuză foarte discret că şi-a dat mâna cu comuniştii, că el e cauza că s-au stabilit salariile maxime pentru muncitori şi funcționari cu comuniştii. Îl considera de al lor şi că în adunările lor este foarte aplaudat. Îl critica ca caracter şi moral. Îl ascult până la sfârşit şi apoi îi răspund: „Eu am luat parte la toate şedințele Delegației Economice, în care s-a discutat şi hotărât chestiunea salariilor. Salariile au fost propuse şi susținute de Romaşcanu. El e responsabil. El a dat la presă, înainte de vreme, tabloul salariilor. În toate şedințele Romniceanu a dat expresiune îngrijorărilor pentru repercursiunile sociale şi economice şi (?) nerespectarea duce (la) urmări intempestive.

https://biblioteca-digitala.ro

Cred deci că acuzele ce i se aduc sunt nedrepte. Că are simpatie la comunişti, se poate, dar nu cred că aceasta se întemeiază pe servicii ce le-ar fi făcut sau le face". A doua. Il acuza pe Romniceanu că stă sub influența lui Vulcănescu[98], care este un dezechilibrat şi un amoral. Vulcănescu vrea să dărâme societatea burgheză, să distrugă capitalismul. Îi spun: „noi cunoaştem pe Vulcănescu. Are idei şi gânduri primejdioase. Totuşi poate fi ținut în frâu. Nu cred că Romniceanu se lasă influențat de Vulcănescu". În al treilea rând, e revoltat de împrumutul ce vrea să-l facă Râmniceanu în legătură cu punerea în circulație a monedelor de aur. Va duce la ruinarea, distrugerea monetei. Mă roagă să vorbesc cu Brătianu şi Maniu. Îi spun că cu Brătianu am vorbit. Pe Brătianu îl preocupă alte griji, mai mari: ordinea în țară. Dar noi cei de la BNR ne preocupăm de chestiune. Îi vom arăta toate îngrijorările noastre şi vom lăsa Guvernul să decidă. Mai mult – cred eu – nu putem face. Nu suntem chemați să decidem singuri. A refuza cantitatea de aur ce ni se cere (5.600 Kg) – dacă Ministerul Finanțelor este decis totuşi să facă împrumutul ar însemna să provocăm o criză parțială sau generală de Guvern. Or nu e cazul să ne asumăm o asemenea răspundere. Noi ne arătăm îngrijorările şi aprehensiunile noastre şi guvernul decide.

Miercuri, 13 decembrie 1944

Ne ocupăm de chestiunea împrumutului. Fac o redactare a concluzionărilor noastre. Colegii constată că e în toate completă şi nu ne angajează în lansarea împrumutului. Toți o semnează. Stoicescu prezintă textul opiniei sale, arătând în culori negre şi pesimist efectele împrumutului. Sunt multe exagerări. Nu e însă dat fiind hotărârea Consiliului, care lasă Ministerului Finanțelor să chibzuiască dacă mai face sau nu împrumutul şi latura politică a chestiunii – care vrea (?) ca să fie anunțat Ministrul Finanțelor că i se pune la dispoziție aurul cerut.

[98] Mircea Vulcănescu (1904 – 1952), finanţist, subsecretar de Stat la Ministerul de Finanţe în Guvernul lui Ion Antonescu (27 ianuarie 1941 – 23 august 1944).

https://biblioteca-digitala.ro

Joi, 14 decembrie 1944

Predau Ministrului hotărârea Consiliului. I-o citesc. O ascultă în liniște. Am impresia că va răspunde la obiecțiunile noastre.

Sâmbătă, 16 decembrie 1944

De dimineață Leon îmi spune că a fost cu Strat[99], (fost subsecretar de Stat) la Dinu Brătianu să-l prevină că în calitate de şef al Partidului Liberal, trebuie să intervină ca să nu fie arestați, ca criminali de război toți foştii miniştri de la Guvernul Gigurtu până la 23 august, ci să se facă instrucții şi anchete prealabile. Brătianu l-a îndreptat să vorbească cu Bebe Brătianu. Cu această ocazie i-a spus lui Leon să se retragă de la BNR – Leon o va face în câteva zile. Spre sară văd pe Romniceanu. Rămân acolo 2 ½ ceasuri, deoarece după terminarea chestiunilor ce aveam cu el, m-a reținut la o conferință în chestiunea colectării cerealelor de predat sovieticilor.

M-a primit cu ştirea că Comisarul Sovietic mai cere cinci (?) miliarde pentru cheltuielile Comandamentului Aliat (art. 10 din Convenția dc Armistițiu). Vor veni luni să ridice suma. Va vorbi cu Vinogradov. I se pare exagerată suma, ca şi cele de până acum, ecurente (?) sub acest titlu. Vorbim de cazul Leon şi de Neagu. Îi spun că Brătianu e mai optimist ce priveşte pe Neagu. Mi-a vorbit şi mie Brătianu – călduros despre Neagu. Vorbim de Valentin Georgescu[100]. Îi spun de scrisoarea lui Auşnit care cere sancțiuni împotriva lui Georgescu. Georgescu, abstracție făcând de cazul Auşnit, va trebui pus în disponibilitate, lipsind din țară de aproape doi ani. Vorbim de Creditul Industrial. Dacă Vlădescu nu primeşte

[99] Gheorghe Strat (1894 – 1957), jurist, profesor universitar de economie la Oradea, Cluj şi Bucureşti, fruntaş liberal din gruparea Gh. Brătianu, a fost şeful organizaţiei judeţene Cluj; referent al Consiliului Legislativ (1926 – 1934), subsecretar de Stat la Ministerul Economiei Naţionale (4 iulie 1940 – 14 septembrie 1940). Întemniţat la Sighet (1950 – 1955), apoi cu domiciliu obligatoriu la Mărgineni (1955 – 1956).

[100] Valentin Rică Georgescu, inginer la compania americană The Standard Oil Co of New Jersey; în conducerea Ministerului Economiei Naţionale. Personaj implicat într-o acţiune de spionaj. Vezi la Constantin Pantazi, *Cu mareşalul până la moarte*, Ed. Publiferom, Bucureşti, 1999.

https://biblioteca-digitala.ro

preşedenţia, să-l facă pe Portocală[101]. Prefectul Poliţiei, care fusese la Romniceanu, i-a spus că a isbutit să-l tempereze pe Rădescu şi că aşa numiţii criminali de război, nu vor fi arestaţi imediat. Vor trebui studiate şi făcute anumite modificări în legile respective. Conferinţa pentru colectarea cerealelor a durat ½ oră. A fost Burada, Ghilezan[102] şi Stănciulescu[103], conducătorul exportatorilor. Se crede că organizaţia prezidată de acesta va da maximul de randament.

Marţi, 19 decembrie 1944

Frate meu vine şi-mi spune din partea lui Dinu Brătianu că în locul lui Leon să cooptăm pe Victor Slăvescu[104]. Îi spun că apreţiez mult pe Slăvescu, dar nu are simpatii. O să fie cooptat însă mai mult de silă. El îmi răspunde că cunoaşte bine pe Slăvescu, că a lucrat şi lucrează cu el şi se înţelege foarte bine. Da, desigur, şi eu personal mă pot înţelege, precum m-am înţeles cu toţi cei din Consiliu în cei 17 ani trecuţi. Tot azi de dimineaţă a venit Leon să-mi spună că şi-a dat demisia.

Cooptarea lui Victor Slăvescu. Romniceanu îi aminteşte de N. Ştefănescu. Totuşi Brătianu recomandă pe Slăvescu. Îi spun că noi credeam să cooptăm pe unul din colegii numiţi de guvern, pe Băbeanu sau Râmniceanu, căci Neagu deocamdată nu poate veni în combinaţie. Brătianu stăruie pentru Slăvescu. Chestiunea Neagu e

[101] Radu Portocală (1888 – 1952), avocat specializat în dreptul maritim; membru al PNL, primar al Brăilei (1922 – 1926), deputat (din 1927), subsecretar de Stat în Ministerul de Interne; apoi, în anii dictaturii regale, subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (24 noiembrie – 5 decembrie 1939) şi ministru secretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (5 decembrie 1939 – 28 iunie 1940). Este arestat în 1950 şi întemniţat la Sighet, unde şi moare.

[102] Emil Ghilezan (1911 – 1999), economist şi jurist, fruntaş al tineretului naţional-ţărănist, subsecretar de Stat la Ministerul Finanţelor (4 noiembrie 1944 – 28 februarie 1945). Refugiat în străinătate, susţine Liga Românilor Liberi şi devine secretar general al Comitetului Naţional Român.

[103] Stănciulescu Lucian (1893 – 1980), economist, om politic fruntaş în organizaţia PNŢ Bucureşti.

[104] Victor Slăvescu (1891 – 1977), finanţist şi economist cu doctorat la Halle, profesor universitar, director de bancă, iniţiator al revistei „Independenţa economică"; director general al Societăţii Naţionale de Credit Industrial. Om politic liberal, deputat (din 1927) şi senator; subsecretar de Stat la Ministerul de Finanţe (14 noiembrie 1933 – 3 ianuarie 1934), ministru de Finanţe (5 ianuarie 1934 – 1 februarie 1935); ministru al Înzestrării Armatei (1 februarie 1939 – 4 iulie 1940). A fost administrator la BNR şi membru în Consiliul Superior Bancar (23 ianuarie 1941 şi, din nou, la 23 ianuarie 1946). Arestat în 1950 şi eliberat în 1955.

https://biblioteca-digitala.ro

destul de amenințată. S-ar putea să trebuiască să-şi dea dimisia. A vorbit cu Primul Ministru Rădescu, care i-a recomandat ca toți cei ce au fost în guvernele de sub Antonescu să dimisioneze. Nu a spus nume. Va vedea ce trebuie să facă Neagu. Vorbim de impozitul global, proiectat de Ministerul Finanțelor. Brătianu îi atrage atențiunea că partidele de stânga vor putea provoca multe dificultăți şi agitații punând în discuție sau contestând veniturile declarate. Mai bine să mențină impozitul de supra cotă chiar dacă ar fi să accentueze pe progresivitatea pentru veniturile mari. Vorbim de greutățile prin care trec întreprinderile industriale: Letea, Fabrica de zahăr, exploatările petrolifere etc.

Sâmbătă, 23 decembrie 1944

Joi, 21 decembrie, au fost la mine Dna Madgearu[105], văduva fostului ministru asasinat de legionari în 1940. A cerut sprijinul BNR pentru acțiunea pornită de un comitet de doamne (din Partidul Național Țărănesc) pentru ajutorarea soldaților răniți pe frontul de vest şi aflați în spitale din Bucureşti. Am dat 200.000 lei. Dna Madgearu şi cu Dinu Jovin[106], care o însoțise, n-au prea fost mulțumiți. S-au dus la dl Maniu. Dl Maniu a chemat urgent pe Gogu Şerban, directorul meu de cabinet, față de care şi-a arătat toate nemulțumirile. Şerban i-a explicat că suma de 200.000 a fost dată de guvernator, fără deciziunea Consiliului, a cărui şedință tocmai se terminase când a venit Dna Madgearu. De prisos. Dl Maniu a rămas nemulțumit şi mâhnit. A doua zi l-am văzut pe Maniu. I-am explicat că dacă am dat pentru Crăciunul Armatei (daruri de Crăciun pentru soldații de pe front) sume mai mari, le-am dat cu hotărâri de ale

[105] Virgil Madgearu (1887 – 1940), economist, sociolog, profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale şi Industriale din Bucureşti; om politic, secretar general al PNŢ, teoretician al doctrinei „statului ţărănesc"; ministru al Industriei şi Comerţului (10 noiembrie 1928 – 14 noiembrie 1929), ministru de Finanţe (14 noiembrie 1929 – 7 ianuarie 1930), ministru al Industriei şi Comerţului (13 iunie – 8 octombrie 1930); ministru al Agriculturii şi Domeniilor (10 octombrie 1930 – 4 aprilie 1931), ministru al Industriei şi Comerţului (11 august – 17 octombrie 1932), ministru de Finanţe (20 octombrie 1932 – 9 noiembrie 1933). Este asasinat de o echipă legionară, la 27 noiembrie 1940.

[106] Ion Jovin (1899 – 1994), medic radiolog, profesor universitar, apropiat de Iuliu Maniu şi de Ion Hudiţă. Arestat între 1948 şi 1954.

https://biblioteca-digitala.ro

Consiliului şi le-am dat celor ce au aranjat acest Crăciun al Armatei. Dacă au fost între organizatori şi liberali, nu înseamnă că am dat Partidului Liberal. M-am interesat atunci cine sunt organizatori dintre prietenii Dv. – i-am spus. N-am găsit pe niciunul. Acțiunea Dnei Madgearu este de proporție cu mult mai redusă ca Crăciunul Armatei. Cu toate acestea vom reexamina chestiunea şi voi cere Consiliului să mă autorizeze a da o sumă mai mare. Abia l-am putut împăca. Am observat o animozitate față de Partidul Liberal pe care la un moment dat l-a numit acaparator. Mă gândiam în mine, dacă acestea sunt relațiile dintre aceste două partide, cum se vor împăca lucrurile, acolo unde vor fi cinuri de (text ilicit) vorbele *Scripturii*.

Nimenea nu poate sluji la doi stăpâni. La urmă ne-am despărțit prieteneşte, urându-mi să mă vadă la Sibiu de sărbători, unde tocmai pleca cu Ionel Pop, Boilă etc.

La BNR am comunicat – fireşte fără detailuri – rezultatul întrevederii cu dânsul. Am fost autorizat ca pentru fondurile de care va fi nevoie în acțiunea Dnei Madgearu să mergem până la cinci milioane.

La prânz am văzut pe Lia Jovin. Am înțeles că ar fi aşteptat cel puțin un milion. I-am răspuns că vom da trei. La prânz, la Pica unde era invitată şi Lia Jovin, a luat parte şi Romniceanu, Ministrul Finanțelor. Lui Pica i-am spus în câteva cuvinte întrevederea cu Maniu.

După prânz Aurel Pană[107], fost ministru de Agricultură sub Antonescu, cumnat cu frate-meu, vrea să-mi vorbească urgent. Îl văd la el acasă. Îmi spune că e informat că arestarea foştilor miniştri antonescieni este iminentă. Aşa a fost informat, dar că în liste s-au făcut unele discriminări pentru anumite persoane, care n-ar urma să fie arestate. Faptul acesta îl nelinişteşte. Dacă ar fi o măsură generală pentru toți – n-ar avea nimic de zis. Dacă însă se fac excepții cu unii, este jignitor şi atunci s-a gândit să facă tot ce poate spre a fi şi el exceptat. Mă roagă să vorbesc cu Maniu. „El este la Sibiu – spun eu. Totuşi, dacă-l întâlnesc acolo, îi vorbesc".

[107] Aurelian Pană (1880 – 1951), agronom; subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (20 ianuarie 1941 – 25 septembrie 1942) şi ministru al Agriculturii şi Domeniilor (25 septembrie 1942 – 3 iulie 1943) în Guvernul Ion Antonescu. Arestat şi întemniţat în 1949, moare în închisoarea de la Gherla.

https://biblioteca-digitala.ro

De la Pană am mers la Dinu Brătianu. Vorbim de locurile vacante de la BNR. Ține că în locul lui Leon să cooptăm pe Slăvescu. A vorbit cu Rădescu, care nu numai (că) nu are nimic împotriva persoanei lui Slăvescu, dar îl apreciază. Voia să-l ia în guvernul de tehnicieni. Reflectez eu şi spun, „dar dacă şi dl Maniu şi Partidul Național Țărănesc ar avea intenția de a introduce pe cineva de-ai lor la BNR?" Brătianu răspunde. „Locul lui Leon nu-l pot cere. Este loc pentru noi. Dar se poate să fie cineva din partea lor între cei numiți de guvern de exemplu, în locul lui Neagu, dacă va fi şi el nevoit să demisioneze". La aceasta spun din partea mea: „Eu țin să fie – dacă doresc – şi ei reprezentați în Consiliul BNR. A devenit vacant locul meu şi va fi pus la adunarea generală. Să alegem în acest loc pe cineva din ai Partidului Național Țărănesc". La aceasta Brătianu spune „Nu, eu voi face propunerea în Adunarea generală ca locul Dtale să fie păstrat liber. Dta ai primit locul de guvernator la cererea noastră. Nu ne putem lipsi de locul avut – dacă ar fi să renunți la cel de guvernator". Îi mulțumesc, dar nu cred că m-aş mai putea reîntoarce la locul avut. Îmi spune că pe Petrescu (Petraşcu? Predescu?) îl vor lua la Banca României ca administrator şi în comitetul de direcție. În locul lui la BNR – să cooptăm pe Nicolae Ştefănescu de la Creditul Rural. Întreb „care e situația celor acuzați ca criminali de război şi colaboraționisti, foştii miniştrii antonescieni?" Îmi răspunde că nu crede că ar fi iminentă arestarea, că ar trebui să se facă anumite discriminări, ca de exemplu miniştri care au fost tehnicieni, cari n-au luat parte la hotărâri politice şi pe cari Antonescu nici nu-i consulta în asemenea chestiuni. Dă ca pildă pe Cretzianu, Neagu. Atunci întreb „cum apreciați cazul lui Pană?" „Tot ca un ministru de resort, tehnician, pe care nu-l consulta nicicând în alte chestiuni decât ale departamentului". Adaugă însă că greutatea cea mare este că dl Maniu cere arestarea tuturor de la 1938 încoace. Şi aceasta pentru a implica şi pe Tătărăscu pe care îl considera ca unul dintre cei mai vinovați pentru politica de alianță cu germanii. Având această informație cred că e de prisos să mai vorbesc cu dl Maniu pentru Pană. Nu voi obține nici un rezultat.

https://biblioteca-digitala.ro

Sfârşitul unei lumi

Vineri, 5 ianuarie 1945

În 24 decembrie am mers la Sibiu, unde am rămas luni şi marţi, cele două zile de Crăciun. Miercuri m-am reîntors la Bucureşti. Am văzut pe sibieni. În prima zi de Crăciun, după biserică, am mers cu Dragomir[108] la Mitropolitul. A venit vorba de Lupaş, care a fost „epurat", dupa noua expresiune, adica scos din învățământ prin comisia de epurare cu două voturi pentru epurare şi unul (rectorul Borza[109]) contra. Cei doi au fost Petrovici[110] de la Litere (comunist) şi Moşoiu[111] de la Drept (cu Tătărăscu). Lumea e consternată pentru Lupaş[112], deşi are foarte mulţi adversari personali. Totuşi o personalitate culturală ca el să-şi încheie cariera în acest fel, nedrept, zic eu. Lupaş spunea că singura acuză – este că a fost preşedintele Secției Sibiu a Asociației româno-germane.

Se pare însă că sunt şi altele. Dragomir spunea că în o călătorie a lui în Germania, Lupaş ar fi luat parte la o întrunire a lui

[108] Silviu Dragomir (1888 – 1962), istoric de largă cuprindere, profesor (1919 – 1947), decan şi prodecan la Universitatea Daciei Superior din Cluj, director al Institutului de Studii Sud-Est Europene şi al publicaţiei „Revue de Transylvanie". Membru al Academiei Române (1928). Deputat (1927 – 1928); ministru secretar de Stat (30 decembrie 1937 – 10 februarie 1938); secretar de Stat pentru Minorităţi (1938). Autor al unor importante monografii, studii, culegeri de documente privind istoria politică şi a bisericii; prieten cu fraţii Lapedatu.

[109] Al. Borza (1887 – 1971), botanist, profesor universitar, întemeietorul Grădinii Botanice din Cluj, promotor al mişcării de ocrotire a naturii în România, primul preşedinte al Comisiei Monumentelor Naturii.

[110] Emil Petrovici (1899 – 1968), filolog, reputat slavist, profesor universitar la Universităţile din Cluj şi Bucureşti, membru al Academiei Române (1948), rector al Universităţii din Cluj; membru PCR.

[111] Tiberiu Moşoiu (1897 – 1951), jurist, profesor universitar la Academia de Drept din Oradea; membru al PNL, deputat (din 1927), primar (interimar) al oraşului Oradea (1933 – 1934), subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (29 august 1936 – 28 decembrie 1937); după război, guvernator al BNR (1946 – 1947).

[112] Vezi şi la Ioan Opriş, *Istoricii şi Securitatea*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2004, p. 339-343.

https://biblioteca-digitala.ro

Quisling[113] cu partizanii acestuia. Iar Mitropolitul spunea că l-a sfătuit să nu primească preşedinţia la Sibiu, l-a conjurat chiar, dar a doua zi Lupaş i-a spus că totuşi o primeşte, fiind aceasta o societate culturală. Dragomir adaugă, că sibienii români din secţia Societăţii nu voiau să aleagă pe Lupaş, ci pe prof. Vasiliu[114] de la Medicină. Lupaş însă a adunat pe saşi şi s-a ales. Tot în asemenea condiţiuni a fost epurat cu două din trei voturi şi Ghibu[115] şi cu toate voturile tânărul profesor de sociologie Herseni[116]. Dl Haţieganu, fostul rector, de asemenea mi-a vorbit că e ameninţat cu epurarea. Comisia nu s-a pronunţat. Învinuirea ce mi-a spus este că a fost decorat cu „Vulturul Negru", o decoraţie germană ce s-a dat la toţi rectorii universitari. Haţieganu continuă să aibă multe simpatii în corpul didactic de la Medicină şi în rândurile tinerimei universitare.

M-a rugat să vorbesc cu Petru Groza. În adevăr joi dimineaţa, sosit la Bucureşti, l-am văzut pe Groza. I-am vorbit de Haţieganu şi Lupaş– să intervină la Ministerul de Instrucţiune să nu aprobe decizia de epurare adusă cu majoritate de voturi. Mi-a promis. „În tot cazul – zicea el – dacă nu voi putea face mai mult, voi îngriji să nu piardă dreptul de pensiune".

Azi am văzut pe Leucuţia, ministrul Economiei Naţionale. I-am vorbit de Comisia care pleca la Istanbul şi Ankara şi de transporturile ce trebuiesc făcute. M-a întrebat cum s-a făcut cooptarea la BNR a lui Slăvescu. I-am spus că a cerut-o dl Dinu Brătianu, dar că cu am spus dlui Brătianu, înainte de cooptare, ce se întâmpla dacă şi naţional-ţărăniştii ar vrea locuri sau ar cere locuri în

[113] Quisling Vidkun (1887 – 1945), om politic norvegian, organizator al Partidului fascist în Norvegia (1933), prim ministru (1940, 1942 – 1945), colaboraţionist, condamnat şi executat ca criminal de război.

[114] Vasiliu Titu (1885 – 1961), medic, profesor universitar de anatomie patologică la Universitatea din Cluj (1919), decan şi prodecan (1926 – 1927, 1927 – 1928). Creator al Şcolii de Anatomie patologică la Cluj.

[115] Onisifor Ghibu (1883 – 1976), pedagog, profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române. Activ în planul mişcării naţionale a românilor transilvăneni şi basarabeni, a fost preşedinte al Secţiei şcolare a ASTREI, membru în Consiliul Naţional al Transilvaniei (1919) şi secretar general la departamentul Instrucţie în Consiliul Dirigent (1918 – 1920). A fost membru al Partidului Naţional Creştin şi senator (1926 – 1927).

[116] Traian Herseni (1907 – 1980), sociolog, jurist, psiholog şi etnolog cu orientare politică de dreapta. Profesor universitar cu studii şi lucrări remarcabile, membru de frunte al Şcolii Sociologice de la Bucureşti.

https://biblioteca-digitala.ro

conducerea băncii – cari nu le-ar putea fi refuzate. Dl Brătianu mi-a răspuns că locul lui Leon, în care urmează să fie cooptat Slăvescu, nu-l pot cere național-țărăniştii, dar că Ministerul Finanțelor ar putea să numească pe careva, dacă s-ar ivi vacanțe în locurile care reprezintă statul. Am arătat că n-avem astfel de locuri. S-ar putea să fie, dacă Neagu, ca fost colaborator în Guvernul Antonescu, ar fi nevoit să-şi dea demisia. Dar Dl Dinu Brătianu crede că Neagu va putea să-şi justifice activitatea ca fost ministru de resort, exclusiv tehnician, care n-a făcut politică şi nici nu a aprobat pe Antonescu. La aceasta Leucuția mi-a spus că are scrisoarea originală a lui Neagu către Mihai Antonescu prin care îl ruga să-i mijlocească o fotografie de a Mareşalului căci vrea ca în tot momentul să-l aibă înaintea ochilor. Am mai spus Dlui Brătianu că este şi locul meu şi eventual a lui Romniceanu. Dl Brătianu spunea că va face propunerea Adunării generale ca locul meu să rămână liber pentru cazul că aş dori să mă reîntorc în rândul administratorilor aleşi, dat fiind că am primit sarcina de guvernator la insistența lui şi a dlui Maniu. Eu însă nu cred ca să se mai poată să mă reîntorc la situația avută în momentul când ar trebui să renunț la postul de guvernator. Deci, am încheiat conversația cu Leucuția, „te rog spune-i Dlui Maniu dacă mergi la Sibiu, că am prevenit pe Dl Brătianu de eventualele dorințî sau cereri ale Partidului National Țărănist".

Am trecut să văd pe Romniceanu la Finanțe. Vorbind de BNR, mi-a spus că a primit de la dr. N. Lupu o scrisoare în care cere să alegem la BNR în Consiliu pe Neg. Stoicescu, (Hrisescu ?) ca cenzor pe Nestor Badea. Stoicescu e prieten personal cu Lupu. Badea este omul lui Mihalache – nepot.

Sâmbătă, 20 ianuarie 1945

Băbeanu ne aduce dimineața ştirea, pe care o deține de la moşierul Sănătescu, fratele fostului prim-ministru, că odată cu deschiderea Congresului Sindicatelor Muncitoreşti s-ar fi proectat turburări şi revolte care să ducă la înstăpânirea partidelor de stânga, că se are în vedere un atac împotriva BNR şi Monetărici, între altele. Deşi nu voiam să cred, colegii mă roagă să merg la Ministrul

https://biblioteca-digitala.ro

Finanțelor şi la Prim-ministru să le comunic aceste informațiuni. Merg la Finanțe. Spun lui Romniceanu propunerea, cu el trecem la preşidenție să vedem pe Gralul Rădescu. Nu-l găsim acolo. Ne primeşte Groza. Într-aceea vine şi Const. Brătianu, ministrul Înzestrării Armatei. Spun lui Groza cele auzite, fireşte nu numai în sensul că s-ar pregăti demonstrații şi că poate va fi cazul să sporim garda la BNR. Groza ne spune că nu va fi nimic. Va fi linişte. Vrea să (lămurească?) străinătății că nu suntem în Grecia sau în Belgia. La Congres vor veni şi reprezentanți ai muncitorimii din Anglia şi America. Se adresează însă lui Const. Brătianu – „dar cu o condiție, să-mi dați până diseară Legea sindicatelor". Brătianu: „o aveți". Groza: „da, dar muncitorimea a consimțit la însemnate renunțări, Dv. la nimic". Brătianu: „Cum? Legea este gata, aşa cum ne-am înțeles azi la Primul Ministru, însă dacă Dv., după ce am ieşit de la Prim Ministru, v-ați schimbat, cine e de vină ?" Tot Brătianu: „Vreți să ne şantajați. Altă lege decât cea convenită, nu se poate". Groza are aerul că vrea să amenințe.

Brătianu: „Nu ne înspăimânta". Apoi către mine: „Să nu crezi că tot mereu ne certăm. Suntem prieteni mai totdeauna". Groza zâmbeşte. „Da, spune el, totuşi s-ar putea ca muncitorimea să ocupe Radiodifuziunea, dacă nu veți (?...) de cursul congresului". Brătianu: „Nu-l va ocupa ". Groza: „Desigur că Vişoianu ține acolo pe toți hitleriştii cari îşi fac de cap". Brătianu: „Ne-am înțeles de la început cele patru partide că Radiodifuziunea să (o dea ?) numai pentru propaganda în străinătate şi nici de cum pentru propaganda politică a partidelor. De la aceasta nu ne putem abate". I-am lăsat şi am plecat, spunând colegilor la BNR cele discutate şi întâmplate.

Duminecă, 11 martie 1945

Multe şi mari evenimente s-au petrecut de când n-am mai continuat aceste însemnări. Mă voi mărgini cu unele dintre ele; cele ce privesc mai de aproape cercul meu de activitate. Adunarea generală BNR la 18 februarie a.c. a decurs în cea mai perfectă ordine şi bună înțelegere. Discursul ce l-am pronunțat – după aprecierile unanime, particulare şi ale presei – a făcut bună impresie şi a fost

https://biblioteca-digitala.ro

aprobat de toate cercurile, ca sobru, sincer şi conform realităților. Dl Dinu Brătianu a propus şi adunarea cu unanimitate a aprobat o recompensă pentru văduva lui Titulescu şi a decis să se mențină libere, neocupate, locurile avute în Consiliu de mine şi Mihai Romniceanu.

Cu o săptămână înainte de adunarea generală fusesem la Sibiu, de unde am revenit dumineca în 11 februarie. La reîntoarcere am adus la Bucureşti şi pe dl Iuliu Maniu, chemat aici din cauza crizei politice isbucnite în Guvernul gen. Rădescu. În drum am povestit multe cu dl Maniu, din Ardealul de odinioară, amintiri frumoase, înălțătoare şi duioase. Am vorbit de Marea Adunare generală a Asociațiunii de la Blaj din 1911, aniversarea a 50 de ani a acestei instituțiuni[117]. I-am amintit de conversația ce a avut-o în Piața Blajului (plină) de lume românească cu Pásmándry Denés, deputat maghiar şi corespondentul al marilor gazete de la Paris şi Londra. Şi-a adus bine aminte de dialogul prezentat atunci şi când Pásmándry (?) şi-a încheiat discuția cu cuvintele: „Până acum n-am crezut în Romania Mare; acum nu mai am nici o îndoială". Tot atunci a scris el în gazetele de la Budapesta, că n-a fost o adunare culturală, ci o adevărată mare adunare națională a poporului român din Ardeal. Ni-am mai amintit de alegerile de la 1910, de propunerea cu care venise la el, la Maniu, deputatul guvernamental Rosemberg (?), deputat de Abrud (care cu 120 – 150 voturi) şi prin care opria cu tărie asemenea mandate din cercuri curat româneşti.

Propunerea ca Maniu să fie ales la Vinţul de Jos, Vaida la Arpaş, Vlad la Orăştie, dar şi să cedeze cercul Ighiului fiului lui Iszack Ioska, fişpanul Aiudului – adică lui Iszack Paul. Maniu a refuzat. Nu are drept să târguiască interesele poporului român. Vrea lupta. Rosemberg îi spunea că vor cădea candidații români. Maniu a căzut cu 3 voturi în urma unor abuzuri şi încălcări de lege brutale. Vaida a căzut la Ighiu de asemenea cu 2-3 voturi. Vlad căzut la

[117] Despre adunarea generală a ASTREI din 1910, ţinută la Blaj, şi momentul emoţionant din piaţa oraşului, când ziaristul Pásmándry Denés (fost deputat) a făcut afirmaţia : „Până acuma n-am crezut în România Mare, dar de acum înainte sunt sigur că se va realiza", vezi Ion I. Lapedatu, *Memorii şi amintiri*, p. 138.

https://biblioteca-digitala.ro

Orăştie cu vreo 120 voturi. Alegerile au fost petiționate la Curie. A costat o groază de bani. Rezultatul la Vinț. Comisiunea a constatat că Maniu avea majoritate de vreo 30-32 de voturi, dar că deoarece în comună se făcuse propagandă că de la aceste alegeri depinde unirea cu Țara Românească, voturile din acea comună în număr de vreo 35 i-au fost anulate ca propagandă împotriva integrității statului şi astfel a rămas în minoritate cu 2-3 voturi[118]. Cu amintiri de acestea am ajuns bine la Bucureşti, unde situația politică a guvernului se înrăutățise mult. Virtualmente Guvernul nu mai putea funcționa. Orice încercare de înțelegere s-a dovedit zadarnică. Situația devenise gravă în săptămâna dintre 18-25 februarie. Noi, cei de la BNR am plecat sâmbătă în 24 februarie să facem o excursiune în Bucegi, la Diham, la noua casă de adăpost a Asociației sportive a funcționarilor noştrii. După o călătorie prietinească şi frumoasă am ajuns spre seară la Diham, în Poiana Izvoarelor, unde am găsit un grup de colaboratori de-ai mei de la BNR. Din consiliu eram: eu, Stroescu şi Bădulescu. Sara în decursul cinei am auzit la radio vorbirea generalului Rădescu în care se anunța evenimentele sângeroase de la Bucureşti provocate de întrunirea Frontului. Cine a început agitațiile (?) rămâne nelămurit. Cei din Front spuneau că armata, care ar fi tras la ordinul lui Rădescu; Rădescu că armata n-a tras decât salve în aer de intimidare şi că focurile în mulțime s-ar fi tras din partea manifestanților. Discuția în jurul acestor grave întâmplări a continuat toată săptămâna fără să elucideze adevărata stare de lucruri.

Noi, de la cabană, ni-am întors duminecă în 25 februarie. Pe tot parcursul de la Buşteni la Bucureşti am constatat perfecta ordine şi linişte. Către sfârşitul săptămânei s-au început consultările la Palat pentru rezolvarea crizei guvernamentale. A fost însărcinat întâi prințul Ştirbey cu formarea guvernului. N-a răuşit. S-a dat apoi însărcinare lui Petru Groza. Cu partidele vechi nu s-a putut înțelege. Maniu n-a voit să-l admită pe Groza ca arbitru al situațiunii: Groza la rândul lui în consultările cu şefii partidelor, nu

[118] Despre participarea la alegerile din 1906 şi 1910, considerate, „cele mai sălbatice alegeri din câte a cunoscut regimul constituțional din Ungaria", vezi la Ion I. Lapedatu, *Memorii şi amintiri*, p. 113-114, 120-122.

https://biblioteca-digitala.ro

l-a cercetat pe Maniu. A avut unele convorbiri cu unii din oamenii lui, cu Mihalache, Lupu etc. La urmă – cum mi-a spus ulterior dl Dinu Brătianu, la insistențele şi rugăminţile Reginei Mame, Maniu a acceptat să trateze cu Groza. Groza însă n-a oferit celor două partide vechi atât cât cereau ele, adică jumătate din portofolii, ci numai câte două locuri în guvern, ca observatori, adică miniştrii fără portofoliu. Şefii celor două partide au refuzat. Groza a constituit guvernul cu partizanii Frontului Democrat Național, cu grupul Tătărăscu, căruia i-a dat trei portofolii: Externele (Tătărăscu), Finanțele (Alimănişteanu) şi Economia Națională (Bejan[119]) şi cu un disident din Partidul Național Țărănesc, Anton Alexandrescu[120], funcționar la BNR şi preşedintele Comitetului de întreprindere de la această instituțiune. Luni în 5 februarie era convocată o mare adunare muncitorească care să ceară guvern Groza. S-a admis întruniri pe sectoare. Pe marți în 6 martie era convocată o altă adunare. Se vorbia că dacă guvernul nu se alcătuieşte în acea zi, adunarea îl va proclama şi noul guvern va face jurământ în fața adunării. Nu credeam nimic din toate acestea. Dar pe la amiaz Radio a anunțat că Guvernul Groza s-a format şi că încă în acea zi va depune jurământul. Adunarea s-a ținut în linişte. Guvernul a făcut jurământul la Rege.

Mi s-a spus că înainte de a da aprobarea sa, Regele a consultat pe dnii Maniu şi Brătianu, ce să facă? Maniu l-a sfătuit – se zice – că mai bine să abdice. Brătianu l-a sfătuit ca să-l accepte. Cum că pe această chestiune Brătianu nu a fost de acord cu Maniu – o ştiam de la Ionel Pop. El însă nu mi-a spus că Maniu ar fi consiliat pe Rege că mai bine să abdice. Această versiune o auzisem de la alții, de la unii colegi din bancă.

---

[119] Petre Bejan (1896 – 1978), inginer petrolist, membru al PNL, deputat (din 1933). Subsecretar de Stat pentru Armament la Ministerul Apărării Naţionale (9 mai 1935 – 23 februarie 1937) şi la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (23 februarie – 14 noiembrie 1937); după război ministru al Industriei şi Comerţului în Guvernul Dr. P. Groza (6 martie 1945 – 29 noiembrie 1946). Arestat şi întemniţat între 1950 şi 1955.

[120] Anton Alexandrescu (1905 – 1984), secretar de Stat în Guvernul Tătărescu (1 februarie 1936 – 28 decembrie 1937), jurist la Banca Naţională, lider al Tineretului PNŢ, fondator al Partidului Naţional Ţărănesc, disident, ministru al Cooperaţiei în Guvernul Dr. P. Groza (6 martie 1945 – 29 noiembrie 1946).

https://biblioteca-digitala.ro

Miercuri în 7 martie, dimineața m-a prevenit Slăvescu că a auzit de la Grigoriu, directorul UGIR-ului, că se va face schimbare în funcțiunea de guvernator. I-am răspuns, că mă lasă rece informația. Ştiam, de când am fost numit guvernator, că funcțiunea mea depinde de conjuncturile politice şi că oricând se poate să trebuiască să plec. Spusesem aceasta încă în septembrie trecut, atât dlui Dinu Brătianu, cât şi dlui Maniu, cari mă sfătuiseră, după armistițiu, să primesc funcțiunea de guvernator. Pe la orele de ameaz, dl Brătianu îmi comunică că ar vrea să ne vedem. Mă duc la dânsul. Găsesc acolo şi pe Mihai Romniceanu. „Ştiu – spun eu – ce vreți să-mi vorbiți. Eu însă îmi dau dimisia". „De unde şti? – De la Slăvescu". Atunci Mihai Romniceanu istoriseşte că a avut o întrevedere cu noul ministru de Finanțe, pe care l-a întrebat ce se întâmplă cu BNR. I-a răspuns că pe el, pe Romniceanu să-l cooptam în locul vacant, căci vrea să-l aibă colaborator prin BNR. L-a întrebat pe ministru, „ce se întâmplă cu Guvernatorul?" A răspuns: „Lapedatu îşi are locul său rezervat". A înțeles că noul guvernator va fi Costel Tătăranu[121]. Brătianu: „Cu Costel Tătăranu vrea să te înlocuiască pe Dta ... şi unde!" Eu : „Trebuie, dle Brătianu, față de alții, cine ştie cari ar fi, tot mai bine Tătăranu. Îl cunosc şi eu, am colaborat cu el la CAM. E om curat, serios şi va lucra în bună înțelegere cu Consiliu. Cel puțin aşa cred eu". „Dar – continuă Brătianu – dacă dta îți dai dimisia, viceguvernatorul să convoace Consiliul general şi să vă coopteze pe amândoi", adică pe mine şi pe Romniceanu. „Adunarea generală a refuzat locurile pentru dvs". Eu: „Ce priveşte pe dl Romniceanu pot a convoca Consiliul general şi să-l cooptam. Ce mă priveşte pe mine, nu pot accepta o cooptare, decât după ce intră în funcțiune noul guvernator". „De ce ? reflectează Brătianu. Dta demisionezi şi cooptarea se face sub preşedința viceguvernatorului". „Ştiu. Formal aşa este. În fond, totuşi o hotărâre adusă cât timp sunt încă în bancă. Aşa o înțeleg eu". Dlui Brătianu nu i-a prea convenit acest răspuns. Spunea că nu trebuie mers cu scrupulele aşa de departe. Sunt oameni

[121] Constantin Tătăranu (1893 – 1952), avocat cu studii juridice la Paris, fruntaş liberal, deputat, guvernator al Băncii Naţionale (14 martie 1945 – 21 mai 1946). Arestat în 1950, a murit în închisoare.

https://biblioteca-digitala.ro

în cari nu poți avea completa încredere. Şi atunci mi-a istorisit unele fragmente de la discuțiile avute în tratativele pentru formarea guvernului. „Am spus lui Groza, zicea Brătianu, eu nu mă leg de numărul portofoliilor. Eu dacă aş avea încredere în guvernul ce-l alcătuieşti n-aş cere nici un minister. Aşa şi la BNR. Această încredere în asigurările ce vi se dau – ori nu. Eu sunt mai sceptic" încheie dl Brătianu. Mihai Romniceanu din partea sa poate să vină la Bancă. Spune că va fi atacat în presa de stânga, aşa cum l-a atacat şi până acum. În tot cazul roagă să nu-l cooptăm. Se va întâlni în după amiaz din nou cu ministrul Finanțelor şi va mai vorbi. În tot cazul are un termen de gândire.

La Bancă continue discuții cu colegii. Mi se arată multă simpatie şi îndrăsnesc să cred că nu e de circumstanță. Joi, la 8 martie sunt invitat la prânz la Romniceanu. Nu se poate decide să revină la Bancă. Motivele? Se pare teama de atacuri din partea presei de stânga. Îndeosebi pe tema decorației (Vulturul Negru) ce a primit-o de la germani. Va deschide birou advocațial cu Fruma. Mă întreabă, eu ce voi face? Răspund hotărât, „dacă vine Tătăranu şi voi fi cooptat, continui activitatea mea la BNR. Mi-o cer şi colegii. Mie mi-ar conveni mai mult, pentru interesele mele personale, să mă retrag definitiv de la Bancă".

Vineri, 9 martie, văd pe noul ministru de Finanțe. Mă primeşte foarte călduros. Îmi vorbeşte de simpatiile ce le manifestă mama lui şi familia sa pentru mine şi de legăturile cu BNR, prin bunicul său, Bălcescu, fost mulți ani director la BNR. Vine vorba şi de funcțiunea de guvernator. Înțeleg că trebuie să facă schimbarea. Îi spun: „Cu mine vă veți împăca uşor. Eu vă pun la dispoziție dimisia fără nici o părere de rău". Îmi mulțumeşte că-i înlesnesc deslegarea unei chestiuni atât de delicate şi dificile. Cu mare greutate a isbutit Tătărăscu să obțină BNR în lotul său, renunțând la alt minister. Frontul cerea omul său la BNR. Se bucură că a reuşit să pună pe Tătăranu. Va face totul să nu se facă schimbări mari la BNR. Mă roagă să primesc a fi cooptat. Răspund: „ori sunt, ori nu la BNR, trăim vremuri când fiecare e liber să înlesnească şi să ajute pe cei puşi în fruntea conducerii statului. Problemele sunt prea grele şi

https://biblioteca-digitala.ro

presante decât ca cei ce pot, să stea deoparte. Deci dacă crede că pot fi util, îmi ofer bucuros serviciile. Şi dacă văd că trebuie să rămân la BNR – primesc şi cooptarea". La despărțire îmi spune că mâine, sâmbătă, vine să ne facă vizita la Bancă. Să renunțăm la obişnuitele discursuri. Va face o vizită guvernamentală şi apoi invită şi pe colegi la un schimb de vederi.

Sâmbătă, 10 martie [1945]

Dimineața se publică hotărârea lui Stalin prin care anunța guvernul că preda Ardealul de Nord în administrarea românească. Între ardeleni cu deosebire vestea face mare impresie. Şi – desigur – la toată lumea. Ministrul de Finanțe vine la 12 h. Îmi spune că a văzut pe Groza şi că acesta vrea să mă vadă sau azi sau mâine. Invităm şi pe colegi la discuție cu deosebire unificarea monetară ce urmează a se face în Ardealul de Nord. Ne înțelegem ca după ameaz la 6 h să continuăm discuția în conferință la Ministerul de Finanțe. Vor merge: eu, Bădulescu şi Lăzeanu. Înainte de a pleca, îl ia Slăvescu de o parte şi-i vorbeşte de schimbarea în guvernatorie. Îi spune aceleaşi motive. Slăvescu îl asigură că din partea mea, poate primi în orice moment dimisia. Spune lui Slăvescu că va fi cooptat înainte de a veni noul guvernator. Pentru locul lui Romniceanu nu se poate angaja. La 6 h după ameaz conferință la Ministerul Finanțelor. Eu merg cu dimisia în buzunar. Discutăm chestiunea retragerii armatei ungare. Într-aceea e chemat la Preşedinția Consiliului. El pleacă. Rămânem ceilalți: Durma[122], Iordan, Lăceanu, Pandele etc. La plecare ofer scrisoarea de dimisie lui Durma. Nu vrea să o primească. Insistă… şi nu vrea să înțeleagă de ce trebuie făcută schimbarea. Îi spun: „Nu se discută, se execută!"

Dumineca, 11 martie [1945]

La prânz trec pe la minister şi dau ministrului dimisia în scris. Din nou îmi mulțumeşte că-i înlesnesc rezolvarea acestei chestiuni

[122] Mircea Durma, finanţist, a fost director general la Banca Română de Credit, fruntaş, liberal, subsecretar de Stat la Ministerul de Finanţe în Guvernul Dr. P. Groza (6 martie 1945 – 11 aprilie1945) şi ministru de Finanţe (11 aprilie 1945 – 23 august 1945).

https://biblioteca-digitala.ro

atât de delicate. Vrea să fiu cooptat după ce vine noul guvernator. Îi spun că azi dimineață am văzut pe Groza. Am vorbit alte chestiuni, am vorbit şi de Bancă. Şi Groza mi-a spus că Tătăranu vine ca să prevină numirea vreunei alte persoane, care n-ar fi oportună. Deci acelaşi lucru ca şi explicațiile ce-mi dăduse ministrul. Groza încă mă roagă să rămân la Bancă prin cooptarea în Consiliu.

Vineri, 16 martie 1945

Instalarea noului guvernator. N-am participat. Îmi dădusem demisia. L-a primit Consiliul general. Viceguvernatorul Teodorescu a pronunțat o scurtă alocuțiune de binecuvântare. Înainte de a încheia a avut cuvinte foarte călduroase despre fostul guvernator. Noul guvernator şi-a început răspunsul spunând că şi primul lui cuvânt se îndreaptă spre fostul guvernator pe care îl ştie şi apreciază şi că doreşte că chiar îndată să se facă cooptarea în Consiliu. Am fost cooptat. Mi s-a adus la cunoştință de Slăvescu cum au decurs lucrurile.

Marți, 3 april 1945

Din 21 până în 28 martie am fost la Sibiu. Atmosfera apăsătoare. A apărut Legea expropierii rurale. Proprietarilor – nici o despăgubire. Arestările curg lanț. La Sibiu e arestat Ghibu, Alex. Vaida, dr. Buşilă[123], prof. Procopovici[124] şi mulți alții. La Braşov: Sextil Puşcariu[125], paralitic, lăsat acasă sub supraveghere. Jinga[126], rectorul Academiei de Comerț, prof.

[123] Constantin D. Buşilă (1877 – 1950), inginer, profesor la Şcoala Naţională de Poduri şi Şosele, preşedinte UGIR, director general al Societății „Reşiţa"; ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor în Guvernul Ion Antonescu (9 iulie 1941 – 6 octombrie 1943). După război, arestat, moare în temniţa de la Aiud.

[124] Alexe Procopovici (1884 – 1946), lingvist şi filolog, membru corespondent al Academiei Române, profesor universitar la Cluj.

[125] Sextil Puşcariu (1877 – 1948), filolog, profesor universitar la Cernăuți şi Cluj, la ultima Universitate fiind şi rector; academician. Afirmat prin studii de filologie şi lingvistică, ca iniţiator al *Dicţionarului Limbii Române, Atlasul lingvistic român*, al revistei „Dacoromania" şi al Muzeului Limbii Române.

[126] Victor Jinga (1901 – 1990), economist, profesor universitar, a condus Cooperativele din Ardeal (1929 – 1932); preşedinte al Tineretului Naţional Țărănesc din Transilvania şi Banat; subsecretar de Stat la Ministerul Economiei Naţionale (1 februarie – 23 noiembrie 1939).

https://biblioteca-digitala.ro

Bozdog[127], N. Căliman[128], dr. Dogaru, dr. Sibianu, etc, etc. În alte oraşe asemenea. La Sibiu, *duminecă în 25 martie l-am întâlnit pe Groza* (subl. în text) la Ieronim Stoichiță[129]. Foarte agitat. Amenința pe toată lumea. Stoichiță ieşind să mă petreacă îmi spune: „E nebun!"

Azi, marți, l-am văzut la Preşedinția Consiliului (subl. în text). Era mai liniştit. Am putut vorbi vreo zece minute destul de calm. Îl întreb: „Ce e cu Mitropolitul nostru?". „El şi-a făcut-o" – răspunde el – „O să-l sdrobească chiar popii lui. Nu e agreat de nimenea. Uite – continuă Groza – stătea acolo, pe canapea şi mi-a spus: Faceți ce vreți cu mine, împuşcați-mă, cel puțin îmi închei viața în apoteoză". N-am putut afla care e chestiunea. Ştiam că a fost chemat la Bucureşti şi venise cât am stat eu la Sibiu. Probabil e acuzat de legăturile cu Antonescu şi de propaganda lui religioasă în Transnistria. Se pare că i se cere să demisioneze. Poate şi mai mult. Poate să fie şi el pus în fața justiției. Ştiu însă de un alt conflict. Patriarhul şi noul ministru al Cultelor, preotul Burducea[130], vor să schimbe legea bisericească. Întreb deci pe Groza: „Ce, vreți să aruncați la coş Constituția şaguniană? Vreți să unificați biserica pe bazele celei din vechiul regat – Mai mult – răspunde el. Vrem să o democratizăm de jos în sus".

Îl întreb: „Vreți să faceți şi expropiere urbană?" „Nu – nu facem nici o expropiere". Vorbim de ferma de la Stupini. Îmi recomandă să fac un memoriu. Îl voi face. Nu ştiu ce voi ajunge. Vorbim şi de Aşezământul de la Sibiu. Spune; „Ai făcut rău că l-ai dat pe mâna popilor". Îi explic cum stau lucrurile.

Vorbim şi de BNR. Îmi spune că vrea să înlocuiască pe cei trei din Consiliu, membri de stat.Vrea să numească pe Vijoli, funcționar la BNR – să-l numească administrator. Îi recomand să-l îndemne la

[127] Ioan Bozdog, profesor la Târgu Mureş, fruntaş al ASTREI, deputat PNŢ (1928) şi şeful organizaţiei judeţene Mureş.
[128] Nicolae Căliman, profesor, membru al Partidului Naţional Ţărănesc; preşedintele Despărţământului ASTRA – Braşov, a preluat din 1940 conducerea mişcării „Pro Transilvania". Arestat în 1947.
[129] Ieronim Stoichiţă (†1948), avocat sibian, prieten şi tovarăş de drumeţii al lui Ion Lapedatu.
[130] Constantin Burducea, preot, ministru al Cultelor în Guvernul Dr. P. Groza (6 martie 1945 – 29 noiembrie 1946).

https://biblioteca-digitala.ro

moderațiune şi cumințenie. Mă roagă să vorbesc şi eu cu el, cu Vijoli[131]. Guvernatorul (Tătăranu) fusese primit înaintea mea. La eşire mi-a spus conversația cu Groza. Îi cere cele trei locuri de administratori. A isbutit să-l convingă să renunțe deocamdată la un loc. Cei trei noi ar fi Vijoli, Gaspard şi cineva de la Banca Poporului. Groza a convenit să se facă loc deocamdată pentru Vijoli. Guvernatorul se gândeşte să cooptăm pe Neagu în locul lui Mihai Romniceanu şi astfel să înlesnească numirea lui Vijoli. Îi spun că suntem înțeleşi pentru Savel Rădulescu. Spune că pe Savel nu-l vreau cei de la Guvern.

Vineri, 13 april 1945

Azi dimineață a venit la BNR (Durma ?), care luase Ministerul de Finanțe, ca titular şi Alexandrini[132], noul lui secretar de Stat. S-au discutat problemele financiare ale Ministerului de Finanțe. Are nevoie pentru echilibrarea bugetului de 30-40 milioane lunar, pe care nu le poate acoperi din venituri bugetare. S-a propus continuarea, sub altă formă, a împrumutului cu medalii comemorative. S-au făcut serioase şi grave observațiuni – mai cu samă după experiența împrumutului trecut – relativ la această operațiune. Stoicescu categoric – contra. Ce mă priveşte prefer avansurile de la BNR decât punerea aurului în circulație. Bădulescu declară că e mai aproape de acest punct de vedere. Rămâne ca Consiliul să se pronunțe. Conferința cu (Durma) a durat patru ciasuri.

După ameaz Stoicescu îmi spune că a fost invitat la prânz la Misiunea Americană, la generalul Schuyler, şeful Misiunii. Au mai fost încă patru din Misiune. Între ei şi un ofițer, probabil în rezervă pentru că a înțeles că este un foarte bun jurist. I-au interesat situația financiară, monetară şi economică a țării. Din întrebările puse a putut vedea că sunt foarte bine pregătiți. Crede că toate aceste informațiuni

[131] Vijoli Aurel (1902 – 1981), economist, profesor universitar, preşedinte al Băncii Naționale a României (8 noiembrie 1947 – 5 martie 1952); ministru de Finanțe (20 martie 1957 – 20 martie 1961; 21 martie 1961 – 17 martie 1965; 18 martie 1965 – 20 august 1965; 21 august 1965 – 10 decembrie 1967; 9 decembrie 1967 – 12 martie 1969).
[132] Alexandrini Alexandru (1902 – 1981), avocat, om politic liberal, deputat de Severin (1933, 1946), ministru de Finanțe (23 august 1945 – 5 noiembrie 1947).

https://biblioteca-digitala.ro

le-au cerut pentru rapoartele ce le fac. Nu că nu cunoşteau situația, ci ca să se verifice. Schuyler care a plecat mai devreme, având să primească Misiunea sovietică, venită să prezinte condoleanțe pentru moartea lui Roosevelt, i-a spus că îl va ruga să vie şi săptămâna viitoare spre a continua discuția.

https://biblioteca-digitala.ro

SUMMARY

The Last Notes of the brilliant economist, Ion I. Lapedatu (September 14th 1876 – March 24th 1951) comprise the years 1932, 1943 – 1945. They concentrate on happenings and facts related to his own biography as a Finances officer and dignitary, or, through the nature of the high positions he occupied in the bank hierarchy, their author has been the witness of important events in the history of the 20th century 4th and 5th decades.

These heterogeneous notes bring into discussion recent historical events, written down with in the spirit of an acute observation and objective interpretation.

A balanced and dignified nature, Ion I. Lapedatu portrays with talent remarkable characters on the Romanian political and economic scene, while justly bringing light on exceptional moments and on their actors.

The Notes have been preserved in the "Prima Ardeleană" Bank in Sibiu safe and subsequently came into the possession of the Romanian Intelligence. The information comprised therein belongs to an important and gifted expert and technician, who held close relationships with the political leaders of the time. They are an addition to the precious *Memoirs and souvenirs,* published posthumously in 1998, in Iassy.

One hundred and thirty years after the birth of Ion I. Lapedatu and his twin brother Alexander, the publishing of the Notes also is an homage brought to their brilliant Transylvanian family, who played an important role in the consolidation of the modern Romanian society.

https://biblioteca-digitala.ro

ZUSAMMENFASSUNG

Die letzten Aufzeichnungen des berühmten Wirtschaftswissenschaftlers Ion I. Lapedatu (14. September 1876 – 24. März 1951) umfassen die Jahre 1932, 1943 – 1945. Sie beziehen sich auf Ereignisse und Taten im Zusammenhang mit seiner eigenen Biographie als Finanzbeamter und Abgeordneter oder auf wichtige Ereignisse in der Geschichte der vierten und fünften Jahrzehnte des XX. Jahrhunderts, an denen der Verfasser dank seinen hohen Stellen in der Bankhierarchie Zeuge war.

Diese zusammenhanglosen Aufzeichnungen werfen Seiten der Neugeschichte auf, die mit einem scharfen Sinn für Beobachtung und objektive Ausdeutung aufgeschrieben wurden.

Ausgeglichen und würdig porträtiert Ion I. Lapedatu mit Begabung berühmte Namen auf der Szene der rumänischen Politik und Wirtschaft und klärt bei rechtem Verstand außerordentliche Ereignisse und ihre Akteure auf.

Die Aufzeichungen wurden in dem Tresor der „Prima Ardeleană" Bank aus Hermannstadt aufbewahrt und sind von hier ins Archiv des Staatsicherheitsdienstes gelangt. Die darin enthaltenen Informationen stammen von einem wichtigen und guten Kenner und Fachmann, der enge Beziehungen zu den politischen Spitzenfiguren jener Zeit gepflegt hat. Diese nehmen ihre Stelle neben die wertvollen *Memoiren und Erinnerungen*, die in Iaşi im Jahr 1998 postum veröffentlicht wurden.

130 Jahre nach der Geburt von Ion I. Lapedatu und seines Zwillingbruders Alexander ist die Herausgabe der Aufzeichungen zugleich eine Hommage auf ihre illustre siebenbürgische Familie, die eine erhebliche Rolle in der Gründung der modernen rumänischen Gesellschaft gespielt hat.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

DOCUMENTE CNSAS

https://biblioteca-digitala.ro

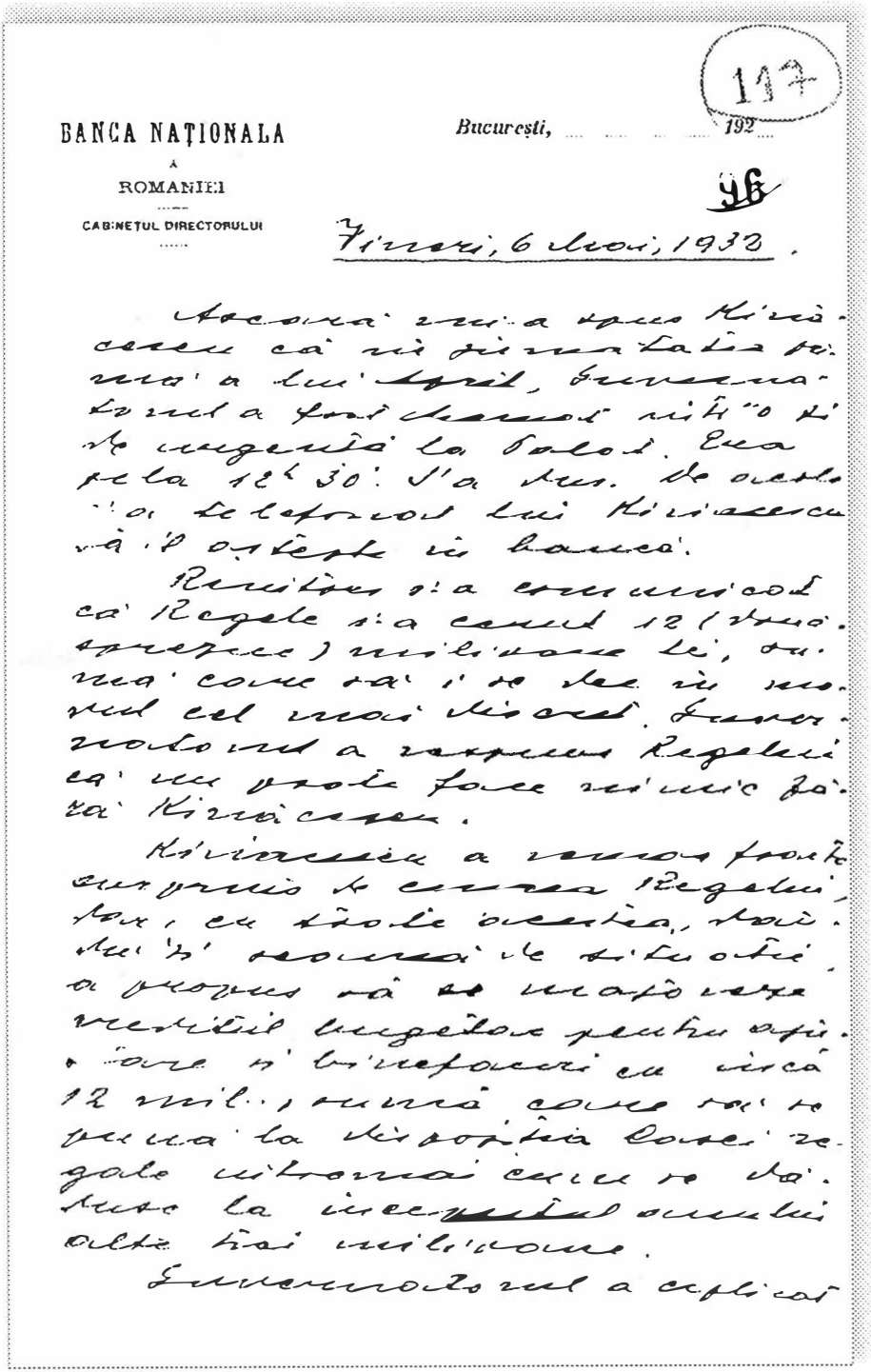

BANCA NAȚIONALA
A
ROMANIEI
CABINETUL DIRECTORULUI

Bucuresti, ... 192...

117

96

Vineri, 6 Mai, 1932.

Aseară mi-a spus Kiriacescu că mi-a fixat la prima lui ședință a Consiliului de Miniștri, Duminică 8 Mai, ora 12½ pentru a fi depus jurământul. Era pe la 12½ 30'. I-a dat de veste și de telefonul lui Kiriacescu și l-a așteptat în bancă.

Kiriacescu i-a comunicat că Regele i-a cerut 12 (două sprezece) miliarde lei, dar mai cere și să se dea în mod cel mai discret. Guvernatorul a răspuns Regelui că nu poate face așa ceva fără Kiriacescu.

Kiriacescu a venit foarte curând de la Palat, Regele, zice, cu toată discreția, știe că nu-i posibil să se facă o operație de felul acesta, dar are nevoie de acești bani pentru căsătoria Principesei Ileana cu Arhiducele Albrecht de Austria, care are să aibă loc în curând. Regele nu-și dă seama de situația Băncii, dar Kiriacescu i-a explicat

1932 - Extras de însemnare

https://biblioteca-digitala.ro

ca: se cotea accesul mai
posibil. Lumea s'ou ţîi ş'
Regelui ui i convine. Rege-
le spune ca: na zentîmi
numa ca o cane. Se aduna
guvernamentul a propus'
Kiriac ceremonia ţinîce ei,
se reprezentare lor, bela Cav.
s'ieni numa se iz mia ş'
da' o probe Regelui. Kiriac
cazu ui a accaptai: A o ..
ou ca fi ministru?
Stăicerau ş' micerenică,
tati ţîni, ţumu, cînd mo-
dăritia ta, ca ţoncai o hotăi.
ni'ro ui mancle Cuitoiu.
lui cocoşi'o. Guvernul.
rul, ca ui cupid, mai u'a
zis de ouda' de ponţi'ei.
Ponrea lui Stăicerau ni' a
ceartă' chestiune. Mai
ţăi zii ca catol. Nu vator.
ţăi un ţerau mabal, au
ţăzdaund se guvernatăr ş'
ni'ki'ce ouzoată nimo dela
nuică"; a coăi' dotăriie ouca
ta: se cuplece ca ţumu
ui chestiune. Ze asear ziua
o'oi cunoi dela Palat i chi-
ţumtă: Chitoiu ţăi ai ţai
dotăi de Ţuiu din mi'ţrescu,

https://biblioteca-digitala.ro

118

cauza războiului ca și a pă-
mîntului de unde se trage sîngele
pentru viața scumpei dinastii a noastre
Hohenzollern. Chestiunea a fost
pusă în discuția Regelui,
care a zis pe șleau „Vapul,
Consul". –

Pentru mine vechiul viețuitor
și cheltuitor la Palat
Palatul se înfățișează ca un
mormînt ca ceilalți înalți
funcționari înșiși.

La 12 April „Cuza mică"
a fost răpită cu vîrsta
12 ani. Ziua a fost
zilă caldă cu soare mare în
luna Sfîntului Gheorghe. Alertarea din
Palatul a fost cauza doftorului cu-
rtezanilor și Consilierului
Central, Cuciureanu,
care a mărturisit mama la
Palat, la Ana Dumitrescu

Știința cu cheltuiala și
acoperită în urma a fost și
rădăcină cu mulțime forță în
înfățișare la ea natură
pentru mine ce amintește în
El nu cheltuiala cu cuza nu
nu poate și cu prețul de 38
anii cu care i-a trimis
cauza cel din Mănăstirea.
La fel urma ca corpul cu Bonaa
Vechiu mama în una lăpușă.

https://biblioteca-digitala.ro

116 v

P.S. Acum vă trimit cărți de rugăciuni și de mult folos. Zahul Crăciun, cu iertăciune să-l dați la Galați mântuitoare Vasile, fiului preotului. Este rău îngrijorat și multă durere de la boala mamei mele. Domnul să ajute și să fie mai bine. Sărutări mâinile. Vă îmbrățișez cu drag, cu respect și cu multă dragoste creștinească. Rămân al vostru în Hristos.

Arhimandrit [illegible]

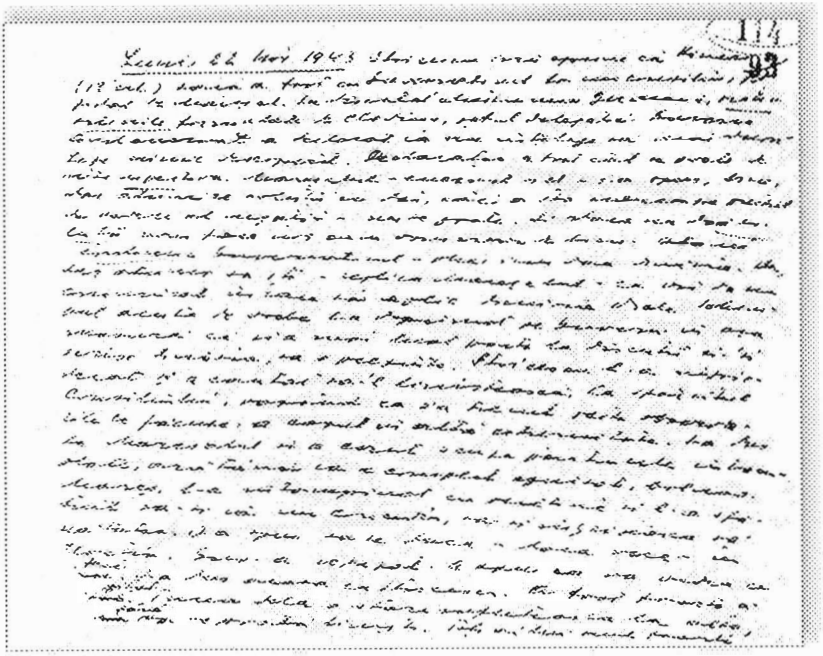

1943, noiembrie - Extras de însemnare

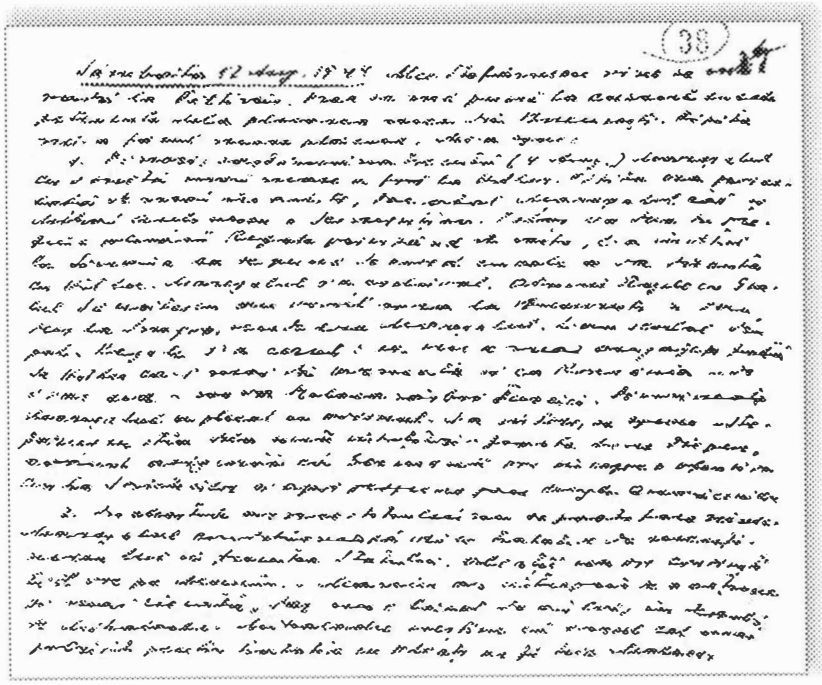

1944, august - Extras de însemnare

https://biblioteca-digitala.ro

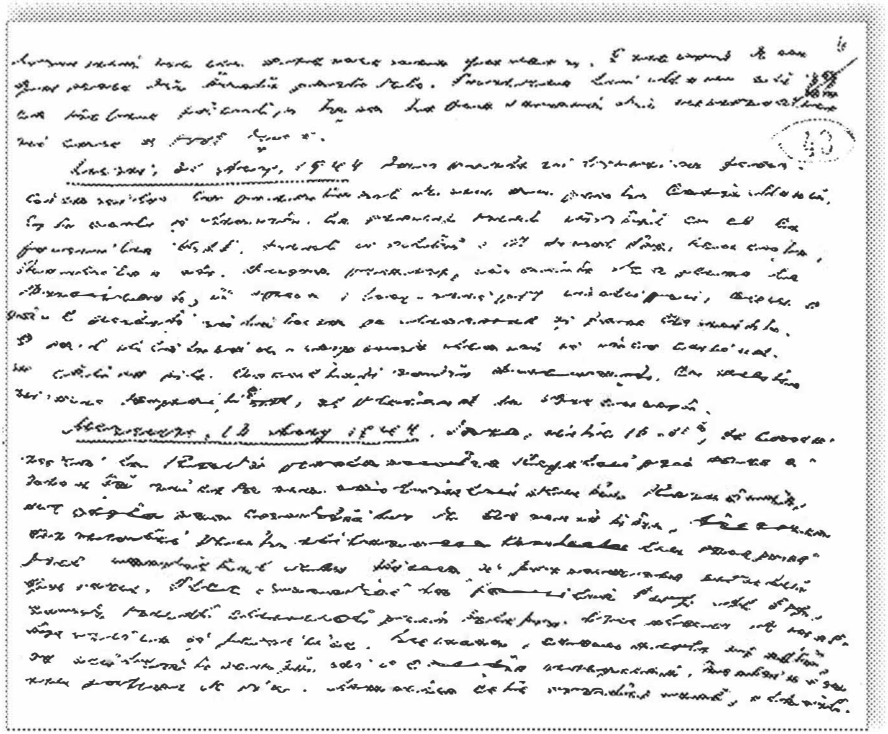

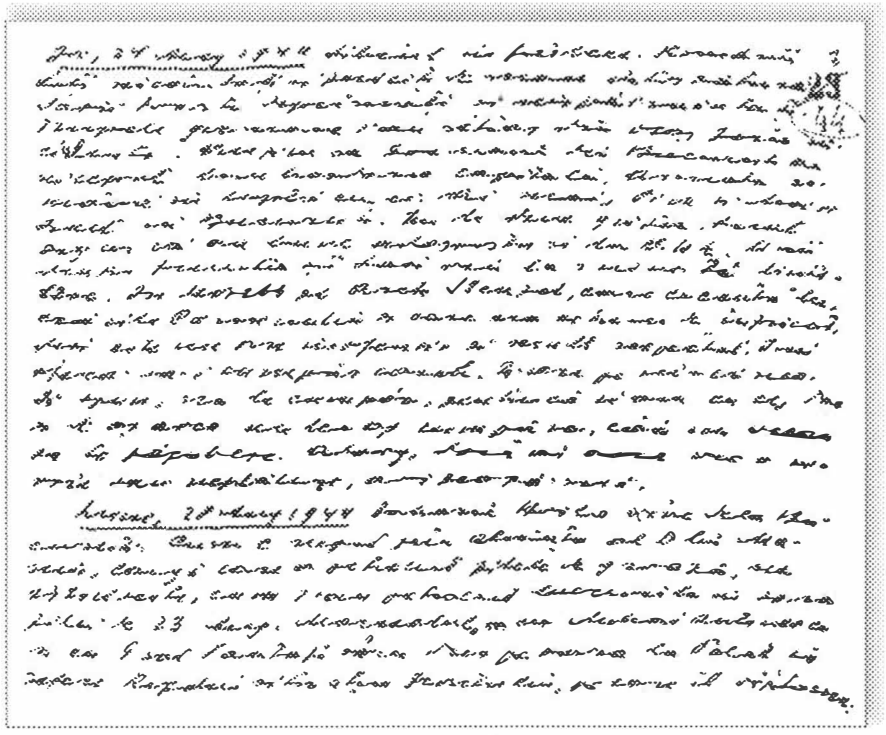

https://biblioteca-digitala.ro

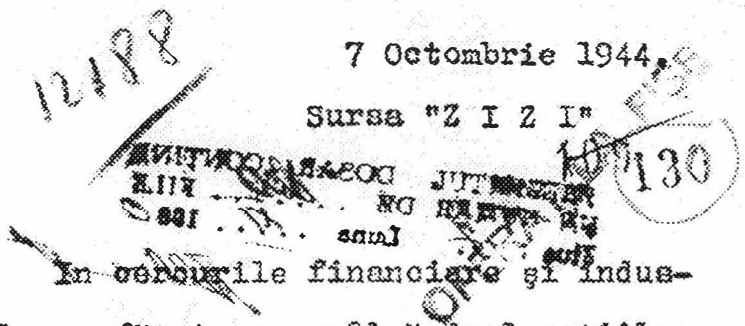

7 Octombrie 1944.

Sursa "Z I Z I"

In cercurile financiare şi industriale au făcut mare vâlvă declaraţiile dlui I.Lapedatu,Guvernatorul Băncii Naţionale, care a spus că o sporire a circulaţiei fiduciare nu va putea fi evitată.

Lumea s'a speriat şi a început să-şi asigure capitalul, spre a nu fi devalizat, cumpărând acţiuni, aşa că urcările dela Bursa de acţiuni şi efecte se explică numai pericolului inflaţiei,după declaraţiile dlui Lapedatu.

Mărirea circulaţiei fiduciare a României nu trebue să fie privită ca o scădere a leului, deoarece leul nostru are o acoperire aur mult mai mare decât ar trebui să fie.

1944, octombrie 7 - Notă de informare semnată „Zizi"

https://biblioteca-digitala.ro

BANCA NAȚIONALĂ
A
ROMÂNIEI
București
Ion I.Lapedatu

București,31 Octombrie 1946

Iubite Amice Ioane,

Scrisoarea ta din 23 crt.am primit-o cu destulă întârziere. Îți mulțumesc pentru intervenția ta dela Prima Ardeleană.

Pentru a se înstăpâni însă acolo raporturi normale și bune între cei ce conduc întreprinderea și pentru a avea și Voi, cei din Comitet, ocaziunea de a cunoaște cât mai amănunțit lucrările și cele ce se petrec la societate, cred că ar fi bine să vă întruniți mai des, poate chiar la o spătămână - două , spre a discuta și decide chestiunile ce se ivesc și se impun. La aceste ședințe va lua parte, pe lângă Directorul General, și noul director Opriș, care va redacta procesele-verbale. In privința aceasta am vorbit Domnului Crețu și a fost de acord.

Nu înțeleg ce poate fi proporția de 20% din afacerile de conducere pe care Domnul Crețu vrea să le monopolizeze pentru sine. Pot fi la Societate chestiuni, afaceri secrete, confidențiale, pe care să le cunoască numai Dsa? Ar fi foarte grav și îngrijorător. Eu nu cred că există asemenea lucrări. Știu că la Prima Ardeleană s'a lucrat - cel puțin cât m'am interesat eu de Societate- cu cărțile deschise. Nu am avut nimic de tăinuit față de nimeni. Dacă lucrurile s'ar fi schimbat, aș fi foarte decepționat. Continui însă să cred că se lucrează în totul pe față, așa cum cer interesele Societății, și deaceea rog pe Domnul Crețu să nu mai aibă nimic numai pentru sine în ce privește afacerile Primei Ardelene. Să inițieze pe subalternii săi în toate, dar absolut în toate chestiunile.

Dorindu-ți tot binele, sunt

cu veche prietenie

Ion I. Lapedatu

Domniei-Sale
Domnului Profesor Ion Lupaș
S i b i u

1946, octombrie 31 - Scrisoarea lui Ion Lapedatu
către Ioan Lupaș

https://biblioteca-digitala.ro

133

D.C.S.S.
REGIUNEA BUCUREŞTI

FIŞE PERSONALA

LEPADATU ION

Este născut în anul 1876, în Comuna Săcele oraşul Stalin, căsătorit, are doi copii, fost ministru, originea socială burgheză, cu domiciliul în Bucureşti, str. Mântuleasa nr. 42.-

Ca studii, posedă Facultatea de Litere din Bucureşti, iar în anul 1918 şi-a luat diploma de profesor.-

Din anul 1918 şi până în 1920 a continuat studiile în străinătate.-

În anul 1920 a fost numit profesor la Universitatea din Cluj, unde a funcţionat până în anul 1940, când a venit în Bucureşti, fiind numit ca secretar general la Academia Română.-

Din anul 1920 şi până în anul 1922, a fost Preşedinte al Comisiei de lichidare a bunurilor Româno-Ungare, care a funcţionat la Budapesta.-

A fost director la Banca Ardeleană din Orăştie, apoi secretar general la Resortul Finanţelor din Consiliul Dirigint.-

A fost membru în Consiliul de Administraţie al Băncii Albina - Soc. Prima Ardeleană şi a altor societăţi.-

Ca avere, a posedat o fermă agricolă în oraşul Stalin de cca. 100 ha. , 2 imobile în Cluj şi un imobil în Bucureşti, care i-au fost naţionalizate.-

Pe linie politică, în trecut a făcut parte din Partidul Naţional Român, iar din anul 1922 şi până în 1926, a fost deputat.-

În anul 1926, s'a înscris în Partidul Popular (Averescu), fiind numit ministru de Finanţe.-

În anul 1928, s'a înscris în P.N.Ţ. -Brătianu, în care timp a fost ministru, senator şi deputat, iar în prezent nu este încadrat în nici o formaţie cu caracter democratic.-

În prezent nu ocupă nici un serviciu, fiind întreţinut de fiicele sale.-

În cartierul unde domiciliază, este cunoscut ca un element ce nu iese afară din casă fiind suferind şi nu se manifestă ostil regimului.-

..//..

1950 - Fişă personală Ion Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

- 2 -

Căutat la A.S., este cunoscut din anii mulți încoace, din care rezultă că în trecut a făcut parte din fostul comunar (avocatesc) și din P.N.Ț. - Creștinu.-

Încercam să fie lipsit în stare de liberate, întrucât în momentul are o vârstă înaintată, este sufferit și nu se manifestă activ regimului.-

https://biblioteca-digitala.ro

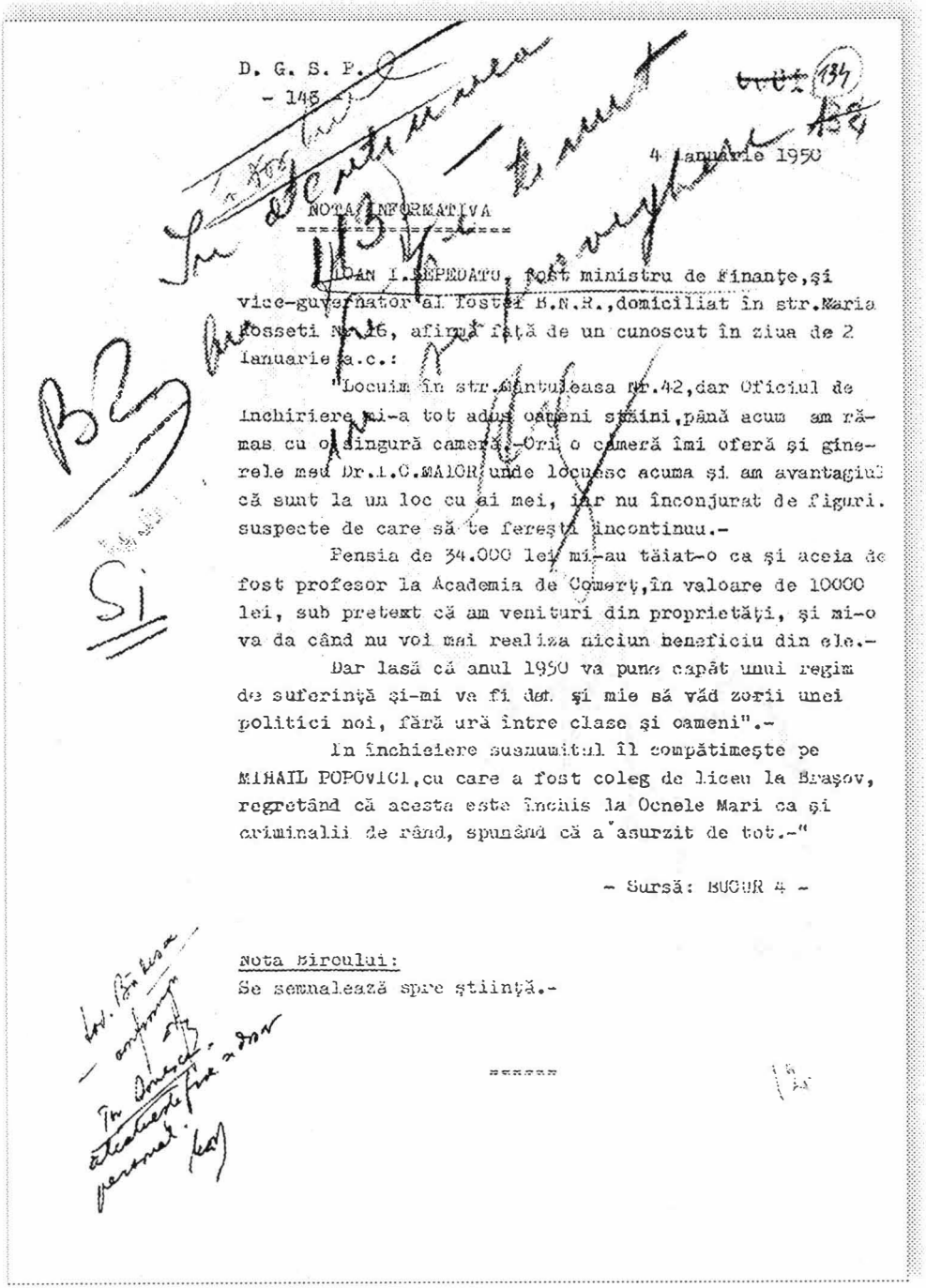

D. G. S. P.
- 145 -

4 ianuarie 1950

NOTA INFORMATIVA

IOAN I. LEPEDATU, fost ministru de Finanţe, şi vice-guvernator al fostei B.N.R., domiciliat în str. Maria Rosseti Nr.16, afirmă faţă de un cunoscut în ziua de 2 ianuarie a.c.:

"Locuim în str. Mântuleasa Nr.42, dar Oficiul de închiriere mi-a tot adus oameni străini, până acum am rămas cu o singură cameră. Ori o cameră îmi oferă şi ginerele meu Dr. I.C. MAIOR unde locuesc acuma şi am avantagiul că sunt la un loc cu ai mei, iar nu înconjurat de figuri suspecte de care să te fereşti încontinuu.-

Pensia de 34.000 lei mi-au tăiat-o ca şi aceia de fost profesor la Academia de Comerţ, în valoare de 10000 lei, sub pretext că am venituri din proprietăţi, şi mi-o va da când nu voi mai realiza niciun beneficiu din ele.-

Dar lasă că anul 1950 va pune capăt unui regim de suferinţă şi-mi va fi dat şi mie să văd zorii unei politici noi, fără ură între clase şi oameni".-

In încheiere susnumitul îl compătimeşte pe MIHAIL POPOVICI, cu care a fost coleg de liceu la Braşov, regretând că acesta este închis la Ocnele Mari ca şi criminalii de rând, spunând că a "asurzit de tot.-"

- Sursă: BUCUR 4 -

Nota Biroului:
Se semnalează spre ştiinţă.-

1950, ianuarie 4 - Notă informativă „Bucur 4"
referitor la Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

M.B.

137

DIRECTIUNEA GENERALA A SECURITATII POPORULUI

Nr.113/10/1950 - Confidențial -

DIRECTIUNEI SECURITATII CAPITALEI

Dispuneți măsuri de identificarea și ținerea în supraveghere a numitului LEPADATU I.IOAN, fost ministru de Finanțe și fost vice-președ.al B.N.R., în prezent cu domiciliul în București, str.Maria Rosetti Nr.16, la ginerele său doctorul I.C.MAIOR.

Susnumitul este semnalat că se manifestă ostil regimului democrat.

Se va stabili eventuala activitate ce o desfășoară pe linia acțiunii ilegale maniste.

Rezultatele obținute vor fi raportate la timp acestei Direcțiuni G-rale.

COLONEL DE SECURITATE,
Birtaș G.

MAIOR DE SECURITATE,
Crișan I.

1950, ianuarie 4 - Adresa Direcțiunii Generale a Securității Poporului referitor la supravegherea lui Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

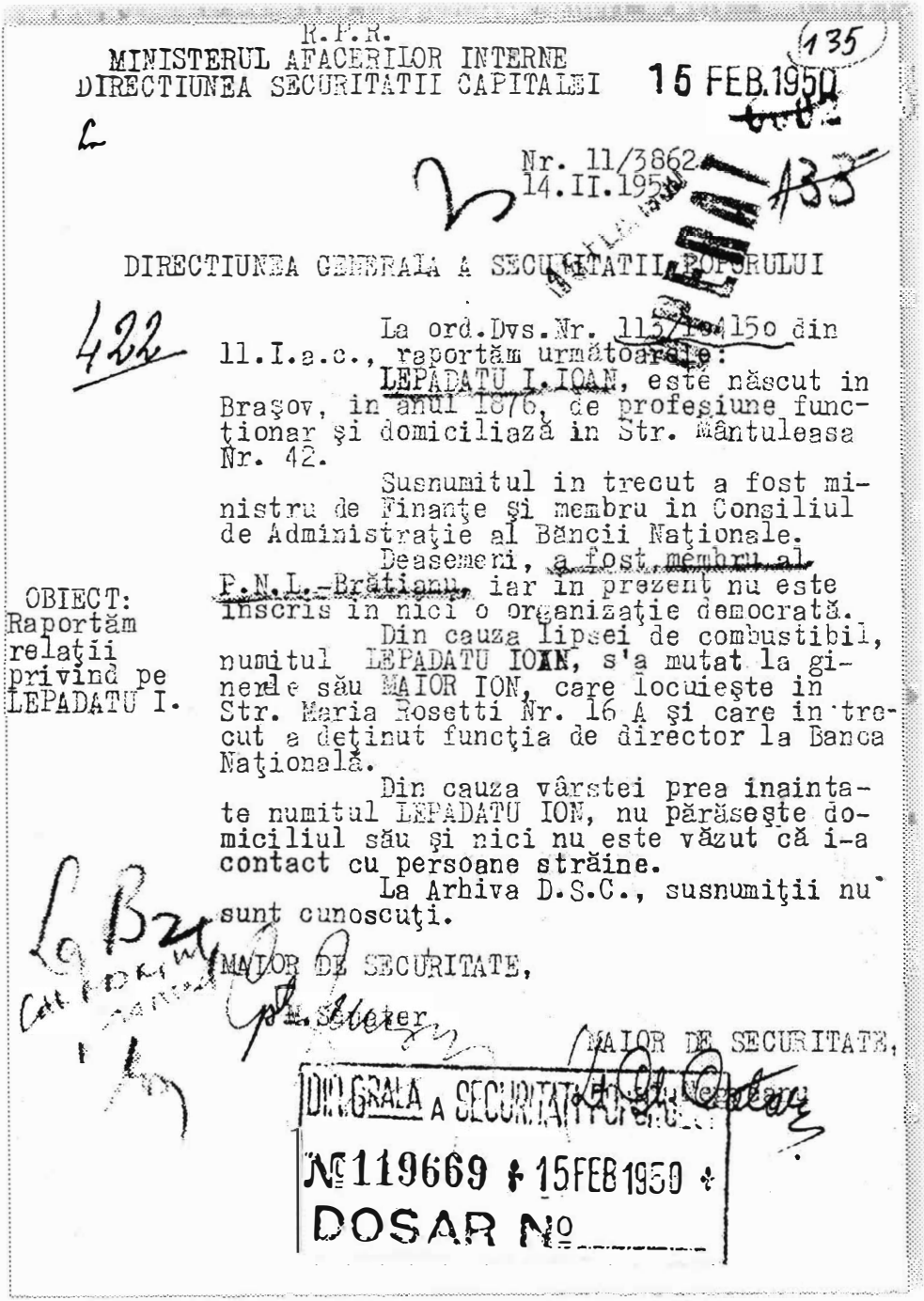

R.P.R.
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECTIUNEA SECURITATII CAPITALEI

15 FEB.1950

135

Nr. 11/3862
14.II.1950

DIRECTIUNEA GENERALA A SECURITATII POPORULUI

422

La ord.Dvs.Nr. 11/3415o din 11.I.a.c., raportăm următoarele:

LEPADATU I.IOAN, este născut in Braşov, in anul 1876, de profesiune funcţionar şi domiciliază in Str. Mântuleasa Nr. 42.

Susnumitul in trecut a fost ministru de Finanţe şi membru in Consiliul de Administraţie al Băncii Naţionale.

Deasemeni, a fost membru al P.N.L.-Brătianu, iar in prezent nu este inscris in nici o organizaţie democrată.

OBIECT: Raportăm relaţii privind pe LEPADATU I.

Din cauza lipsei de combustibil, numitul LEPADATU IOAN, s'a mutat la ginerele său MAIOR ION, care locuieşte in Str. Maria Rosetti Nr. 16 A şi care in trecut a deţinut funcţia de director la Banca Naţională.

Din cauza vârstei prea inaintate numitul LEPADATU ION, nu părăseşte domiciliul său şi nici nu este văzut că i-a contact cu persoane străine.

La Arhiva D.S.C., susnumiţii nu sunt cunoscuţi.

MAIOR DE SECURITATE,

MAIOR DE SECURITATE,

DELEGRALA A SECURITATII POPORULUI
Nº 119669 • 15 FEB 1950 •
DOSAR Nº

1950, februarie 14 Raport al Direcțiunii Securității Capitalei referitor la Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

(136)

143/ 25 Aprilie 1950.-

NOTA INFORMATIVA

ALEXANDRU LAPEDATU fost profesor universitar, fost membru al Academiei Române, fost în Consiliul de Administraţie al Băncii Româneşti, fost în Consiliul de Administraţie al Editurei Liberalilor CARTEA ROMÂNEASCĂ, fost mînă dreaptă a lui IONEL, VICTORIA şi DINU BRĂTIANU, foştul istoric al liberalilor, cu domiciliul în Buc. Calea Victoriei Nr.91, şi astăzi se manifestă reacţionar împotriva regimului de democraţie populară.-

ION LAPEDATU, fost Ministru de Finanţe sub Avramescu, fost vice-guvernator al Băncii Naţionale, fost membru în Consiliului de Ad-ţie al Băncii Albina din Sibiu, fost fondator şi membru în Consiliul de conducere al Soc.de Asigurare Prima Ardeleană, proprietar a mai multe blocuri în Capitală, Braşov, Sibiu şi Cluj, domiciliat în str.Maria Rosetti Nr.15, este şi astăzi un duşman neîmpăcat al comunismului şi aşteaptă prăbuşirea regimului.-

Prof.Dr.I.C.URECHE, fost profesor universitar la Cluj, secţia boli nervoase, mutat apoi la Universitatea din Bucureşti, a funcţionat ca şef medic la clinica psihiatică a spitalului central; domiciliat în str.Caragiali Nr.9-Bucureşti. Deşi a fost prieten intim cu tov.Prof-Parhon, totuşi astăzi se manifestă reacţionar, deoarece a fost rînd pe rînd îndepărtat din posturile ce le deţinea. IOAN-PELIVAN, fost ministru al Basarabiei, domiciliat în str.Caragiale la văduva fostului secretar general la interne, anume RADARU, a rămas în continuare în PMR, cu ocul lui Mihalache.

Cât timp a fost ministru s'a purtat foarte rău cu populaţia, căpătând denumirea de mîncător "de comunişti şi jidani". În prezent se manifestă reacţionar, şi se plînge că i s'a tăiat pensia. Spune că "numai războiul imperialist îi mai poate salva neamul".

- Sursă: BUCUR 4 -

Nota Dir.I. pentru U.M.-

***

1950, aprilie 25 - Nota informativă „Bucur 4"
referitor la Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

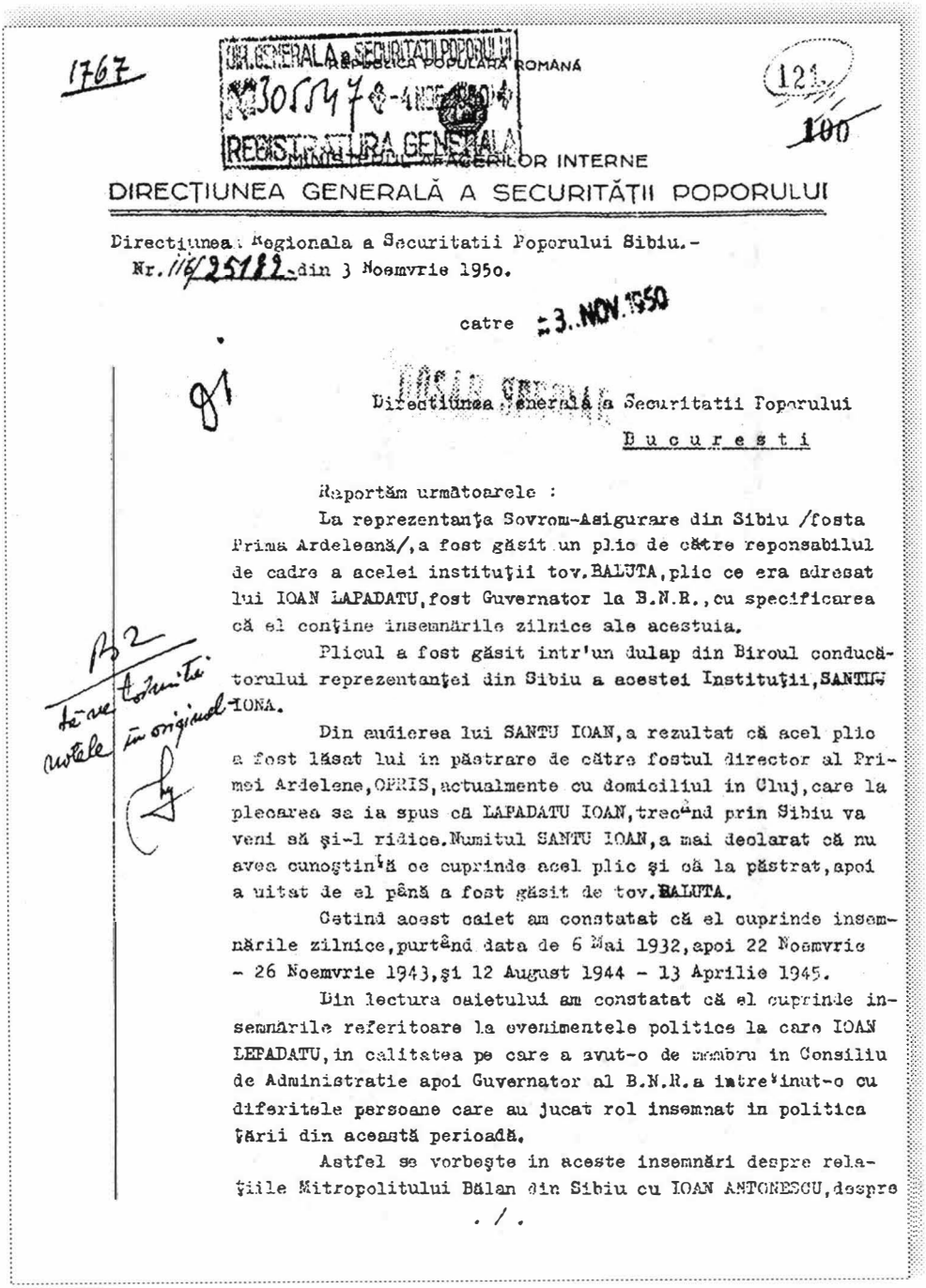

1767

DIR. GENERALA A SECURITATII POPORULUI
REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
REGISTRATURA GENERALĂ
Nr. 305547 - 4 NOV 1950

121
100

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII POPORULUI

Directiunea Regionala a Securitatii Poporului Sibiu.-
Nr. II/25182 din 3 Noemvrie 1950.

catre 3. NOV. 1950

DIRECȚIUNEA GENERALĂ

Directiunea Generală a Securitatii Poporului

B u c u r e s t i

Raportăm următoarele :

La reprezentanța Sovrom-Asigurare din Sibiu /fosta Prima Ardeleană/, a fost găsit un plic de către reponsabilul de cadre a acelei instituții tov. BALUTA, plic ce era adresat lui IOAN LAPADATU, fost Guvernator la B.N.R., cu specificarea că el conține insemnările zilnice ale acestuia.

Plicul a fost găsit intr'un dulap din Biroul conducătorului reprezentanței din Sibiu a acestei Instituții, SANTU IONA.

Din audierea lui SANTU IOAN, a rezultat că acel plic a fost lăsat lui in păstrare de către fostul director al Primei Ardelene, OPRIS, actualmente cu domiciliul in Cluj, care la plecarea sa ia spus că LAPADATU IOAN, trecând prin Sibiu va veni să și-l ridice. Numitul SANTU IOAN, a mai declarat că nu avea cunoștință ce cuprinde acel plic și că la păstrat, apoi a uitat de el până a fost găsit de tov. BALUTA.

Cetind acest caiet am constatat că el cuprinde insemnările zilnice, purtând data de 6 Mai 1932, apoi 22 Noemvrie - 26 Noemvrie 1943, și 12 August 1944 - 13 Aprilie 1945.

Din lectura caietului am constatat că el cuprinde insemnările referitoare la evenimentele politice la care IOAN LEPADATU, in calitatea pe care a avut-o de membru in Consiliu de Administratie apoi Guvernator al B.N.R. a intre'inut-o cu diferitele persoane care au jucat rol insemnat in politica țării din această perioadă.

Astfel se vorbește in aceste insemnări despre relațiile Mitropolitului Bălan din Sibiu cu IOAN ANTONESCU, despre

. / .

1950, noiembrie 3 - Raportul Direcțiunii Regionale Sibiu referitor la descoperirea însemnărilor lui Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

122
101

intrevederea pe care a avut-o Mitropolitul cu KILLINGHER precum şi aprecierile autorului a acelor insemnări asupra Mitropolitului.

Se mai vorbeşte in ele despre intrevederile pe care le-a avut IOAN LEPADATU cu Mitropolitul BALAN, de faţă fiind SILVIU DRAGOMIR, fost profesor universitar şi IOAN LUPAS şi comentariile pe care le-au făcut in legătură cu epurarea unora dintre profesorii dela Universitatea din Cluj.

Deasemenea se mai vorbeşte despre intervenţia pe care IOAN LAPADATU, a făcut-o pe lângă primul-ministru PETRU GROZA, in favoarea unora dintre profesorii epuraţi sau epurabili.

Sunt deasemenea relatate evenimentele politice din perioada dela 23 August 1944 până la 13 Aprilie 1945, majoritatea insemnărilor privind problemele politice de culise duse la B.N.R.

Intrucât caietul cu insemnări este scris intr'o formă neglijentă şi greu de descifrat continuăm descifrarea lui raportându-vă de urmare conţinutul.

Lt.COLONEL DE SECURITATE
Gh.Crăciun.

Locot.Major de Securitate

https://biblioteca-digitala.ro

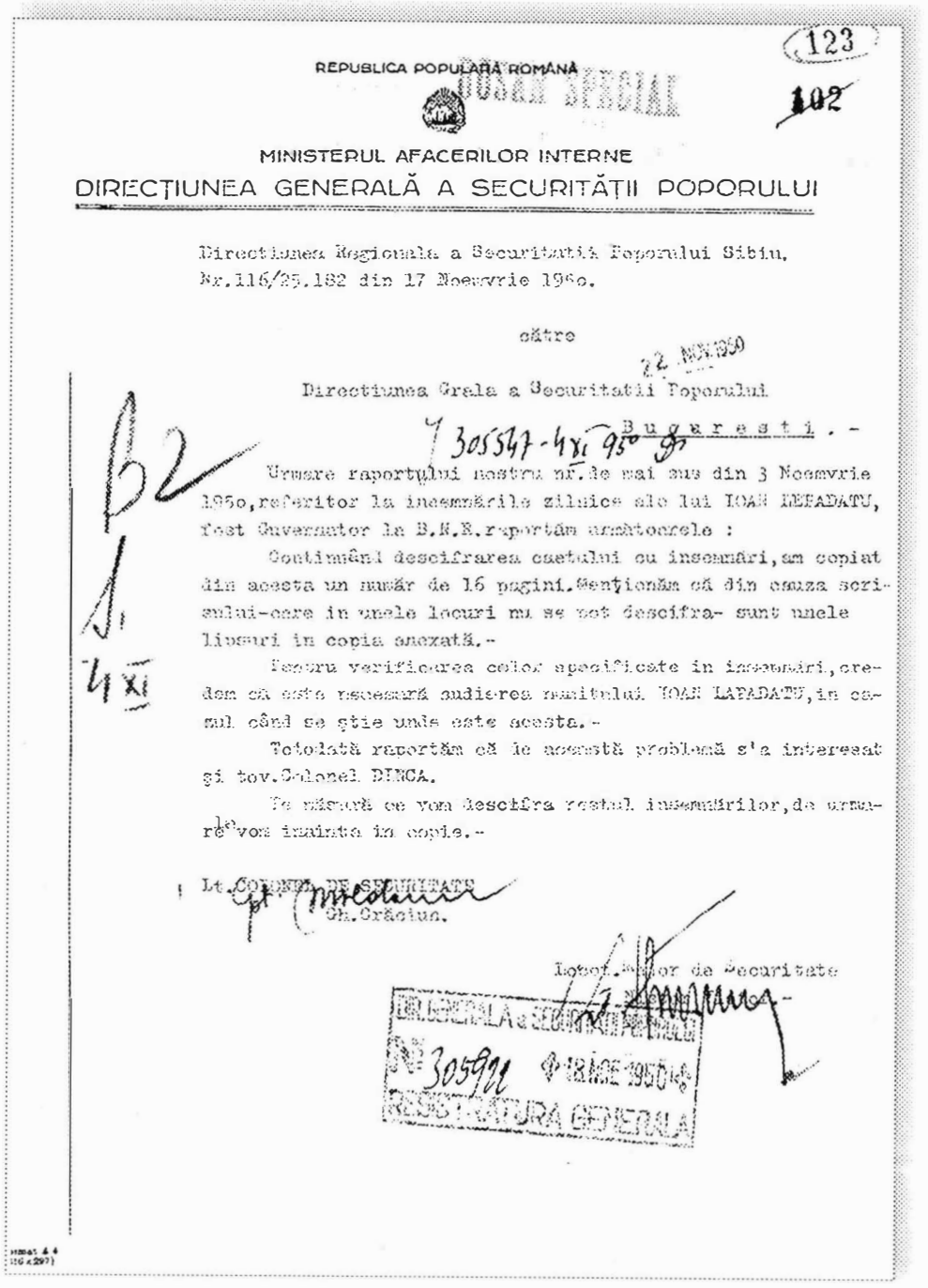

123

102

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII POPORULUI

Directiunea Regionala a Securitatii Poporului Sibiu.
Nr.116/25.182 din 17 Noemvrie 1950.

către

22 NOV. 1950

Directiunea Grala a Securitatii Poporului

305547-4xi-950

Bucuresti.-

B2

1.

4 XI

Urmare raportului nostru nr. de mai sus din 3 Noemvrie 1950, referitor la insemnările zilnice ale lui IOAN IEFADATU, fost Guvernator la B.N.R. raportăm următoarele :

Continuând descifrarea caetului cu insemnări, am copiat din acesta un număr de 16 pagini. Menționăm că din cauza scrisului-care in unele locuri nu se pot descifra- sunt unele lipsuri in copia anexată.-

Pentru verificarea celor specificate in insemnări, credem că este necesară audierea numitului IOAN LAPADATU, in cazul când se știe unde este acesta.-

Totodată raportăm că la această problemă s'a interesat și tov. Colonel DINCA.

De măsură ce vom descifra restul insemnărilor, de asemenea vom înainta in copie.-

Lt. Colonel de Securitate
Gh. Crăciun.

Locot. Major de Securitate

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII POPORULUI
Nr. 305922 18 NOE. 1950
REGISTRATURA GENERALĂ

1950, noiembrie 17 - Raportul Direcțiunii Regionale Sibiu către Direcțiunea Generală a Securității Poporului solicitând audierea lui Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

1815

119

98

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

DIRECŢIUNEA GENERALĂ A SECURITĂŢII POPORULUI

Directiunea Reg. a Securit.Poporului Sibiu.
Nr.116/~~3o5.547~~ 25182 din 29 Noemvrie 1950.

către

30 NOV.1950
DOSAR SPECIAL

Directiunea Grala a Securit.Poporului

Bucuresti.

La ord.Dvs.Nr.11~~0~~/3o5.547 din 25 Nov.a.c. şi urmare raportului ~~nostru nr.de mai~~ sus,referitor la numitul IOAN LEPADATU,fost Guvernator la B.N.R.

Înaintăm alăturat materialul original găsit intr'un dulap din biroul conducătorului reprezentanţei Sovrom.Asigurare din Sibiu-SANTU ION.

Menţionăm că materialul s'a copiat până la pagina 23 din caiet impreună cu cele 5 foi volante.-

Lt.COLONEL DE SECURITATE
Gh.Crăciun.

Lt.Maj.de Securitate
Mathe Emeric.-

Anexe :
1 caiet in original cu 76 de file.-
5 foi in original -volante--

DIR.GENERALA a SECURITĂŢII POPORULUI
Nr.306355 - 1 DEC 1950
REGISTRATURA GENERALĂ

A. C. 1 — 2287

1950, noiembrie 29 - Raportul Direcțiunii Regionale Sibiu către Direcțiunea Generală a Securității Poporului însoțit de însemnările lui Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

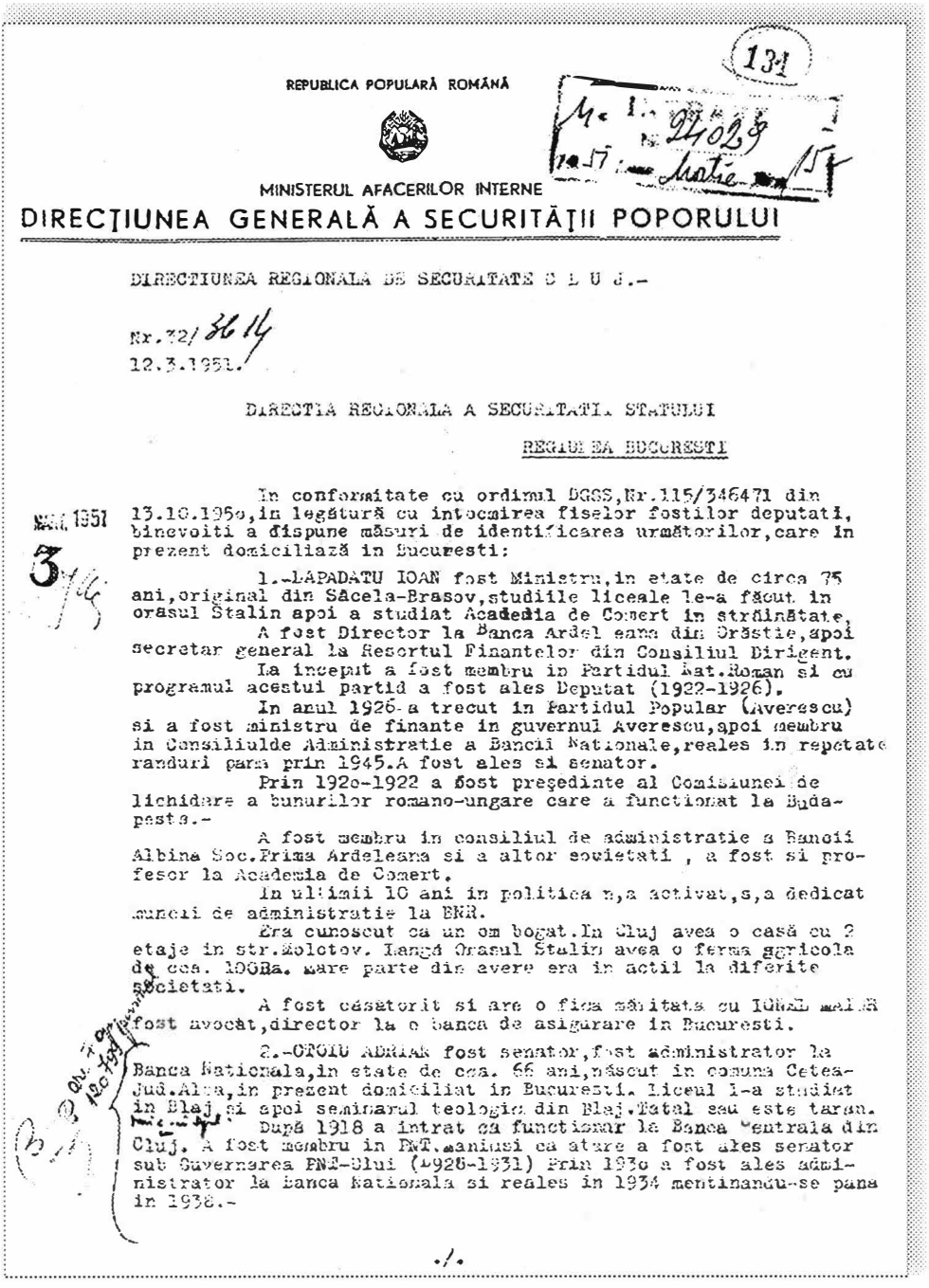

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII POPORULUI

131

DIRECTIUNEA REGIONALA DE SECURITATE C L U J.-

Nr.32/3614
12.3.1951.

DIRECTIA REGIONALA A SECURITATII STATULUI

REGIUNEA BUCURESTI

MART. 1951
3/14

In conformitate cu ordinul DGSS,Nr.115/346471 din 13.10.1950,in legătură cu intocmirea fiselor fostilor deputati, binevoiti a dispune măsuri de identificarea următorilor,care in prezent domiciliază in Bucuresti:

1.-LAPADATU IOAN fost Ministru,in etate de circa 75 ani,original din Săcela-Brasov,studiile liceale le-a făcut in orasul Stalin apoi a studiat Academia de Comert in străinătate.

A fost Director la Banca Ardel apoi din Orăstie,apoi secretar general la Resortul Finantelor din Consiliul Dirigent.

Ia inceput a fost membru in Partidul Nat.Roman si cu programul acestui partid a fost ales Deputat (1922-1926).

In anul 1926-a trecut in Partidul Popular (Averescu) si a fost ministru de finante in guvernul Averescu,apoi membru in Consiliulde Administratie a Bancii Nationale,reales in repetate randuri pana prin 1945.A fost ales si senator.

Prin 1920-1922 a fost preşedinte al Comisiunei de lichidare a bunurilor romano-ungare care a functionat la Budapesta.-

A fost membru in consiliul de administratie a Bancii Albina Soc.Prima Ardeleana si a altor societati , a fost si profesor la Academia de Comert.

In ultimii 10 ani in politica n,a activat,s,a dedicat muncii de administratie la ENR.

Era cunoscut ca un om bogat.In Cluj avea o casă cu 2 etaje in str.Molotov. Langă Orasul Stalin avea o ferma agricola de cca. 1000ha. mare parte din avere era in actil la diferite societati.

A fost căsătorit si are o fica măritata cu [illegible] fost avocat,director la o banca de asigurare in Bucuresti.

2.-OTOIU ADRIAN fost senator,fost administrator la Banca Nationala,in etate de cca. 66 ani,născut in comuna Cetea-Jud.Alba,in prezent domiciliat in Bucuresti. Liceul l-a studiat in Blaj si apoi seminarul teologic din Blaj.Tatal sau este taran.

După 1918 a intrat ca functionar la Banca Centrala din Cluj. A fost membru in PNT.maniusi ca atare a fost ales senator sub Guvernarea PNŢ-Iului (1926-1931) Prin 1930 a fost ales administrator la Banca Nationala si reales in 1934 mentinandu-se pana in 1938.-

./.

1951, martie 12 - Raportul Direcțiunii Regionale de Securitate Cluj către Regionala de Securitate Bucureşti privind identificarea lui Ion I. Lapedatu şi Adrian Oțoiu

https://biblioteca-digitala.ro

-2-

132

In timpul acesta s,a mutat la Bucuresti unde domiciliaza si azi. Ca avere poseda o casa in Bucuresti si actii la diferite societati.

Este căsătorit, nu are copii.-

Vă rugăm ca după culegerea de material asupra activitatii sale prezente să i se intocmească fise personala si să fie inaintată cu propunerile Dvs. direct DGSS.in referite la ordinul Nr. de mai sus--

COLONEL DE SECURITATE
NEDELCU MIHAIL

Lt.de Securitate
Vancea Emil

sv.-

https://biblioteca-digitala.ro

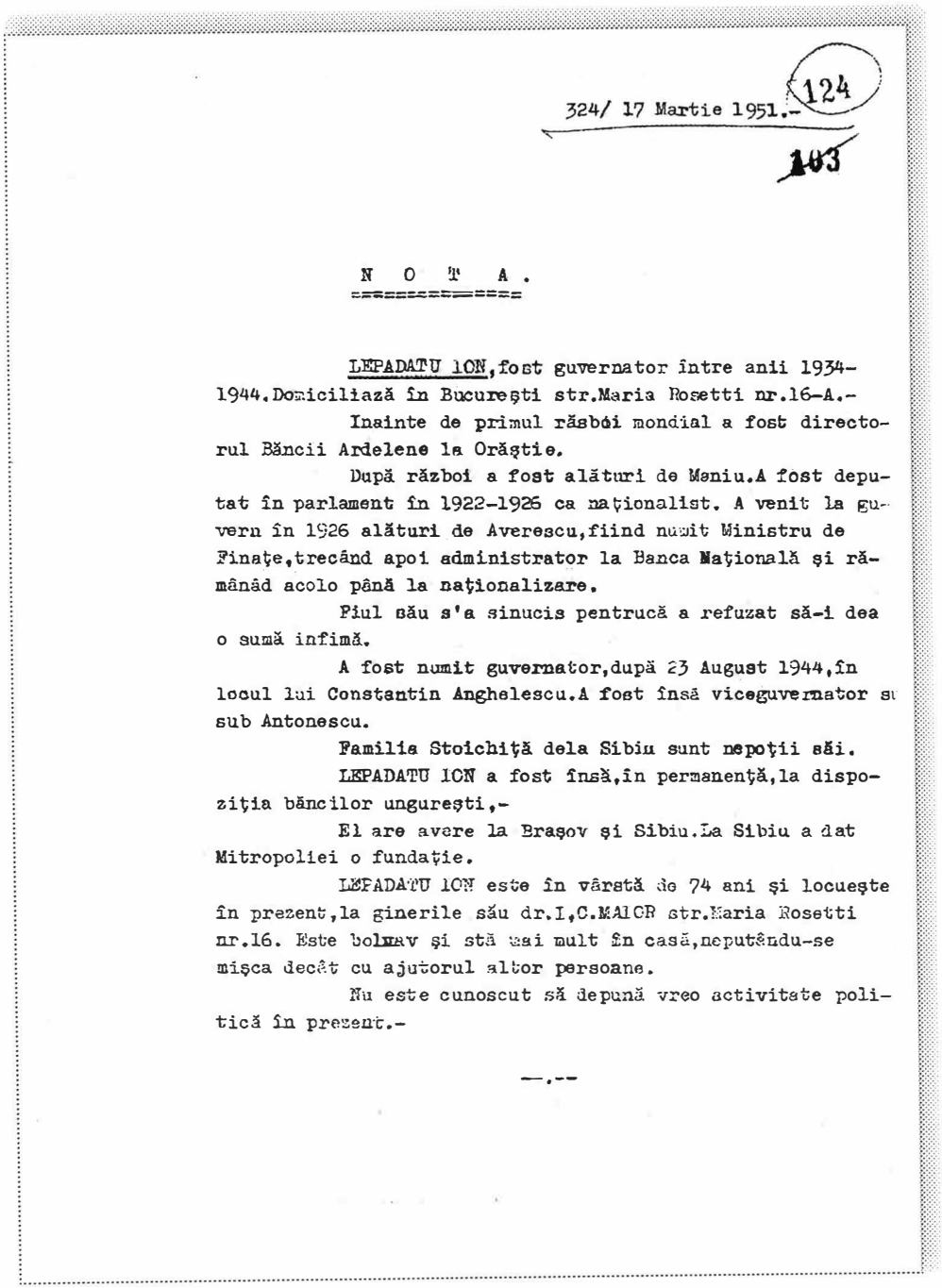

324/ 17 Martie 1951.- 124

103

N O T A .

LEPADATU ION, fost guvernator între anii 1934-1944. Domiciliază în Bucureşti str. Maria Rosetti nr. 16-A.-

Inainte de primul războiu mondial a fost directorul Băncii Ardelene la Orăştie.

După război a fost alături de Maniu. A fost deputat în parlament în 1922-1926 ca naţionalist. A venit la guvern în 1926 alături de Averescu, fiind numit Ministru de Finanţe, trecând apoi administrator la Banca Naţională şi rămânând acolo până la naţionalizare.

Fiul său s'a sinucis pentrucă a refuzat să-i dea o sumă infimă.

A fost numit guvernator, după 23 August 1944, în locul lui Constantin Angelescu. A fost însă viceguvernator su sub Antonescu.

Familia Stoichiţă dela Sibiu sunt nepoţii săi.

LEPADATU ION a fost însă, în permanenţă, la dispoziţia băncilor ungureşti,-

El are avere la Braşov şi Sibiu. La Sibiu a dat Mitropoliei o fundaţie.

LEPADATU ION este în vârstă de 74 ani şi locueşte în prezent, la ginerile său dr. I, C. MAICR str. Maria Rosetti nr. 16. Este bolnav şi stă mai mult în casă, neputându-se mişca decât cu ajutorul altor persoane.

Nu este cunoscut să depună vreo activitate politică în prezent.-

—.--

1951, martie 17 - Notă privindu-l pe Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

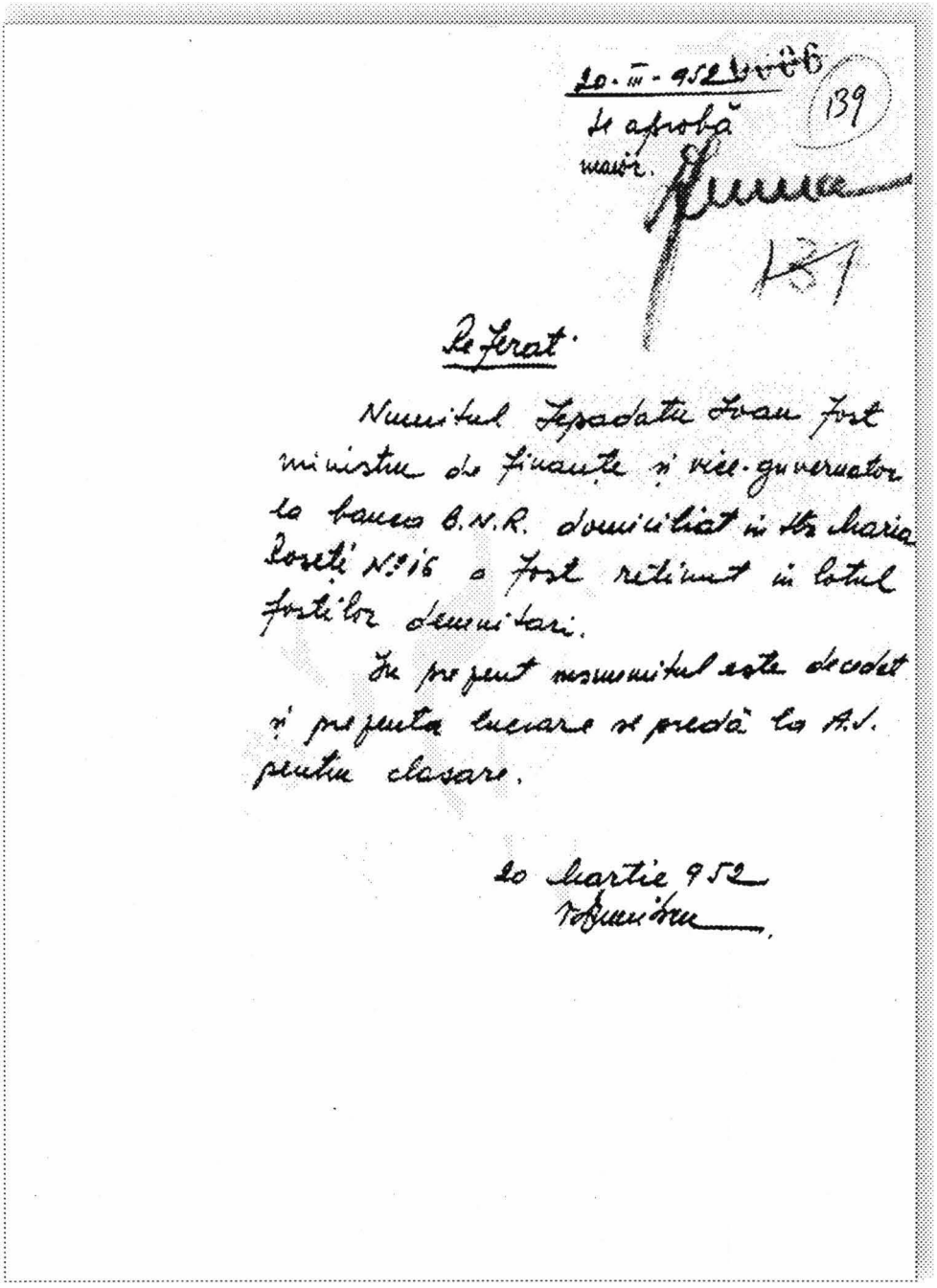

20. III - 952 vrêb
139
Se aprobă
major.
137

Referat.

Numitul Lepadatu Ioan fost ministru de finanțe și viz-guvernator la banca B.N.R. domiciliat în Str. Maria Rosetti Nr. 16 a fost reținut în lotul foștilor demnitari.

Fiu prezent nesusnumitul este decedat și prezenta lucrare o predă la A.V. pentru clasare.

20 martie 952

https://biblioteca-digitala.ro

11

M S. S. Nr.424/oo178207

30 MAI 1953

4

C ă t r e,
C.3

OBIECTUL
Investigaţii asupra numitului
LEPADATU ION cerut cu Nr.7404
din 20 Mai 1953

LEPEDATU ION, şi nu LEPADATU ION, cum a fost semnalat de Dvs este născut la 14.IX-1875 în Com.Săcele Oraşul Stalin, fiul lui Ion şi Aurelia, cunoscut cu ultimul domiciliu pe Str.Maria Roseti Nr.15 C.Secţia 7 Raionul 1 Mai şi nu în Mântuleasa Nr.42 cum a fost semnalat de Dvs .

Nu s-au cules date despre părinţii numitului deoarece au locuit numai în Săcele Oraşul Stalin.

Lăpedatu Ion a fost profesor universitar până în anul 1938 când a fost numit Ministrul Cultelor apoi a fost administrator al Băncii Naţionale unde a funcţionat până în anul 1942 când a eşit la pensie.

Din acest an s'a întreţinut din pensia până în anul 1951 când a decedat fiind înregistrat cu actul de deces Nr.504 din 25.III.1951.

Ca stare materială a posedat un imobil în Oraşul Stalin însă nu se cunoaşte mărimea acestui imobil în prezent este naţionalizat.

Lapedatu Ion a fost membru marcant în P.N.Ţ.

Împreună cu obiectivul a mai domiciliat:

Maior Veturia fiică născută la 23.II.1916 în Sibiu fiica lui Ion şi Veturia funcţionară la Ambasada R.S.R.

Maior Ion ginere născut la 15.XII.1904 în Târnava Mică Blaj, fiul lui Ion şi Cornelia, funcţionar

1953, mai 30 - Adresa Ministerului Securităţii Statului către C3 solicitând informaţii despre fraţii Ion şi Alexandru Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

IMAGINI

https://biblioteca-digitala.ro

Modelatori ai generației lui Ion I. Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

Partenie Cosma (1837-1924), lider transilvănean al mișcării naționale, fotografie dăruită de Lucia Cosma cu dedicație lui Ion Lapedatu

Andrei Bârseanu (1858-1922), model pentru Ion Lapedatu

Mentorul lui Ion Lapedatu, dr. Cornel Diaconovici (1859-1923), fost prim secretar al ASTREI

https://biblioteca-digitala.ro

Banca „Albina" – locul afirmării economistului Ion Lapedatu
[Fototeca Muzeului Brukenthal – Sibiu]

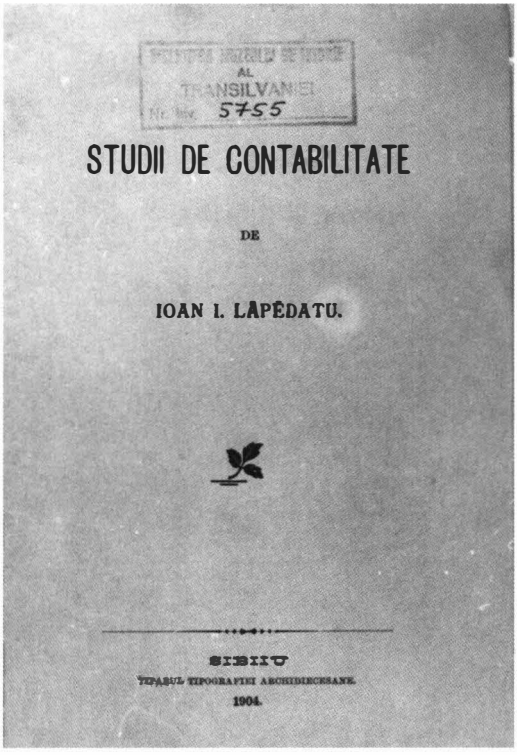

Coperta lucrării *Studii de contabilitate* (1904)

https://biblioteca-digitala.ro

Prieteni şi congeneri ai familiei Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

Un „suvenir” din partea lui Mihai Navrea
(Budapesta, 23 septembrie 1898)

https://biblioteca-digitala.ro

La Wàllischhof cu prietenii (iunie 1908)

https://biblioteca-digitala.ro

Portret de tinerețe dedicat lui Ion Lapedatu de către
Tiberiu Brediceanu (1877-1968) -
Sibiu, 1936

https://biblioteca-digitala.ro

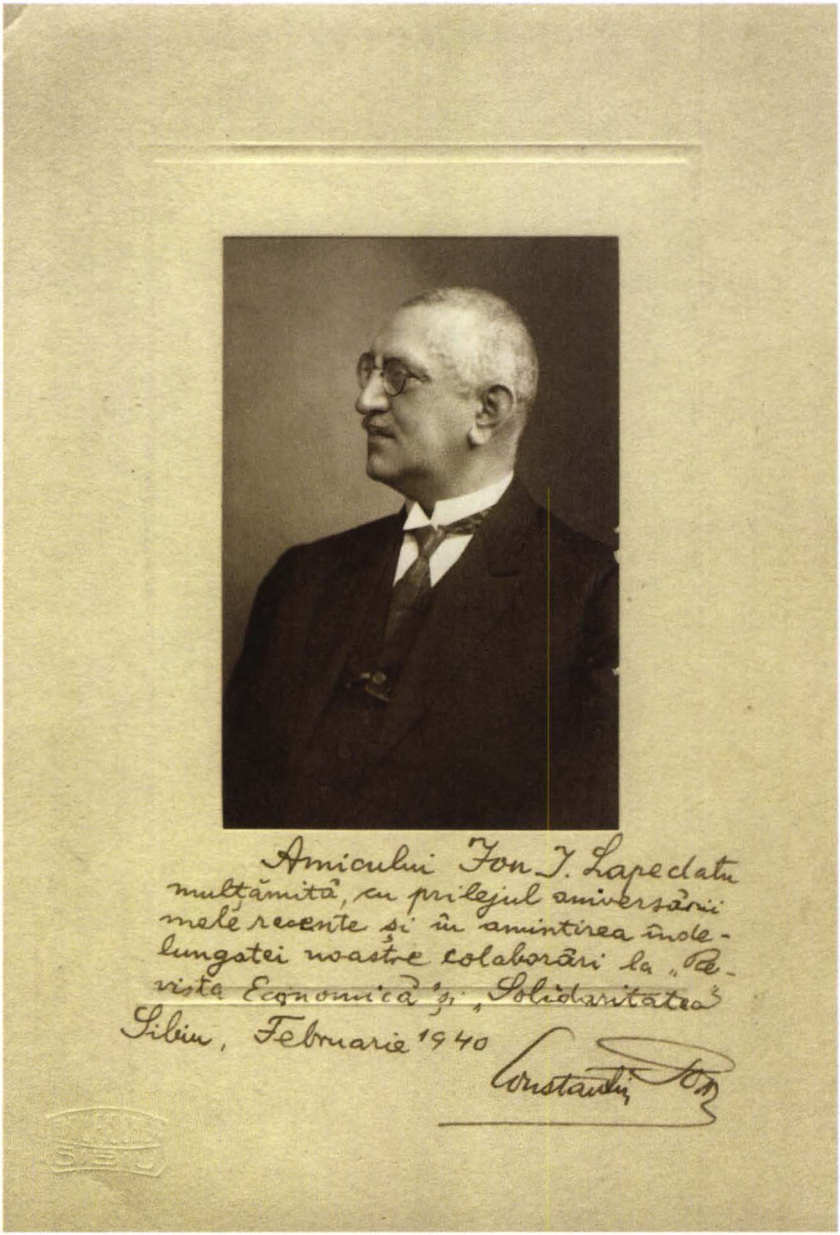
Amicului Ion I. Lapedatu
multămită, cu prilejul aniversării
mele recente şi în amintirea îndelungatei noastre colaborări la „Revista Economică" şi „Solidaritatea"
Sibiu, Februarie 1940
Constantin Pop

În amintirea colaborării cu Ion Lapedatu la „Revista Economică" şi „Solidaritatea" - Portretul lui Constantin Pop (Sibiu, februarie 1940)

https://biblioteca-digitala.ro

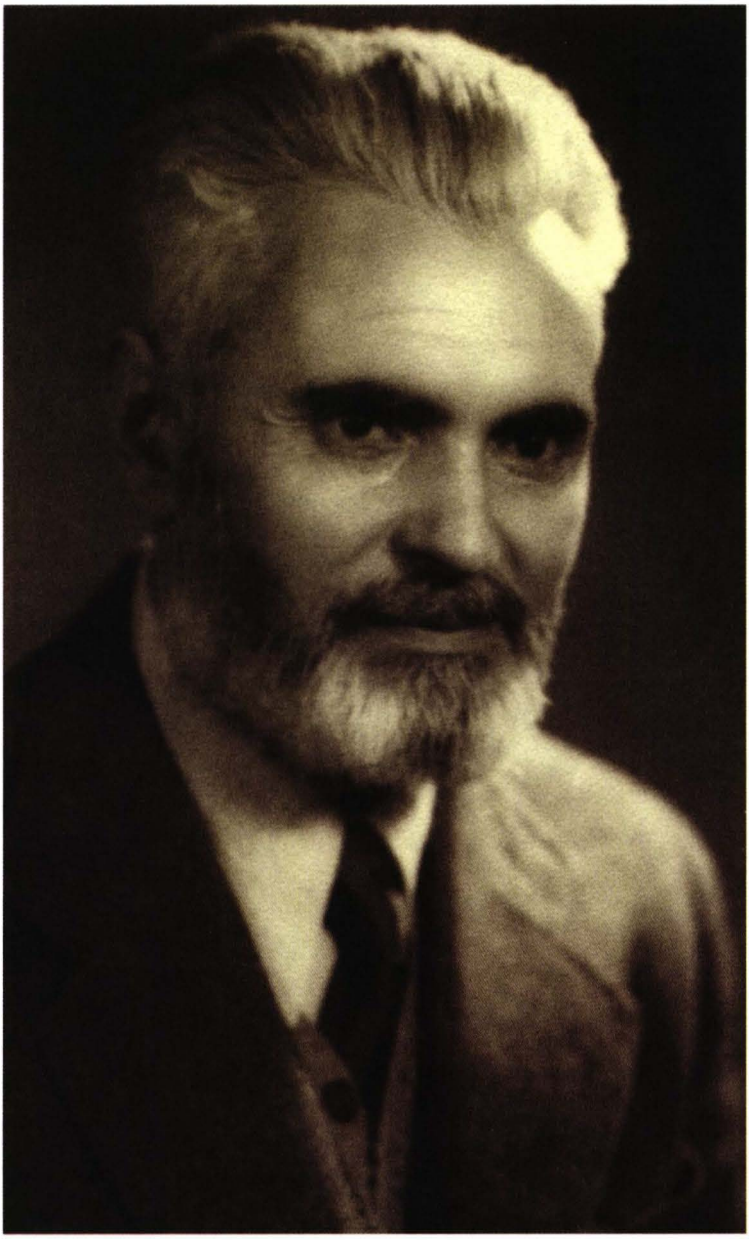

Fotografia lui I. Stoichiță dedicată prietenului Ion Lapedatu
(noiembrie 1945)

https://biblioteca-digitala.ro

Cu prietenul Ştefan Boer
la Banca Centrală din Sibiu

https://biblioteca-digitala.ro

Cu Societatea săsească din Sibiu şi Mediaş la culesul viilor Brukenthal din Micăsasa

Congresul Reuniunii femeilor ortodoxe (Braşov, 8-9 septembrie 1926) - în prim plan doamnele Baiulescu, Procopiu şi Veturia Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

Participantele de la Reuniunea de la Sovata

Regina Maria, Principesa Ileana, Doamna Sturdza şi Veturia Lapedatu la Reuniunea femeilor ortodoxe de la Sovata (august 1926)

https://biblioteca-digitala.ro

Ştefan Boer şi Ion Agârbiceanu fotografiați de Ion Lapedatu

Ion I. Lapedatu şi Ion Lupaş (15 septembrie 1947)
Foto Fisher - Sibiu

https://biblioteca-digitala.ro

La reuniuni internaționale

https://biblioteca-digitala.ro

Ion Lapedatu şi delegaţia Băncii Reglementelor de la Basel,
cu directorul general Bejen

Ion Lapedatu la reuniunea de la Belgrad (1939)

https://biblioteca-digitala.ro

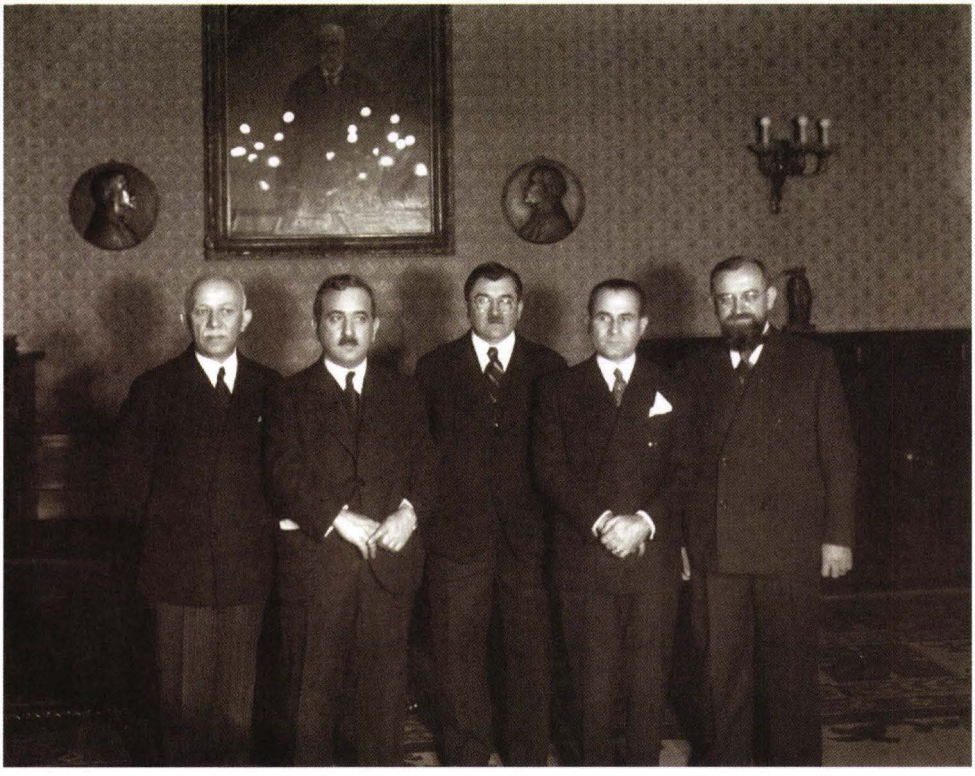

Ion Lapedatu şi Mitiță Constantinescu cu omologii lor cehoslovaci la Praga (1936)

https://biblioteca-digitala.ro

Ion Lapedatu la Kalemegdan – Belgrad (1939)

Ion Lapedatu şi Nicolae Titulescu (în centrul imaginii)
la o reuniune intenațională

https://biblioteca-digitala.ro

Neamurile

https://biblioteca-digitala.ro

Familia Lăpădatu din Glâmboaca (Sibiu)

Datele (până la 1876) din matricula bisericii române ortodoxe de acolo.
(Matricolele în Biserica ortodoxă română din Transilvania s-au introdus numai de la 1750)

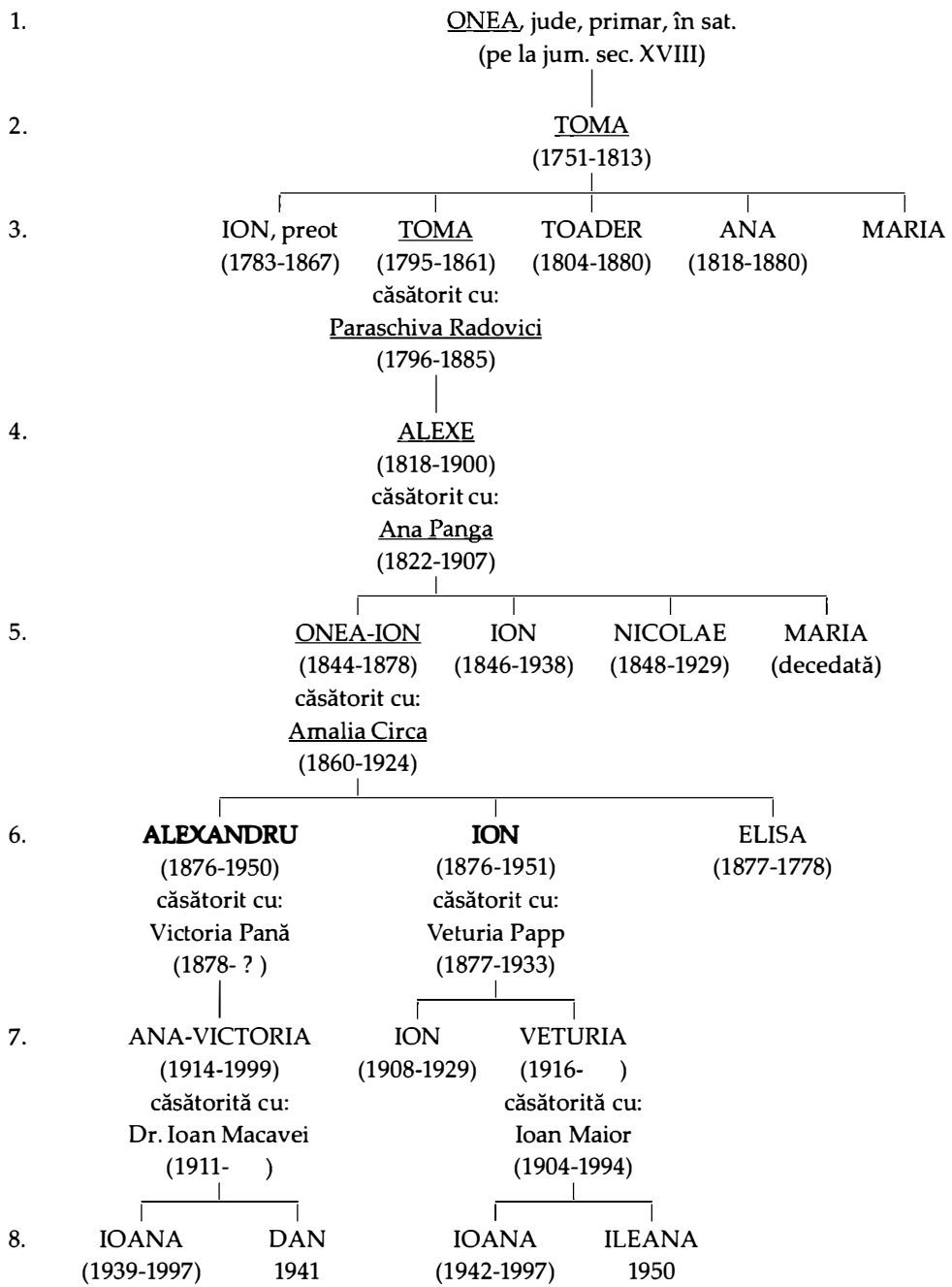

https://biblioteca-digitala.ro

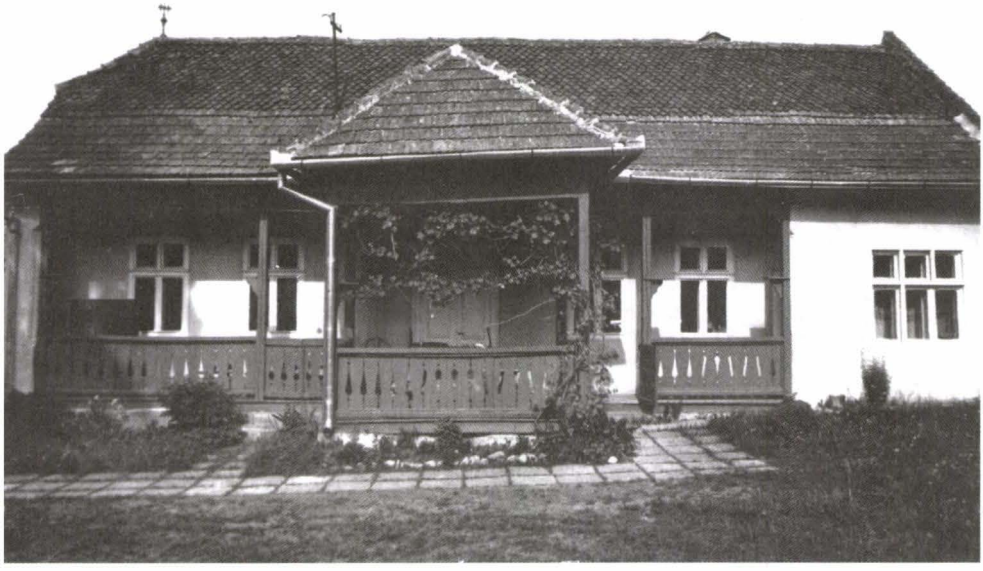

Casa natală din Săcele

La Glâmboaca (4 ianuarie 1933)

https://biblioteca-digitala.ro

Ion Lapedatu şi neamurile de la Glâmboaca

Ion Lapedatu şi consătenii de la Glâmboaca (6 august 1939)

https://biblioteca-digitala.ro

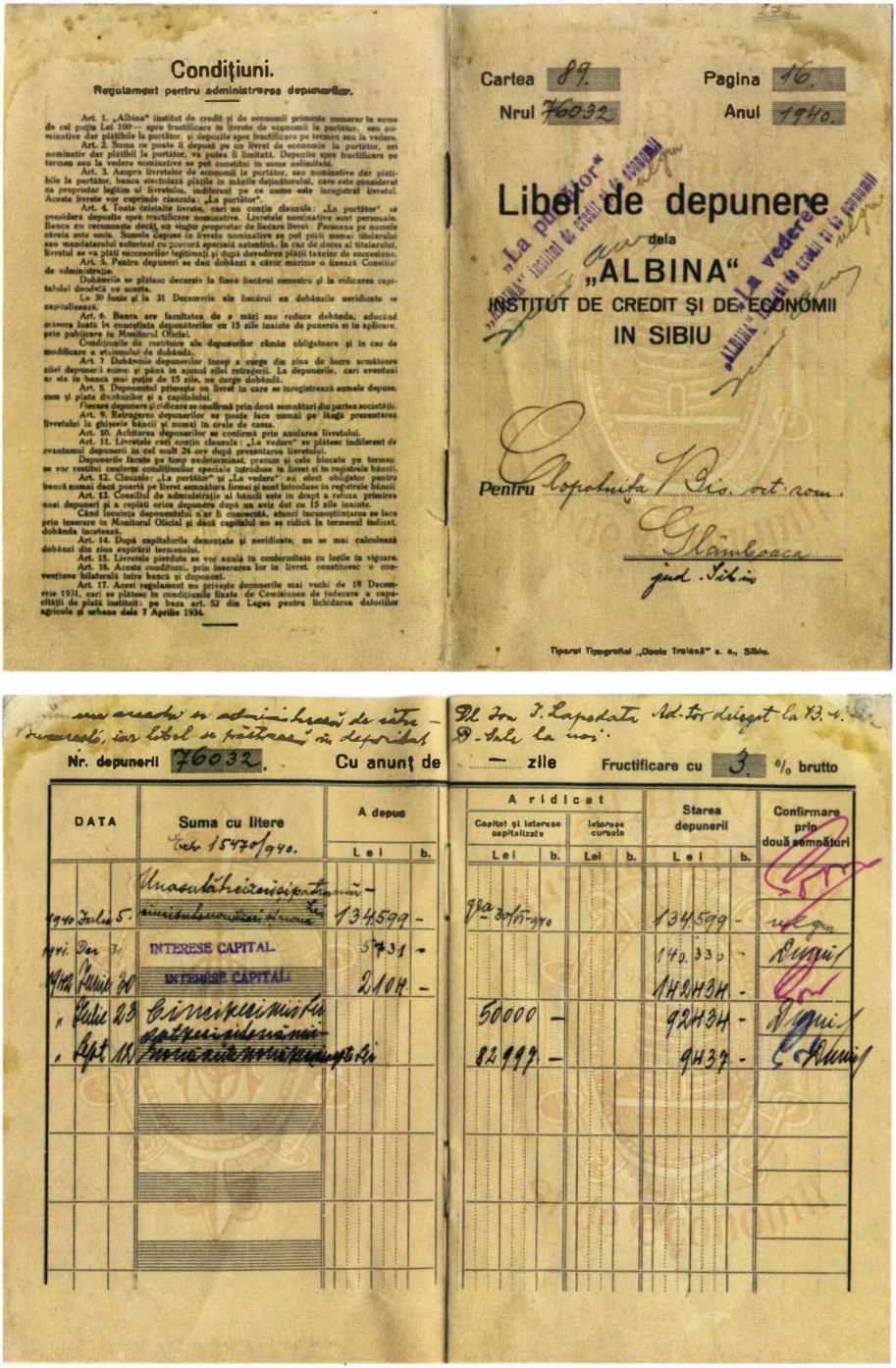

Condițiuni.
Regulament pentru administrarea depunerilor.

Art. 1. „Albina" institut de credit și de economii primește numerar în sume de cel puțin Lei 100— spre fructificare în livrete de economii la purtător, sau nominative dar plătibile la purtător, și depozite spre fructificare pe termen sau la vedere.
Art. 2. Suma ce poate fi depusă pe un livret de economie la purtător, ori nominativ dar plătibil la purtător, va putea fi limitată. Depozite spre fructificare pe termen sau la vedere nominative se pot constitui în sume nelimitate.
Art. 3. Asupra livretelor de economii la purtător, sau nominative dar plătibile la purtător, banca efectuează plățile în mâinile deținătorului, care este considerat ca proprietar legitim al livretului, indiferent pe ce nume este înregistrat livretul. Aceste livrete vor cuprinde clauzula: „La purtător".
Art. 4. Toate celelalte livrete, cari nu conțin clauzula: „La purtător", se consideră depozite spre fructificare nominative. Livretele nominative sunt personale. Banca nu recunoaște decât un singur proprietar de fiecare livret. Persoana pe numele căreia este emis. Sumele depuse în livrete nominative se pot plăti numai titularului sau mandatarului autorizat cu procură specială autentică. În caz de deces al titularului, livretul se va plăti succesorilor legitimați și după dovedirea stării lor de succesiune.
Art. 5. Pentru depuneri se dau dobânzi a căror mărime o fixează Consiliul de administrație.
Dobânzile se plătesc decurziv la fiece început semestru și la rădicarea capitalului dovedită cu acesta.
La 30 Iunie și la 31 Decemvrie ale fiecărui an dobânzile neridicate se capitalizează.
Art. 6. Banca are facultatea de a mări sau reduce dobânda, aducând măsura luată la cunoștința deponenților cu 15 zile înainte de punerea ei în aplicare prin publicare în Monitorul Oficial.
Condițiunile de rentabire ale depunerilor rămân obligatoare și în caz de modificare a cuantumului de dobândă.
Art. 7. Dobânzile depunerilor încep a curge din ziua de lucru următoare zilei depunerii sume și până în ajunul zilei retragerii. La depunerile, cari eventual ar sta în banca mai puțin de 15 zile, nu curge dobândă.
Art. 8. Deponentul primește un livret în care se înregistrează sumele depuse, cum și plata dobânzilor și a capitalului.
Fiecare depunere și rădicare se confirmă prin două semnături din partea societății.
Art. 9. Retragerea depunerilor se poate face numai pe lângă prezentarea livretului la ghișeele băncii și numai în orele de casă.
Art. 10. Achitarea depunerilor se confirmă prin anularea livretului.
Art. 11. Livretele cari conțin clauzula: „La vedere" se plătesc indiferent de cuantumul depunerii în cel mult 24 ore după prezentarea livretului.
Depunerile făcute pe timp nedeterminat, precum și cele blocate pe termen se vor restitui conform condițiunilor speciale introduse în livret și în registrele băncii.
Art. 12. Clauzulele „La purtător" și „La vedere" nu sînt obligator pentru bancă numai dacă poartă pe livret semnătura firmei și sunt introduse în registrele băncii.
Art. 13. Consiliul de administrație al băncii este în drept a refuza primirea unei depuneri și a replăti orice depunere după un aviz dat cu 15 zile înainte.
Când locuința deponentului n'ar fi cunoscută, atunci incunoștințarea se face prin inserare în Monitorul Oficial și dacă capitalul nu se ridică la termenul indicat, dobânda încetează.
Art. 14. După capitalurile denunțate și neridicate, nu se mai calculează dobânzi din ziua expirării termenului.
Art. 15. Livretele pierdute se vor anula în conformitate cu legile în vigoare.
Art. 16. Acestе condițiuni, prin înscrierea lor în livret, constituesc o convențiune bilaterală între bancă și deponent.
Art. 17. Acest regulament nu privește depunerile mai vechi de 18 Decemvrie 1931, cari se plătesc în condițiunile fixate de Comisiunea de judecare a capitalului de plată instituită pe baza art. 52 din Legea pentru lichidarea datoriilor agricole și urbane dela 7 Aprilie 1934.

Cartea 89. Pagina 16.
Nrul 76032 Anul 1940.

Libel de depunere
dela
„ALBINA"
INSTITUT DE CREDIT ȘI DE ECONOMII
IN SIBIU

„La purtător" „La vedere"

Pentru Clopotnița Bis. ort. rom.
Glâmboaca
jud. Sibiu

Tiparul Tipografiei „Oscia Treiasă" s. a., Sibiu.

Nr. depunerii 76032. Cu anunț de — zile Fructificare cu 3. % brutto

DATA	Suma cu litere	A depus Lei	b.	A ridicat Capital și interese capitalizate Lei	b.	A ridicat Interese curente Lei	b.	Starea depunerii Lei	b.	Confirmare prin două semnături
1940 Iulie 5.	Una sută treizeci și patru mii cinci sute nouăzeci și nouă Lei	134599	-					134599	-	
1941 Dec. 31	INTERESE CAPITAL	5731	-					140330	-	
1942 Ianuar 30	INTERESE CAPITAL	2104	-					142433	-	
„ Iulie 23	Cincizeci mii Lei			50000	-			92433	-	
„ Sept. 18	Optzeci și două mii nouă sute nouăzeci și nouă Lei			82999	-			9434	-	

Libel de depunere la Banca „Albina" pentru clopotnița bisericii din Glâmboaca (1940)

https://biblioteca-digitala.ro

Drumeții şi excursii

https://biblioteca-digitala.ro

Ion Lapedatu la Karlsbad
(15 august 1926)

Ion Lapedatu la Vad
(21 mai 1932)

Cu Dimitrie Gusti, Nicu Stănescu şi Doamna, Doamna Ştefan Stănescu la Poiana Braşov (1934-1935)

https://biblioteca-digitala.ro

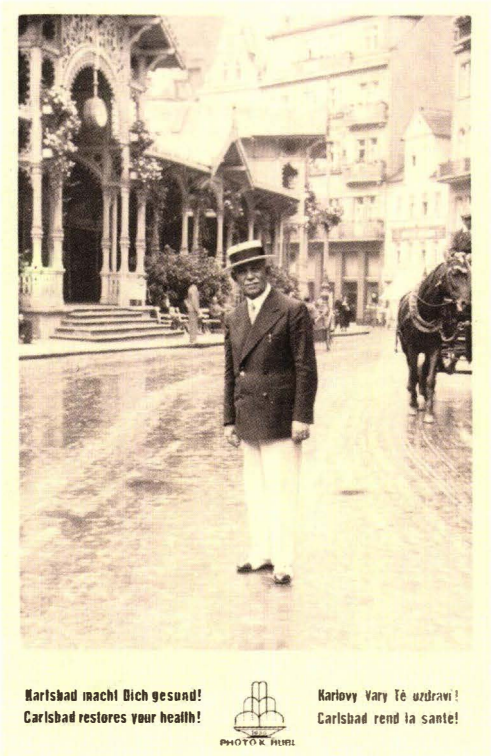

Ion Lapedatu la Karlsbad (1936)

Ion Lapedatu pe Muntele Suru – Fruntea Moaşei

https://biblioteca-digitala.ro

Ion Lapedatu, D. Iordan şi ghidul pe Acropole (Atena, 16 decembrie 1936)

La Mănăstirea Sâmbăta de Sus (16 iulie 1939)

https://biblioteca-digitala.ro

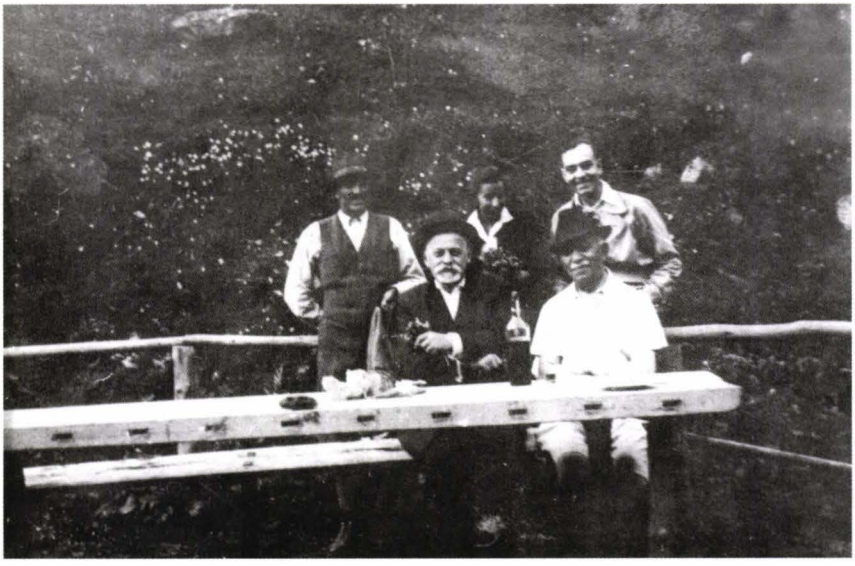

Ion Lapedatu, familia Maior şi Grovu la Bâlea (1942)

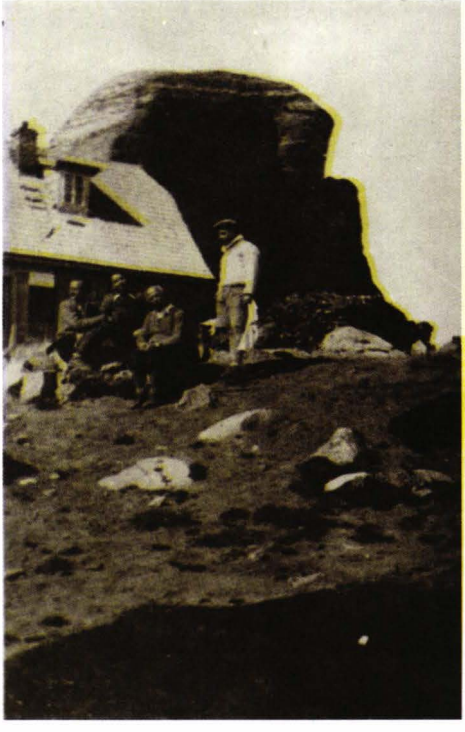

Ion Lapedatu şi însoțitorii săi la Cabana de pe vârful Omul
(14 septembrie 1945)

https://biblioteca-digitala.ro

Mecenatul

https://biblioteca-digitala.ro

La sfințirea bisericii din Sărmaş (21 mai 1939) cu familia Lupaş

https://biblioteca-digitala.ro

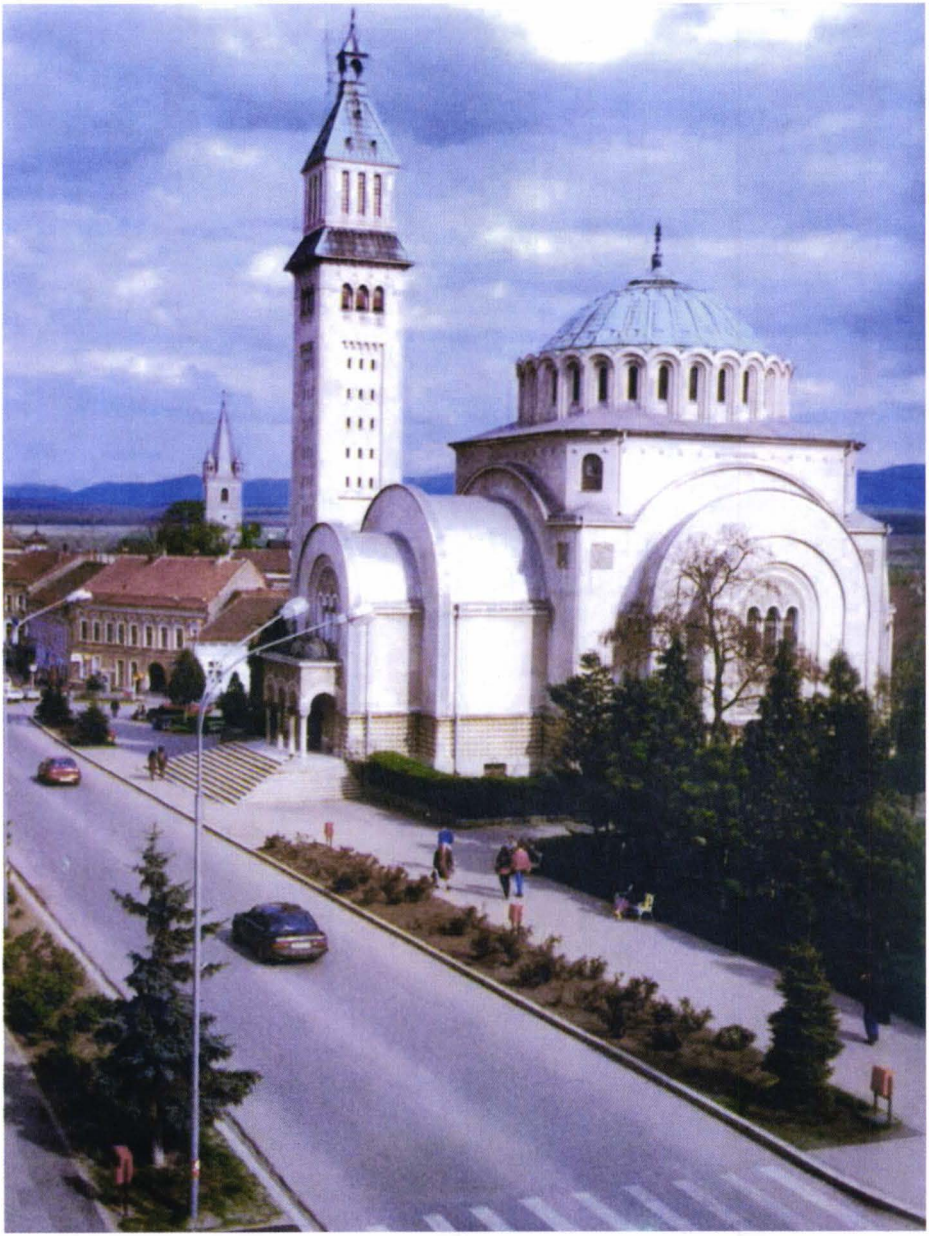

Catedrala "Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril" - Orăştie, edificiu monumental susținut financiar de către Ion Lapedatu (Fototeca Muzeului Civilizației Dacice şi Romane - Deva)

https://biblioteca-digitala.ro

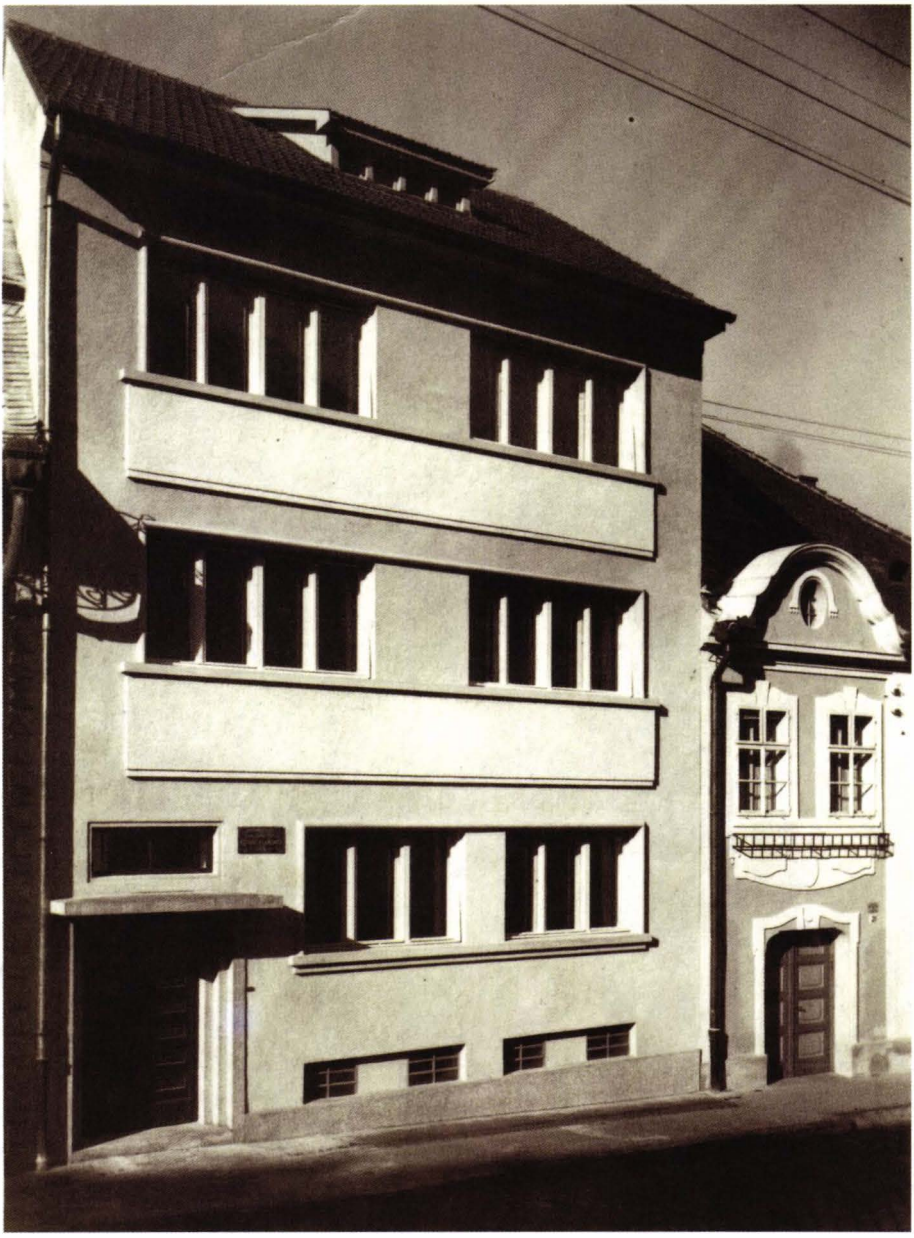

Fundația Veturia şi Ion Lapedatu - Sibiu
(Braşov, str. Castelului nr. 19)

https://biblioteca-digitala.ro

Monument al eroilor săceleni ridicat prin contribuția fraților Ion şi Alexandru Lapedatu

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Monumentul funerar al familiei Ion Lapedatu
(Cimitirul Groaveri – Braşov)

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Indice de persoane

A

Alexandrescu Anton, 70
Alexandrescu Ion, 49
Alexandrini Alexandru, 76
Alimănişteanu Dumitru, 54, 70
Angelescu Constantin, 21, 36, 39, 40, 41
Antonescu A. Mihai, 27, 28, 29, 34, 44, 47, 66
Antonescu Ion, 16, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 38, 47, 56, 58, 61, 62, 63, 66, 74, 75
Antonescu Maria, 38
Auschnit Max, 30, 59
Averescu Alexandru, 11, 14, 48

B

Badea Nestor, 66
Balint Nicos, 17
Băbeanu Ştefan, 24, 36, 47, 49, 60, 66
Bădulescu Victor, 24, 53, 69, 73, 76
Bălan Nicolae, 16, 24, 37, 47
Bălcescu, 72
Băluţă, 15
Bejan Petre, 70
Bibescu Gheorghe, 47
Birtaş G., 14
Bogdenko, 51, 53
Boilă Zaharia, 34, 62
Borza Al., 64
Bozdog Ioan, 75
Brănişteanu Benno, 54
Brătianu Bebe, 59
Brătianu I.C. Constantin (Dinu), 25, 36, 39, 40, 47, 50, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72
Bucur, agent, 13, 14
Burada, 60
Burchi Lucian, 41
Burducea Constantin, 75
Burns, ofiţer, 54, 55
Buşilă D. Constantin, 74

C

Carol al II-lea, 21, 22, 28, 30
Căliman Nicolae, 75
Christu Ion, 49
Cihoski Henry, 23
Clodius Karl, 23
Constantinescu Mitiţă, 25
Crăciun Gh., 16
Cretzianu Alexandru, 63
Creţu, 13

D

Demetrescu, 26, 27
Dobre Gheorghe, 30
Dobrescu Vasile, 11
Dogaru, dr., 75
Dragomir Silviu, 16, 64
Dumitrescu Puiu, 22
Durma Mircea, 73, 76

E

Eftimiu Constantin, 41
Elena, regina, 57, 70
Emanoil, 44
Enescu C., 17
Exharcu, 39, 43

F

Finţescu N. Ion, 43
Franasovici Richard, 32
Fruma Bubu, 52, 72

https://biblioteca-digitala.ro

G

Gaspard, 76
Georgescu Valentin Rică, 59
Gerstenberg Alfred, 35
Gheorghiu Alexandru, 41
Ghibu Onisifor, 65, 74
Ghica Alexandru, 42
Ghilezan Emil, 50, 60
Gigurtu Ion, 29, 37, 47, 59
Goga Veturia, 38
Goia Ioan, 24
Grigoraş, 37
Grigoriu, 71
Groza Petru, 13, 16, 22, 30, 32, 45, 46, 48, 50, 51, 54, 65, 67, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76

H

Hansen Erik von, 35
Haţieganu Emil, 30
Haţieganu Iuliu, 24, 50, 65
Herseni Traian, 65
Hitler Adolf, 27, 28, 31, 34, 38
Hudiţă Ion, 61

I

Iordan Dimitrie, 41, 43, 44, 51, 53, 57, 73
Iorga Nicolae, 24, 29
Iszack Ioska, 68
Iszack Paul, 68

J

Jinga Victor, 74
Jinga Victor, 74
Jovin Ion, 13, 61, 62
Jovin Lia, 62

K

Killinger Manfred von, 16, 38
Kiriacescu Oscar, 21, 24, 25, 26

L

Lapedatu Alexandru, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 31, 38, 64
Lapedatu I. Ion, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 27, 31, 34, 37, 38, 43, 48, 52, 64, 68, 69, 71, 75, 106
Lapedatu Ioan, 16, 31
Lapedatu Veturia, 31, 34
Lapedatu, fam., 11, 17
Lăceanu, 73
Lăzeanu M., 25, 54, 73
Lăzescu, 55
Leon N. Gheorghe, 47, 48, 50, 56, 59, 60, 63, 66
Leucuţia Aurel, 33, 57, 65, 66
Lie Trigve, 15
Liteanu Gheorghe, 40, 44
Livezeanu Octav, 46, 47
Lupaş Ioan, 13, 16, 38, 64, 65
Lupu Nicolae, 42, 66, 70

M

Macavei Ioan, 19
Madgearu Virgil, 61
Madgearu Virgil, soţia, 61, 62
Maior Ileana, 17
Maior Ioan, 13, 17, 34, 36
Maior Ioana, 17
Maior Veturia (Pica), 11, 17, 19, 31, 34, 36, 62
Maior, fam., 17
Malaxa Nicolae, 28, 53
Malinovski Rodion Iakovlevici, 56
Maniu Casiu, 33
Maniu Iuliu, 17, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 58, 61, 62, 63, 66, 68, 69, 70, 71
Maniu, fam., 33
Manoilescu Mihail, 29
Manuilă Sabin, 33
Marin, agent, 13
Marinescu Nicolae, 41
Melbourne Roy, 54

https://biblioteca-digitala.ro

Mihai, regele, 25, 28, 33, 34, 35, 42, 46, 70
Mihalache Ion, 28, 42, 66, 70
Molotov Veaceslav Mihailovici, 42, 49
Moşoiu Tiberiu, 64
Motaş C. I., 43

N

Neagu Alexandru, 26, 36, 50, 56, 57, 59, 60, 61, 63, 66, 76
Negri, 55
Negulescu Ion, 55
Nestor Ion, 15
Netea Vasile, 12
Nistor Ion, 15

O

Opriş Ioan, 11, 15, 18, 19, 31, 64
Orghidan Constantin, 30
Ottulescu Alexandru, 23

P

Pană Aurel, 62, 63
Pandele, 73
Pantazi Constantin, 27, 34, 59
Parhon C. I., 15
Pásmándry Denés, 68
Pătrăşcanu Lucreţiu, 45
Păunescu Cristian, 16
Pelivan Ioan, 15
Pella Vespasian, 29
Penescu Nicolae, 50, 55
Petrescu Constantin-Titel, 45, 55
Petrovici Emil, 64
Pop Alexandru, 33, 36
Pop Ghiţă, 41, 42
Pop Ionel, 31, 33, 56, 62, 70
Pop Simion, 15
Pop Valer, 29
Popa Augustin, 50
Popovici Mihail, 14
Portocală Radu, 60
Potopeanu Gheorghe, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45
Procopovici Alexe, 74
Puşcariu Sextil, 74

Q

Quisling Vidkun, 65

R

Ralea Mihai, 51
Râmniceanu René, 26, 36, 47, 52, 53, 55, 58, 60
Rădescu Nicolae, 22, 28, 32, 33, 41, 45, 48, 53, 54, 55, 60, 61, 63, 67, 68, 69
Rădulescu Savel, 25, 46, 51, 53, 56, 76
Răşcanu Constantin Vasiliu, 50, 52, 53
Romaşcanu Mihail, 57
Romniceanu Mihail, 22, 25, 36, 47, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 66, 67, 68, 71, 72, 73, 76
Roosevelt Franklin Delano, 77
Rosemberg, av., 68

S

Sănătescu Constantin, 22, 25, 28, 32, 33, 35, 40, 41, 45, 48, 50, 66
Schuyler C.V.R., 54, 76, 77
Sibianu, dr., 75
Slăvescu Victor, 60, 63, 65, 66, 71, 73, 74
Solacolu Mircea, 54
Spiridon, agent, 12
Stalin Iosif Vissarionovici, 15, 42, 73
Stănciulescu Lucian, 60
Stănescu Nicu, 52
Stenzel, arh., 34
Stoica Vasile, 13, 44
Stoicescu C. Constantin, 22, 23, 24, 25, 29, 30, 37, 39, 47, 52, 56, 57, 58, 76
Stoicescu N. (Hrisescu(?), 66
Stoichiţă Ieronim, 75
Strat Gheorghe, 59
Stroe, dr., 24
Stroescu, 69

https://biblioteca-digitala.ro

Ş

Şerban Gogu, 50, 61
Ştefan Marian, 16
Ştefănescu Alexandru, 27, 28, 30, 32, 37, 57
Ştefănescu Nicolae, 50, 60, 63
Ştirbey Barbu, 30, 32, 42, 54, 69

T

Tătăranu Constantin, 71, 72, 74, 76
Tătărescu Gheorghe, 29, 32, 54, 63, 64, 70, 72
Teianu, 23
Teodorescu T. Constantin, 25, 36, 39, 74
Tillea V. V., 12
Titulescu Nicolae, 25, 55, 68
Tudor Vladimirescu, divizia, 52

U

Ureche I. C., 15

V

Vaida-Voevod Alexandru, 29, 32, 68, 74
Vasiliu Titu, 65
Vasiliu Z. Constantin, 35, 53
Vâşinski Andrei Ianuarevici, 49, 52, 53, 54
Vijoli Aurel, 75, 76
Vilt, fam., 33
Vinogradov V. P., 51, 53, 56, 59
Vişoianu Constantin, 32, 42, 54, 67
Vlad I., 68
Vlădescu, 59
Vulcănescu Mircea, 58

Z

Zamfirescu, 57
Zizi, agent, 12

https://biblioteca-digitala.ro

Ion I. Lapedatu

Editura
c2design

https://biblioteca-digitala.ro